

tv-15 naš TOVARIS

Št. 28
15. julija 1982
Leto XX

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Pozdravno pismo zveznemu odboru Beograd, republiškem odboru Ljubljana

Borci VII. SNOUB Franceta Prešerna smo se ob 39. obletnici ustanovitve brigade zbrali na srečanju v Križah pri Tržiču, kjer je brigada v letu 1944 izvajala akcije.

Zbrali smo se skupaj z občani in delovnimi ljudmi ter pripadniki JLA, posebno pa z mladino, da bi obudili spomine na slavne dni bojev brigade in se dogovorili za ohranjanje tradicij narodnoosvobodilnega boja.

Sporočamo vam našo odločenost spoštovati in hraniti veliko dediščino našega voditelja, vojskovođe in državnika tovariša Tita, se zavzemati za utrjevanje samoupravnih odnosov ter za čuvanje največje pridobitve NOB, bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Obsojamo nasilje, ki se v svetu ponovno stopnjuje, posebno pa agresijo Izraela nad palestinskim ljudstvom.

Vključevali se bomo v vse aktivnosti, da bi dosledno izpolnili sklepe 9. kongresa Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije in sklepe kongresov zveze komunistov, da bi odpravili nasprotja v družbi, utrdili gospodarstvo ter skupaj z mladim rodod, na katerega prenašamo tradicije NOB, delovali za napredek naše samoupravne socialistične skupnosti SFRJ.

Naj živi SFRJ in spomin na velikega učitelja in voditelja tovariša Tita!
Križe, dne 10. julija 1982

BORCI, OBČANI, MLADINA, PRIPADNIKI JLA, ZBRANI NA SREČANJU
SKUPNOSTI BORCEV VII. SNOUB FRANCETA PREŠERNA

Tankisti praznujejo

Jutri, v petek 16. julija, bo minilo osemindeset let od ustanovitve prve tankovske brigade NOV. V tedanji prvi koloni so bili tanki in razna vozila, ki jih danes naši tankisti ne uporabljajo več. Danes so v naših dolgih jeklenih kolonah, ki skrbijo za našo varnost in neodvisnost, tudi sodobni oklepni transporterji, narejeni v domačih tovarnah, izvidniška vozila in moderni tanki. Najpomembnejše pa je to, da vso to tehniko, v katero je naš delovni človek vložil veliko denarja, vodijo mladi, spretni komandirji in komandanti.

Sedanje jeklene pošasti iz svojih prsi lahko obstreljujejo cilje, ki so trikrat dlje kot tisti pred 38 leti. Kaj pa urjenje? Hudournik novih in svežih spoznanj, izkušenj, rezultatov raziskav je omogočil sodobno raven urjenja.

B. K.

Vrh v Bagdadu: da ali ne?

Dva meseca sta še do konference neuvršenih na vrhu, vendar negotovosti, kaj bo z njo, še ni povsem konec. Nedavno havansko zasedanje Koordinacijskega biroja na ministrski ravni sicer ni reklo nič takega, kar bi moglo vzbujati najmanjši dvom glede Bagdada kot gostitelja sedmega zasedanja, vseeno pa ni uspelo odstraniti poglavitne ovire, ki se je postavila čez pot v to mesto – iraško-iranske vojne. Tej ne le da ni videti konca, napovedujejo celo, da se bo še razplamtela.

Ob brutalnem izraelskem vdoru na libanonsko ozemlje in genocidu, ki ga okupator izvaja nad palestinskim ljudstvom, se je sicer zdelo, da je na iraško-iranski fronti napočil trenutek streznitve. V Teheranu so začeli oklicevati sveto vojno proti cionizmu, v Bagdadu pa so prav tako poudarili, da gre vse sile uperiti proti Izraelu in so se zato odločili, da se z iranskega ozemlja, kolikor ga še imajo v rokah, potegnejo nazaj, domov, na mednarodno priznane meje. Sklep, ki so ga v Bagdadu sprejeli, je bil res precej zapoznel, do njega so prišli šele potem, ko se je bojna sreča v celoti obrnila v prid nasprotnika, vendar se je ob njem porodilo upanje, da se nesmiselna zalivska vojna morda le približuje koncu.

Pa je to upanje spet kmalu splahnelo. Streznitve še ni, saj se spričo vojaških uspehov, ki jih je dosegel, zdaj Iran pripravlja, da prestopi mejo in boj za nadvlado nadaljuje na iraškem ozemlju. Teheranski voditelji se lotevajo skušnjave, da bi z vsem, kar jim je na voljo, z nasprotnikom do konca obračunali, da bi iraško vojsko do nog porazili in tamkašnje vodstvo zrušili. V vsakem primeru pa hočejo Bagdadu onemogočiti, da bi bil gostitelj sedmega vrha in potem še tri leta predsedujoči v neuvršenem gibanju. Njihove težnje prav gotovo ogrožajo zasedanje šefov držav ali vlad v iraškem glavnem mestu, ob njem pa nemara tudi že določeni datum konference.

Glede datuma pa najbrž do kakega velikega premika celo v najslabšem primeru ne bi moglo priti. Kajti, če se neuvršeni oklepajo kraja zasedanja, ki so se zanj iz utemeljenih razlogov pred tremi leti odločili, potem še toliko bolj vztrajajo pri že določenem datumu. V svojem delovanju gibanje namreč ne sme poznati premora, ne sme niti za krajše obdobje pretrgati ritma svoje dejavnosti, kontinuitete, ne sme prelagati tako pomembnega zasedanja, kot je konferenca šefov držav ali vlad. Kaj takega si še zlasti ne sme dovoliti v sedanjih močno zapletenih in napetih mednarodnih razmerah, ki naravnost kličejo po uspešni konferenci na vrhu. Neuvršenim je neobhodna konferenca, ki naj bi celovito ocenila sedanjo globoko krizo mednarodnih političnih in gospodarskih odnosov ter nakazala izhodišča za delovanje gibanja v prihodnje. Sedmo srečanje šefov držav ali vlad neuvršenih je spričo sedanjih mednarodnih razmer res izjemnega pomena. Da bi ohranili krhki mir, ki ga nasprotja med velikimi nevarno ogrožajo, ter da bi hkrati okrepili pomen in vlogo, ki jo v svetu imajo, morajo neuvršeni svoje mednarodno delovanje še krepiti. Krepijo pa ga lahko samo, če bodo na podlagi sklepov, sprejetih na njihovem najpomembnejšem zborovanju, sprožili konkretne akcije v dobro miru in splošne varnosti.

Dvajset let se neuvršeno gibanje prizadeva, da bi ohranilo mednarodno vrednost, da bi svet svoja nasprotja, krize in probleme reševal na miren način ter da bi se uveljavilo mirno sožitje in sporazumevanje. V svojem bistvu si prizadeva za lepšo prihodnost, zato je izpostavljeno močnim pritiskom sedanjosti, ob čemer ga bremene še posamezni lastni člani, ki se starih navad, napak in grehov preteklosti še niso otesili. Ko se zavzema za vse, kar je dobro, se neuvršena politika hkrati bojuje proti vsemu tistemu, kar je tudi v njenih lastnih vrstah slabo.

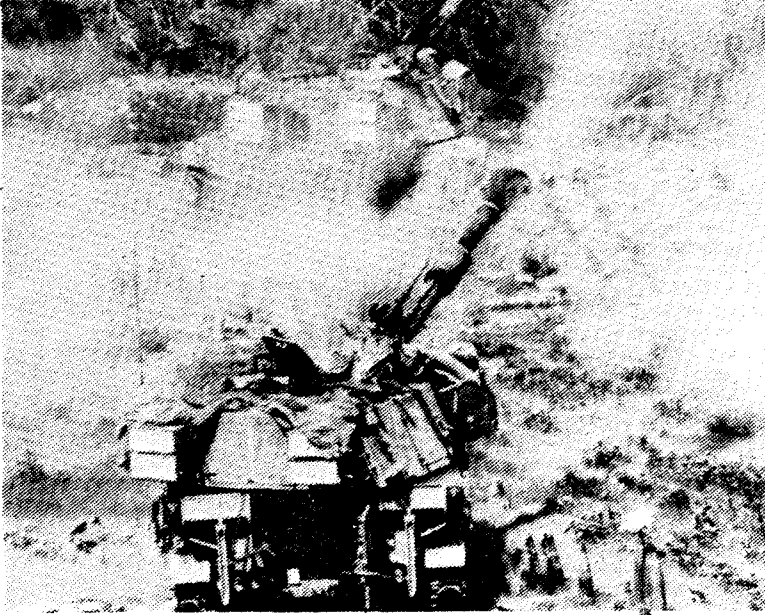
Marsikatero vojno nevarnost so v teh dvajsetih letih neuvršeni uspeli odstraniti in ves čas, kar obstaja, je njihovo gibanje močno blažilo mednarodne razmere. Na konferencah na vrhu, v Beogradu, Kairu, Lusaki, Alžiru, Colombu in Havani, so šefi držav ali vlad obiskovali in izpolnjevali cilje in stališča, po katerih naj bi se mednarodna skupnost ravnila. Od ene do druge konference na vrhu se je gibanje številčno krepilo, tako da je od takrat, ko je šlo petindvajset polnopravnih članov, postopoma preraslo v mogočno, zdaj najmočnejšo skupino v Združenih narodih. Dve tretjini članov svetovne organizacije pripadajo neuvršenemu gibanju, ki nasprotuje obema blokoma in ki je edini pobudnik pravičnega in mirnega reševanja svetovnih problemov.

Ob nevarnih svetovnih razmerah, kakršne so zdaj, so pobude in konkretne mednarodne akcije neuvršenih še toliko bolj potrebne. Spričo tega sedmega vrha ni mogoče odlagati.

db

Bejrut gori

Vsa svetovna diplomacija se je zagnala, da bi nekaj storila zoper najbolj nesmiselne pomore ljudi v libanonskem glavnem mestu Bejrutu, vesti pa iz dneva v dan in iz ure v uro govori o novih obstreljevanjih, o krčevitem upiranju razredčenih vrst PLO. Veliki sili previdno tipljeta v osir, Arabci se kot že tolikokrat doslej ne morejo med seboj zediniti, izraelsko javno mnenje je vse glasnejše proti nesmiselnemu bojevanju v Libanonu. Neuvršeni se oglašajo s

Izraelski tanki obstreljujejo vzhodne predele Bejruta

predlogi za sodelovanje in posredovanje za prenehanje ognja in vzpostavitev miru. Vendar se dogodki nizajo tako hitro in imajo bližnjevzhodni vojni ter politični zapleti toliko vozlov, da je dejansko razreševanje tega klobčiča težko predvideti. Trezni glasovi neuvršenih tudi tokrat vztrajajo pri načelu: ustaviti ognje, prenehati z neposrednimi vojnimi napadi na vseh frontah in nadaljevati politične pogovore za mirno reševanje sporov.

Umrli je Meša Selimović, avtor Derviša in smrti

Ob imenu Meša Selimović človek najprej pomisli na njegovo znamenito delo Derviš in smrt, eno najpomembnejših del naše povojne književnosti. Seveda v svoji izraznosti ne zaostajajo Trdnjava, Tišine, Spomini, Megla in mesečina... Med številnimi nagradami, ki jih je pisatelj prejel za sadove svojega dela, so šestopriška nagrada Sarajeva za roman Tišine in nagrada BiH 27. julij za isto delo, pa Ninova nagrada in Goranova nagrada za knjigo Derviš in smrt. Tudi Avnojevo in Njegoševo nagrado si je zaslužil.

V 73. letu starosti je pred dnevi Meša Selimović umrl v Beogradu, sicer pa je doma iz Tuzle, kjer se je rodil 26. aprila 1910. Tam je hodil v osnovno šolo in gimnazijo. Filozofsko fakulteto je dokončal v Beogradu. Leta 1935 je postal profesor na gimnaziji v Tuzli. Čas vojne ga je odvedel v partizanske vrste, že leta 1941. V osvobodjeni Jugoslaviji je nadaljeval svoj profesorski poklic: na sarajevski višji pedagoški šoli in pozneje na sarajevski filozofski fakulteti kot docent.

Ob svojem pisateljevanju (od 1953 je bil pisatelj s svobodnim statusom) je izpolnjeval še zadolžitve direktorja sarajevske Drame, urednikoval je pri založniškem podjetju Svetlost, pa še član srbske akademije znanosti je bil, član akademije znanosti BiH in častni doktor sarajevske univerze.

Ime Meša Selimovića ostaja v njegovih delih, ki so že doslej izšla v več izdajah in so prevedena v več svetovnih jezikov.

Uresničena pobuda

Pri koprski občinski skupščini so ustanovili SVET OBČINE, ki ga sestavljajo predvojni komunisti, prvoborci in drugi ugledni občani z bogatimi življenjskimi in delovnimi izkušnjami na vseh področjih življenja.

Menda je koprška občina med prvimi, če ne prva v Sloveniji, ki je uresničila pobudo republike ZZB NOV in ustanovila svet občine kot družbeni organ v sestavi drugih družbenopolitičnih in samoupravnih organov občinske skupščine. S tem je bila v koprski občini presejana tudi dilema, ki marsikje formalno zavira hitrejšo uresničanje te pobude: kje naj bi namreč deloval ta svet – ali pri občinski konferenci SZDL ali pri občinski skupščini. Koper se je torej odločil za skupščino.

Svet občine je koprška občinska skupščina izvolila na seji vseh treh zborov 5. maja letos, potem ko je poprej sprejela ustrezen odlok in dopolnila občinski statut. V svet občine je skupščina izvolila 25 občanov iz vrst udeležencev NOV, predvojnih komunistov, uglednih javnih in družbenopolitičnih delavcev. Med njimi so štiri ženske, deset je nosilcev partizanske spomenice 1941, eden je duhovnik-udeleženec NOB, dva pripadnika italijanske narodnostne skupnosti, štirje so predvojni komunisti, dve kulturno-prosvetni delavki, več družbenopolitičnih in upravnih delavcev, zdravnik, novinar in več gospodarstvenikov.

Torej prava zakladnica dragocenih delovnih in življenjskih izkušenj sicer v glavnem upokojenih ljudi, ki pa so kljub temu še vedno aktivno vpeti v politično, kulturno in gospodarsko življenje v občini – v družbenopolitičnih organizacijah, v delegatskem sistemu in samoupravnih organih občine in krajevnih skupnosti.

Predsednik občinske skupščine Bruno Korelič je svet občine sklical na prvo sejo 30. junija letos. Člani so se vabilu polnoštevilno odzvali in po končanem sestanku je bila soglasna ocena vseh udeležencev, da je bilo vredno priti in naj bi tudi prihodnje seje bile tako plodne in bogate.

Dnevni redu res ni bilo kaj očitati. Predvsem je bil namen seje udeležencem prikazati družbenopolitično, kulturno in gospodarsko stanje v občini in še posebej vse težave in prizadevanja delovnih ljudi za stabilizacijo gospodarstva in odpravo ugotovljenih slabosti in pomanjkljivosti. O vsem tem in še o drugih problemih so udeležencem govorili po uvodnih besedah predsednika občinske skupščine Koreliča še sekretar komiteja občinske konference ZKS Jure Šuster, predsednik občinske konference SZDL Aldo Ugrin in predsednik izvršnega sveta občinske skupščine Viktor Lozej. Članom sveta so posredovali celovito oceno vsega dogajanja in problemov v občini.

Če na nekdanje borce NOV kdajpakdaj leti očitek, da so kritikastrji, je prav ta seja dokazala nasprotno. Kritični že, kritični, toda konstruktivni, z željo, da bi s prstom

pokazali na posamezne slabosti in napake, ki jih je treba in ki jih je tudi mogoče odpraviti z nekaj več volje in seveda vztrajnosti. Sicer pa so se na seji dogovorili, da bodo vestno spremljali vse dogajanje v občini in skušali pomagati zlasti ustvarjati ustrežno javno razpoloženje za čim uspešnejše premagovanje vseh težav. Da bi bili čim popolneje seznanjeni s tem dogajanjem, vsi člani sveta že prejema tudi vse delegatsko gradivo občinske skupščine, po potrebi pa bodo seznanjeni tudi z drugimi dogodki in akcijami. V ta namen je vsak član dobil tudi posebno izkaznico, s katero ima prost vstop in dostop do vseh občinskih prostorov in dokumentacije.

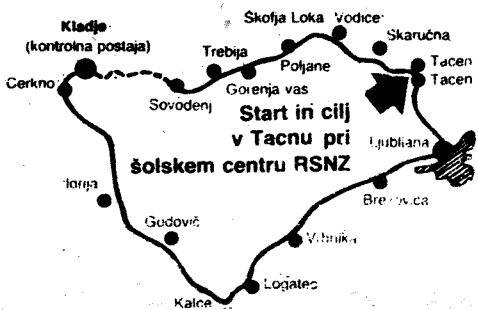
Da bi svoje delo še bolje organizirali in uskladili, so na seji izvolili iz svoje srede petčlanski sekretariat, ki bo v bližjem stiku s predsedstvom občinske skupščine pripravljal gradivo za prihodnje seje sveta in nasploh usmerjal njegovo delo.

Rastko Bradašnja

Teden dni nas loči od starta

Prihodnji četrtek, to je 22. julija, bodo ob sedmi uri zjutraj startali udeleženci najverjetneje največje kolesarske prireditve pri nas – »Kolesarskega maratona Franja«. Pot jih bo vodila iz Tacne prek Ljubljane, Vrhnike, Logatca, Idrije, Cerklje, Kladje, Gorenje vasi, Škofje Loke, Vodice nazaj v Tacen.

Zanimanje za 155 kilometrov dolg maraton je zelo veliko in organizator KD Rog dobiva številne prijave. Startnina je simbolična – znaša 100 dinar-

jev, vendar pa moramo povedati, da je število tekmovalcev omejeno na 1000. Zato pohitite s prijavi. Kolesarjem bodo na voljo poleg brezplačnega servisa in morebitnega prevoza na cilj še štiri okrepčevalnice. Radenska bo imela okrepčevalnico v Idriji, Droga na vrhu vzpona v Kladju, Lek v Škofji Loki in Slovin na cilju v Tacnu.

Na to prireditve, ki se je bodo udeležili tudi tekmovalci iz drugih republik, predvsem iz Srbije in Hrvaške, vabimo tudi borce-kolesarje. Vseh 155 kilometrov naj bi prevozili le tisti borci, ki vsak dan poganjajo pedala. Vse druge pa vabimo, naj se s kolesarji – tekmovalci pripeljejo v Ljubljano, kjer bo priložnostna slovesnost. Borci, pošljite svoje prijave za maraton Franja na naše uredništvo. Republiški odbor ZZB NOV in uredništvo TV-15 vabita borce, da s svojo udeležbo počastijo naš praznik.

KuB

RADIO ŠE PÓMNITE – TOVARIŠI

Sredi letošnjega julija mineva natančno 40 let, ko je bila neposredno pred začetkom velike italijanske ofenzive ustanovljena 1. slovenska narodnoosvobodilna udarna brigada Toneta Tomšiča. Njena borbena pot se je začela na ozemlju med Kočevskim Rogom in Suho krajino, končala pa v majskih dneh leta 1945 na naši severni meji, kjer so operirale enote narodnoosvobodilne vojske v sestavi IV. operativne cone. Brigada je prejela za svoja junaštva štiri najvišja odlikovanja, dala pa je številne komandante in komisarje, da nekaterih narodnih herojev ne omenjamo posebej.

V oddaji Še pomnite, tovariši, ki bo na sporedu 1. programa radia Ljubljane 18. 7. ob 9.05, bodo sodelovali nekdanji komisar Tomšičeve brigade Niko Šilih – Boris Nikič, sekretar partijskega biroja v 3. bataljonu brigade doktor Milan Dolenc, borec 3. bataljona Vladimir Badovinac, znani brigadni intendant in kulturnik ter borec 14. divizije na Štajerskem Stane Škrabar-Braškar in drugi.

Oddajo bo pripravil in uredil Matija Maležič.

KOLEDAR POMEMBNEJŠIH DOGODKOV

15. in 16. julija 1945 je bil v Ljubljani I. kongres OF Slovenije. Referat o zgodovinski vlogi in nalogah OF je imel Edvard Kardelj.

16. julija 1941 so na seji glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet sprejeli sklep, naj se iz začetnih priprav preide v oboroženo vstajo. Člani glavnega poveljstva in CK KPS so odšli na teren, da bi prenesli nižjim organom gibanja smernice in jim pomagali v pripravi vstaje.

16. julija 1942 se je začela velika italijanska ofenziva proti osvobojenemu ozemlju v Sloveniji. V njej je sodelovalo okoli 75.000 italijanskih vojakov. V dvanajstih etapah so natančno preiskali Notranjsko, Dolenjsko, Kočevsko, Belo krajino, Gorski kotar in Gorjance. Tretja etapa je znana kot roška ofenziva. Vzporedno z italijansko ofenzivo so nemške policijske in vojaške enote začele ofenzivne akcije proti gorenjskim in štajerskim partizanom.

16. julija 1942 so v kočevski vasi Cesta ustanovili 1. slovensko proletarsko brigado Toneta Tomšiča.

16. julija 1944 so v Gravini v Italiji ustanovili 1. tankovsko brigado NOVJ. Sestavljali so jo slušatelji tankovske šole, osvobodjeni interniranci iz Slovenije, Hrvaške in iz Črne gore.

18. julija 1943 so Nemci v Moravčah na Gorenjskem ustrelili deset talcev.

19. julija 1944 je brigada Janka Premrla-Vojka zavzela domobransko postojanko v Hotavljah v Selški dolini na Gorenjskem. Gregorčičeva in Kosovelova pa sta imeli hude boje z Nemci, ki so hiteli na pomoč domobrancem. Istega dne se je začela sovražniška ofenziva proti 9. korpusu NOV.

20. julija 1944 sta Šlandrova in Zidanškova brigada napadli nemško postojanko v Zagorju ob Savi. Uničili sta rudnik Kisovec, železniško postajo v Zagorju in zažgali tovarno konfekcije.

Bo dovolj domačega kruha?

naš komentar

Te dni o kruhu zopet govorimo več kot ponavadi. Kako tudi ne, saj gre žetev pšenice marsikje h koncu. V Sloveniji pričakujejo, da bodo pridelali 48 tisoč ton pšenice. V Bosanski Krajini so s to kulturo zasejali 52 tisoč hektarjev polj, na katerih naj bi pridelali 125 tisoč ton zrnja. Pravijo, da bo letošnja letina rekordna. Na žitnih poljih v Posavini dela več kot 500 kombajnov. Žanjejo dan in noč. Podobno je v Banatu, Bački in v Sremu. Na nižkem območju so že izračunali, da bo skupen pridelek znašal 190 tisoč ton in da bo zrnje dobre kakovosti. Kljub pomanjkanju rezervnih delov se žetev naj ne bi zavlekla. S polj poročajo, da je dovolj tudi goriva, čeprav je sprva kazalo, da se bo resno zataknilo.

V Jugoslaviji smo pšenico zasejali skupaj milijon 563 tisoč hektarjev njiv, na katerih naj bi pridelali pet milijonov 155 tisoč ton tega dragocenega zrnja. Nekateri so že pohiteli in izračunali, da bomo po hektarju povprečno dobili 33 stotov. Če bodo te številke držale, potem letošnji hektarski donos res ne bo med najboljšimi. Več po hektarju smo pridelali, denimo, že leta 1977, ko je donos znašal kar 35 stotov. Tudi sicer smo v Jugoslaviji pridelali že več pšenice, kot naj bi je letos. Pred štirimi leti se je skupen pridelek vrtil okrog pet milijonov 355 tisoč ton. Največ pšenice smo pridelali leta 1974, in sicer kar šest milijonov 282 tisoč ton. To je bila rekordna letina in tega rekorda tudi po osmih letih nismo uspeli zrušiti.

Vendar pa samo ti podatki še ne povedo vsega. Postavlja se vprašanje, koliko pšenice, ki jo bomo poželi, bomo tudi odkupili. Zdi se, da je to vprašanje v tem trenutku še vedno odprto, čeprav je odgovor mogoče vsaj že naslutiti. Poznavalci pričakujejo, da

bomo odkupili 53 odstotkov pridelanega zrnja, torej več kot polovico. Mnogi menijo, da bo to dokajšen uspeh, saj nam to velikokrat ni uspelo.

Lani smo, na primer, odkupili 51,3 odstotka pridelanih količin, leto pred tem pa še manj. Če bodo napovedi držale, bo na trgu okrog dva milijona 100 tisoč ton pšenice, kar naj bi pomenilo, da se bomo tudi tokrat srečali s pomanjkanjem in da bo treba dodatne količine nakupiti v tujini.

To pa ta čas še ni tako zanesljivo. Mnogi pričakujejo – kot sami pravijo – takorekoč nemogoče in napovedujejo, da bomo odkupili znatno več kot le dobro polovico letošnje letine in da bomo lahko potrebe na trgu v celoti krili z domačim pridelkom. Kdo bo imel prav, bomo kmalu videli. Računali smo, da se bomo letos uvoza pšenice lahko otresli, saj je ta postavka doslej devizno bilanco države močno obremenjevala.

Nekateri se bojijo, da se bo odkup ponekod zataknil zaradi tega, ker niso zadovoljni s ceno. Kot je znano, je zvezni izvršni svet določil enotne cene pšenice: za pšenico prve kakovosti naj bi pridelovalci dobili 13, za drugo 12, za tretjo, slabšo vrsto pa enajst dinarjev. Treba je reči, da so bili mnogi prepričani, da bodo dobili več. Glasni so bili zlasti kmetovalci v ožji Srbiji, ki so za kilogram letošnjega pridelka zahtevali 14 dinarjev. Tako visoke cene niso dobili, zato pa je treba pibiti, da so vse poslovne banke zagotovile dovolj denarja za odkup pridelka. V Sloveniji so, denimo, žitarji skupaj z banko poskrbeli za okroglih 650 milijonov dinarjev. Ta denar naj bi zadostil za odkup vseh načrtovanih 48 tisoč pšenice.

To pa bo precej manj, kot potrebujemo, saj računajo, da bo

Slovenija lahko s pridelkom z domačih polj pokrila komaj tretjino vseh potreb. Za preostale količine – šlo naj bi za okrog 100 tisoč ton – bo treba poskrbeti drugod, zlasti v Vojvodini. Računajo, da bomo za to potrebovali milijardo 400 milijonov dinarjev. Čeprav gre za precejšnja sredstva, v bankah zagotavljajo, da je tudi ta denar že zagotovljen.

Če pomislimo, da je tik pred letošnjo žetvijo bilo še marsikaj narobe, potem smo pravzaprav lahko zadovoljni. Na njivah je 23 tisoč kombajnov in okrog tri tisoč strojev za povezovanje snopov. Tistim, ki bodo žito prodajali po višjih cenah, so zagrozili z visokimi kaznimi. Pa vendarle se ni mogoče znebiti občutka, da bi lahko bilo še veliko bolje, če bi se res prav vsi dobro zavedali, kakšnega pomena je zagotovitev zadostnih količin pšenice, zlasti še v tem zapletenem gospodarskem položaju.

Vendar pa bi bilo narobe, če bi mislili, da so vse peripetije z letošnjim kruhom že za nami. Pšenica je vendarle dražja od lanke, to pa pomeni, da bodo mlinarji kmalu zahtevali tudi nove cene za moko in testenine. Tega doslej sicer še niso storili – razen v Sloveniji – toda cena moke bo zanesljivo poskočila in to verjetno prav kmalu. V naši republiki so to podražitev že napovedali.

Tisti, ki se spoznajo na razna preračunavanja, menijo, da bo moka letošnjega pridelka v državi povprečno dražja približno za tretjino, pa čeprav so od mlinarjev zahtevali, naj poskrbijo, da bo odstotek moke večji od zdajšnjega. To pa bi pomenilo, da se bo kruh podražil za četrtino in da bodo cene testenin višje od zdajšnjih za kakšnih 17 do 18 odstotkov. To bodo zopet dokajšnje podražitve, ki pa se jim bo tudi tokrat kaj težko izogniti.

Darko Marin

Revolucija še traja

Po 9. kongresu ZKS bi dejal, kot je dejal med drugim Cankar na »Ljudskem odru« v Trstu, dne 20. aprila 1918 (Zbrani spisi – iz »Nove založbe«) ... »Jaz verujem v to družino svobodnih narodov. Jaz verujem, da bo iz te brezprimerne preizkušnje izšlo prerojeno človeštvo. Bi bil hinavec in lažnivec, če bi se imenoval socialista, pa bi v globlji ni svoje duše ne veroval v svoje ideale! Nič se ne strašimo trpljenja, ne zakrivamo oči pred grozotami časa – pogumno jim glejmo v lice! Ne samo človek, ne samo narod, tudi človeštvo se bo dvignilo iz močvirja, očističeno in pomlajeno! V to verujemo, v to zaupamo – in lažje nam bo!«

In res je, človeštvo je moralo brezmejno trpeti; trpeli smo in zmigali. Zato verujemo v naše kongrese Zveze komunistov Slovenije in Zveze komunistov Jugoslavije – in lažje nam je! Zaupajmo naši komunistični avantgardi delavskega gibanja, ker smo z njo od začetka naše revolucije do danes veliko dosegli. Dvignili smo se iz močvirja – in dvignili smo se pomlajeni, očističeni in prerojeni, tako kot nam je Cankar prerokoval že pred štirinajstdesetimi leti.

Danes lahko s ponosom gledamo v našo preteklost in še z večjim zaupanjem v našo prihodnost! To pričakujemo od vseh delovnih ljudi, komunistov in članov socialistične zveze delovnega ljudstva, da se še bolj strnjeno bojujemo proti vsem negativnim pojavom, ki se tako ali drugače bojujejo za neupravičene materialne privilegije. Naša dolžnost je, da borci in aktivisti NOB, ZSMS, SZDL ter vsi delovni ljudje preprečimo tem ostankom buržoazne preteklosti priti do tega, da bi se povzpeli in s tem ogrozili rezultate naše revolucije! Nam morajo biti jasni cilji – in za te cilje (samoupravnega socialističnega sistema) se moramo borovati proti vsakomur, ki bi hotel praktično ali teoretično izkrivljati to našo že davno začrtano pot!

Za to pot enotnosti, bratstva, socialistične ureditve in svobode, za katero so naši narodi in narodnosti trpeli, krvaveli in umirali, nam ne more biti vseeno. Zlasti ne borcem in aktivistom NOB oziroma borcem za revolucijo, mladim in starim, kajti ta revolucija še traja!

IVAN MEZGEC
Postojna

Kdaj je bila ustanovljena Cankarjeva brigada?

V 21. številki TV-15 (21. V. 1982) mi je Franjo Hovnik postavil vprašanje, kateri datum ustanovitve Cankarjeve brigade je resničen: ali 18. september 1942, za katerega pravi, da je zvedel iz TV-15 dne 6. V. 1982, ali 28. september 1942, za katerega je zvedel iz mojega prispevka o slovenskih narodnoosvobodilnih brigadah v TV-15

dne 8. 5. 1982. Rad bi ga samo opozoril, da sem na pravi datum ustanovitve Cankarjeve brigade pokazal v svojem prispevku **Iz-gubljenno prvo dnevno povelje**, ki sem ga najprej objavil v reviji Borec (XXV/1973, št. 12, str. 650–652) in nato ponatisnil v knjigi Satan, njegovo delo in smrt, Ljubljana 1979, str. 373–377. Tukaj bom samo na kratko povzel dejstva.

Da je 28. september 1942 pravi dan ustanovitve Cankarjeve brigade, pričata dva med seboj neodvisna vira, in to:

1. Dnevnik glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet (objavljen v Zborniku dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni vojni jugoslovanskih narodov, del VI, knjiga 4, priloga št. 1, str. 553–559), v katerem piše:

»28. september. Tudi tu ves dan nič novega. Zvečer priredi Cankarjeva brigada miting – govorijo: Urban (dr. Marijan Dermastia, op. T. F.) o pomenu in važnosti udarnih brigad; tovariš Ante (Ante Novak, op. T. F.) o Ivanu Cankarju – zakaj ima ta brigada njegovo ime ter tovariš Bolko (dr. Jože Brilej, op. T. F.) o mednarodnem in našem političnem pregledu; sledijo še razne recitacije. Prenočujemo nad Lapinjami.«

2. Dnevno povelje št. 1 štaba udarne brigade Ivana Cankarja z dne 27. septembra 1942, ki pravi, da je v smislu odredbe glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet z dne 16. septembra 1942 formirana udarna brigada Ivana Cankarja, in odreja poveljniški kader za brigado, bataljone in celo čete. Dnevno povelje je brigadni štab napisal na predvečer slavnostnega zbora brigade.

Tretji dokaz je v spominih Ivana Mačka-Matiije, ki se je kot komandant glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet udeležil ustanovitve brigade; več, on je celo poskrbel za njeno ustanovitev. Takole pravi:

»Končno smo 28. septembra brigado le postavili v zbor. Slovesnost je bila v Lapinjah nad Spodnjim logom na Kočevskem.«

28. september 1942 je kot datum ustanovitve Cankarjeve brigade upošteval tudi pisec njene zgodovine Lado Ambrožič (Cankarjeva brigada, Ljubljana, 1975, str. 19–29).
TONE FERENC

Socialno razlikovanje tudi pri mrtvih

»Čas, v katerem živimo, in težave, s katerimi se spopadamo, terjajo tudi nenehno preverjanje naše kadrovske politike,« je pred dnevi dejal predsednik republiškega izvršnega sveta Janez Zemljarič.

Naš tovariš je bil, ki je začel sodelovati z narodnoosvobodilnim gibanjem že leta 1942. Po razsulu takratne Italije se je vključil v Gradnikovo brigado ter se bojeval v njej do zloma tretjega rajha. To je bil pokojni tovariš Albert Ipavec, dvakrat odlikovan, rojen v Sempasu 1918. leta.

Ko je ostarel in onemogel, je odšel v zadnje zavetišče za ostarele in onemogle, v Dom upokoencev v Postojni. Ni bil niti toliko star. Imel je 64 let, ko ga je zahrbtna bolezen uničila. Pokopali smo ga 25. maja t. l. na postojnskem pokopališču.

En brat mu je padel v NOV, drugi je bil težje ranjen, njegovo mater pa je leta 1953 na velikem zborovanju v Okroglici odlikoval sam Maršal Jugoslavije, tovariš Tito.

Njihova hiša je bila vojaška javka pod imenom »Hrast«.

Na njegovem pogrebu ne vem, če nas je bilo petnajst skupaj z moškim pevskim zborom Društva upokoencev Postojna, zastavonošami in govornikom mestne organizacije ZB NOV Postojna.

Kje so naši izvoljeni predstavniki občinskega odbora ZZB NOV in pa morda še drugi iz družbenopolitičnih organizacij?

Morda bi veljale tudi zanje besede Janeza Zemljariča, predsednika izvršnega sveta Slovenije, da je potrebno nenehno preverjanje kadrovske politike, na celi fronti izvoljenih delegatov in predsednikov, pa ne samo v gospodarstvu, pač pa na vseh ravneh in nivojih, da ne bi pozabljali na »nepomembnega« delovnega človeka – proizvajalca, ki ne more več ali je prenehal proizvajati. Kajti, zgodilo se je, da se je »pomembna« hotelo peljati k zadnjemu počitku z »lafeto«, četudi niso bili vojne osebnosti niti tako zaslužni kot premoženjsko dobro stoječi državljani.

Skratka, dejstvo je, da obstaja socialno razlikovanje tudi pri mrtvih tovariših, ne pa samo pri živih.

IVAN MEZGEC
Postojna

Kako je padel Nikola Kabić Odmev na »Med slovenskimi partizani«

V Našem tovarišu TV-15, šte. 24 je opisala vaša novinarka Žokalj razgovor z vojnim komandantom Došenovičem.

Med drugim opisuje, kako je izgubil svojega dobrega prijatelja Nikolo Kabića. Ker sem bil zraven, ko je padel, vam bom opisal, kako je bilo:

Decembra 1943 (mislim, da je bilo 10. decembra) je bil določen začetek napada 14. divizije na Kočevje, in sicer ob 22. uri.

Brigade so do tega časa zasedle določene položaje, tako da je Šerčerjeva napadala s strani Livolda, Cankarjeva s strani Šalke vasi, tomsičevci pa z ribniške strani.

Takrat sem bil v enoti VOS za Kočevje. Vosovci smo bili razporejeni po brigadah, da opravimo naše tedanje dolžnosti. Mene je član OK VOS za Kočevje Tone Kranjc-Mirko zadržal v štabu divizije.

Nekaj ur pred začetkom napada je prišel načelnik glavnega štaba Slovenije tov. Mile Kilibarda s spremljevalcem. Kolikor se spominjam, je prišlo z njim približno 30 mladih oficirjev, ki so vsi govorili hrvaško. Rečeno je bilo, da so prišli iz oficirske šole vrhovnega štaba v Jajcu za starešinski kader po brigadah.

Malo pred 22. uro me je poklical tovariš Mirko, da grem z načelnikom štaba na neko mesto, s katerega bi dobro opazovali začetek napada. To mesto naj bi bilo na hribčku, kjer sedaj stoji lovski dom pred Kočevjem, vsega 200–300 metrov stran od hiše, kjer je bil štab divizije. Takoj smo se načelnik Kilibarda, njegov spremljevalec in jaz odpravili tja. Oglasil se je mlad podporočnik (zdi se mi, da je imel še partizansko

oznako), ki je povedal, da je določen za namestnika komandanta enega od bataljonov Šerčerjeve brigade, ki je bila razporejena s te strani za napad. Načelnik mu je dovolil, da gre z nami.

Ko smo prišli na omenjeni hribček, na katerem so Italijani posekali smreke, sem jim povedal, da bomo od tod opazovali začetek napada in naj vsi ležejo v zaklon. Nato je tovariš Kilibarda rekel: »Gle terenca, kako se boji poginuti.« Odgovoril sem mu: »Metak najde cilj bez ciljanja.«

Bila je trda tema in malo je snežilo. Napad se je začel. Videlo se je samo svetleče naboje lahkega orožja, eksplozije min in granat. Mitraljezi iz postojanke so ropotali kot divji.

Tovariš Kilibarda je stal zravnano na sredini, kakšen meter z njegove desne pa njegov spremljevalec. Mladi podporočnik (za njegovo ime sem izvedel šele iz članka) je stal kaka dva metra z njegove leve, jaz pa sem legel za štor kakih pet metrov stran. Ko je podporočnik slišal, kaj mi je rekel Kilibarda, ni hotel v zaklon.

Ni minilo pet minut od začetka napada, ko se je podporočnik zrušil kot pokošen. Privajal sem se k njemu in videl, da je dobil strel v sredino čela. Bil je mrtev. Kilibarda je to opazil šele, ko sem rekel: »Vidi šta imamo sada od herojstva.«

Tovariš Kilibarda je ukazal, da gremo naprej, podporočnik pa je ostal tam, kjer je padel. Kaj se je potem z njim zgodilo, ne vem.

MARKO HAJDUKOVIĆ
Ljubljana

Pismo in odmev nanj

Dragi tovariši in borci!

Hvala, lepa hvala, da ste se me spomnili s povabilom na razvije prapora.

Spet sem se v mislih našla v vrstah med vami, v tistih težkih, toda neizmerno lepih časih boja in trpljenja. Zdi se mi, da se vzpenjam po trdem skalovju, da se plazim po mokrih travnikih in blatnih cestah; med vami borci – borec. Tako jasno mi je spet vse pred očmi, vse trpljenje in tudi veselje po vsaki zmagi.

In sem bila z vami v mislih tudi v soboto, 19. junija. Bolezen in leta so naredili svoje. Omagala sem pod tem bremenom in nisem bila sposobna, da bi se udeležila te velike slovesnosti.

Zal mi je, da nisem mogla z ramo ob rami z vami s ponosom sprejeti spominske plakete, da bi si z njo okrasila moj žalostni dom, da nisem mogla z borci še enkrat zapeti Hej, brigade....

Vsem še živečim borcem od srca čestitam ta veliki in srečni dan!

S toplim in iskrenim-zdravo!

ANICA KRAMAR – ANKA
Zagreb

Združenje borcev NOV na Mestnih njivah v Novem mestu je povabilo na razvije prapora vse tovariše in tovarišice, ki so s tega terena odšli k partizanom. Slavje je bilo 19. junija v novomeški športni dvorani. Partizanko Anko, ki je odboru poslala pismo, bodo člani odbora obiskali v Zagrebu in ji osebno izročili tovariško zahvalo, kot so jo prejeli vsi drugi udeleženci srečanja, za padle in umrle tovariše pa so spominske plakete prevzeli njihovi svoji.

Tone Gošnik
Novo mesto

Znamenja časa

Zaporedje mnogoterih mednarodnih dogodkov vedno znova in znova dokazuje, kako trhli so temelji miru, v katerem živi človeštvo ves povojni čas. Vendar morda še nikoli poprej ni bilo tako očitno kot danes, da se je politika sile nesporno močno zasedla v celotnem mednarodnem življenju.

Smo dva dogodka oziroma dve dogajanji zadnjega časa sta dovolj prepričljiv dokaz. Prvi je dejstvo, da se je pred dnevi končalo brez slehernega uspeha oziroma rezultata drugo izredno zasedanje svetovne organizacije, ki je bilo v celoti namenjeno razpravam o vprašanjih razorožitve. Spričo navzkrižji, ki delijo svet, še posebej pa globokih nasprotij med blokovskimi silami so ostali neizpolnjeni upi, ki jih je svetovna javnost gojila ob tem izrednem zasedanju. Ti upi so bili tem bolj prepričljivi, ker jih je spremljalo in potrjevalo milijonsko množično protivojno gibanje, ki je zajelo vse dele sveta, med njimi tudi eno najbolj oboroženih velikih sil, Združene države Amerike. Pa vendar niso mogli diplomati v Združenih narodih storiti ničesar konkretnega za ustavitve silovite oboroževalne tekme, ki je dobila že tak obseg, da terja sleherni minuto cel milijon dolarjev izdatkov za orožje.

Ta neuspešen izid drugega zasedanja generalne skupščine o razorožitvi je sam po sebi najbolj očiten izraz stanja, kakršno vlada danes v svetu na področju oboroževanja, ki mu dajeta pečat veliki sili. Obe sta v objemu neustavljive oboroževalne tekme. Prav zato, ker je nako-

pičenega že toliko orožja, je mnogoterim silam po svetu tako pri roki politika sile, s katero skušajo urisati določene cilje. Zadeva okoli Falklandskih otokov – pa ne samo ta – je bila najbolj zgovoren dokaz.

Oboje skupaj, vse pogostejše uveljavljanje politike sile v svetovnem obsegu in pa nenehno kopičenje orožja, šele odkriva pravo podobo stanja, v kakršnem tiči svet in celotno mednarodno življenje. Ne gre pozabiti dejstva, da danes najmočnejše sile sveta ne razpolagajo zgolj z velikanskimi količinami klasičnega, marveč tudi z zastrašujočimi količinami atomskega orožja. In logika vojne je taka, da si utegne prav atomsko orožje v njej zagotoviti zadnjo besedo.

Morda najbolj značilen primer zagate, v katero je zašel svet po zaslugi vse hujše prevlade politike sile, pa je sedanja že peta zapovrstna vojna med Izraelom in Arabci, ki jih to pot predstavlja osamljeno Palestinsko osvobodilno gibanje. Vsemu svetu navkljub Izrael nezadržno poskuša uresničiti svoje nemiroljubne načrte in se vsi-drati na Bližnjem vzhodu kot prevladujoča sila. Z malokaterim vprašanjem so imeli Združeni narodi tolikanj opravka kot prav s krizo na Bližnjem vzhodu. Koliko resolucij je bilo izglasovanih v generalni skupščini o miro-ljubni rešitvi krize in arabsko-izraelskega spora, pa se je Izrael vse doslej obnašal, kot da teh resolucij in svetovne organizacije sploh ni. Pod zaščito ene izmed velikih sil, ki je vedno gledala v Izraelu svoje poglavitno oporišče na

Bližnjem vzhodu, je ta država, ki je vstopila v mednarodno življenje na temelju sklepa Združenih narodov, postala poglavitna kršiteljica načel svetovne organizacije. Vsa njena poseganja v mednarodno življenje, vseh njenih pet dosedanjih vojn je ena sama nepretrgana politika sile kot poglavitnega sredstva za utrjevanje izraelskih postojank na Bližnjem vzhodu.

To pot, z napadom na Libanon, pa se je doslej v najbolj grobi podobi izkazala vsa nemiroljubna politika Izraela in tistih, ki mu dajejo potuho. Gre za načrt oboroženih akcij, ki imajo dva cilja: po eni strani naj bi s to vojno dokončno strli oboroženo silo Palestinskega osvobodilnega gibanja in tako za vselej umaknili z dnevnega reda vprašanje obnove palestinske države. Po drugi strani pa gre za razkosanje libanonske države na temelju njenih notranjih verskih razlik in razprtij. Izrael izkorišča zanj ugoden mednarodni trenutek vse od poljske krize naprej, da bi zdaj, ko je arabski svet med seboj sprt in razdvojen, ko so neuvrščeni pod hudimi pritiski blokovskih sil, ko dežele v razvoju tarejo gospodarske tegobe, uresničil svoje strateške cilje, ki teže k prevladi Izraela na Bližnjem vzhodu. Toda prav ob tem se pred vsem dejansko miroljubnimi in demokratičnimi silami svet postavlja usodno vprašanje: ali dovoliti, omogočiti, da politika sile, kakršna se kaže v postopkih Izraela, lahko nemoteno žanje svoje sebične sadove?

Drago Košmrlj

naš komentar

Skrb za zdravje borcev v Mariboru

V Mariboru posvečajo posebno skrb zdravstvenemu varstvu borcev. Komisija za zdravstveno varstvo in socialno skrbstvo borcev pri mestni konferenci ZZZB NOV Maribor in njeni člani so si prizadevali za ureditev kadrovske zasedbe v dispanzerju za borce NOV. Skupaj so v evidenci dispanzerja 4804 varovanci-borci iz mariborskih občin. Lani so opravili 18948 kurativnih pregledov in storitev, kar je 780 več

kot leto dni poprej. Na pregledih v specialistične ambulante so napotili 1426 borcev, v bolnišnico zaradi sprejemanja na zdravljenje pa 55 borcev. Med skupinami obolenj, ki jih v dispanzerju ugotavljajo ob kurativnih pregledih, se med borci pogosto pojavljajo najrazličnejše bolezni kosti, mišic, vezivnega tkiva, bolezni srca in ožilja, prebavil in dihal. Skupno so lani poklicali na sistematski pregled 844 bor-

cev, odzvalo pa se jih je le 536 ali 63,5 odstotkov. V zvezi z urejanjem kadrovskih problemov je komisija imela več pogovorov z vodstvom ZD Maribor in mariborske bolnišnice. V dispanzerju danes praktično ni več čakalne dobe, pregledi pa so kvalitetnejši.

Dispanzer za borce NOV je poslal komisiji za zdraviliško in klimatsko zdravljenje vojaških invalidov 209 predlogov, zdravniški komisiji pri

regionalni zdravstveni skupnosti Maribor pa 282 predlogov. Od tega jih je 276 bilo pozitivno rešenih. Od lanskega oktobra deluje pri dispanzerju zdravniški konzilij, ki obravnava predloge za zdraviliško zdravljenje borcev NOV. Od svoje ustanovitve dalje je konzilij napotil na zdraviliško zdravljenje 29 borcev.

Skupno je bilo na zdravljenju v naravnih zdraviliščih 520 varovancev dispanzerja, od tega 209 vojaških invalidov in 311 udeležencev NOV s priznano dvojno dobo. Lani je organizacija ZZZB NOV

omogočila 92 članom desetdnevno brezplačno okrevanje v Strunjanu. Pri odločitvi so upoštevali socialno-materialno stanje posameznika in njegovo udeležbo v NOV. V Strunjanu je bilo od

januarja do decembra lani na oddihu 414 članov ZB. V počitniškem naselju ZB Pohorje v Valovinah pri Pulju je letovalo 165 družin (390 članov ZB in 49 otrok).

M. K.

O boric v skupščini SRS

Prav danes, ob izidu našega časopisa, razpravljajo o vprašanih socialne in zdravstvene varnosti borcev NOV tudi v skupščini SRS Slovenije. Gradiva za razpravo je obilo, vprašanj, ki se porajajo ob urejanju zlasti zdravstvenih vprašanj (zdravilišča) pa tudi. Kaj so o tem menili delegati, oziroma kaj so sklepali, bomo poročali v naslednji številki.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGA

Grosuplje - letna skupščina ZB in VI

Krajevna organizacija zveze borcev NOV in vojaških invalidov je imela že 10. februarja 1982 svojo letno skupščino. Člani zveze borcev in vojaških vojni invalidov so pregledali svoje enoletno delo. Predsednik krajevnega združenja je v imenu upravnega odbora v poročilu podal obširni politični pregled dogodkov doma in po svetu, spregovoril je o gospodarski situaciji in o podpori stabilizaciji ter o delu krajevnega združenja v preteklem mandatnem obdobju.

Krajevno združenje s sekcijo VI Grosuplje šteje 209 članov, od tega je 98 žensk. Kljub starosti še vedno aktivno dela večje število članov v družbenopolitičnih organizacijah, društvih in organizaciji civilne zaštite v KS. Na konferenci je bilo ugotovljeno, da so premajhne možnosti klimatskega zdravljenja borcev v naravnih zdraviliščih - v letu 1981 so bili samo trije člani na 21-dnevno zdravljenje z napotnico. Na desetdnevno zdravljenje v Banjolah in Strunjanu je bilo deset članov, stroške je plačala komisija za borce in VVI pri občini. Več članov, ki sami plačajo oskrbnino, letuje po 10 dni vsako leto v Banjolah in Strunjanu.

Člani ZB NOV so sodelovali na vseh proslavah v krajevni skupnosti in občini v letu 1981. Na skupščini je bil podan tudi predlog, da novi odbor pripravi predlog za poimenovanje ulic in cest v Grosupljem po zaslužnih borcih NOV in po imenih partizanskih enot in ga posreduje KS Grosuplje.

Ze aprila 1981 je bilo sklenjeno, da se pridobi zemljišče pri partizanskem pokopališču v Grosupljem za ureditev spominskega parka 88 drevesc v spomin na tovariša Tita. Ker je zemljišče pridobljeno, je bilo sklenjeno, da začnemo z urejanjem parka in zasadimo 88 drevesc.

Glede filma »Dražgoška bitka« je bilo veliko kritike, zakaj se krivce ne imenuje in kaznuje; ugotovljeno je bilo, da je film ostal žal slovenski kulturni skandal!

Ker je članarina 20 din letno pre nizka, je bilo na konferenci sklenjeno, da jo povečamo na 50 din, ker nimamo drugih dohodkov.

Poudarjeno je bilo tudi, da moramo mladim prikazati širši pomen vojaških šol. Starši naj bi vplivali na svoje otroke pri odločanju za poklic v JLA. Skrbeti moramo, da bodo Slovenci enakopravno udeleženi v JLA.

Skupščini krajevnega združenja je prisostvoval predsednik občinskega odbora ZZZB NOV Grosuplje Slavko Medved, ki je ocenil delo organizacije za zgledno in zaželel plodno delo novemu upravnemu odboru. Spregovoril je o nalogah in dolžnostih članov ZB NOV. Dejal je, da je treba skrbeti za zdravljenje borcev posvetiti več pozornosti, zdravljenja naj bodo deležni vsi ti isti borci, ki so ga resnično potrebni.

Z. F.

Vas - Fara pri Kočevju - pridnih 117 članov ZB

Na programsko-volilni konferenci krajevnega organizacije ZB, so ocenili delo za minulo obdobje. Podatki o delu kažejo, da so člani te organizacije uspešno delovali v številnih delegacijah. S svojimi bogatimi delovnimi izkušnjami so pripomogli k uspešnemu reševanju mnogoterih vprašanj, s katerimi so se srečevali krajan. Uspešno so sodelovali z vodstvom osnovne šole pri obujanju tradicij NOB. Ob posameznih srečanjih so člani te organizacije pripovedovali o dogodkih iz štiriletnega boja za svobodo. Vodstvo te organizacije, ki šteje 117 članov, zadovoljivo (v okviru denarnih zmogljivosti) rešuje tudi organizacijska vprašanja članov.

Konferenca se je udeležil tudi predsednik občinskega odbora ZZZB NOV Kočevje Ignac Karničnik, ki je navzoče seznanil s posameznimi gospodarskimi problemi v občini in z nalogami te organizacije v prihodnje.

Viktor Dragoš

Podnart - predano, brez honorarja

V marcu je bila v domu kulture v Podnartu programska konferenca KO ZB Podnart s kulturnim programom.

Na konferenci so spregovorili o izvršenih nalogah v zadnjem letu in sprejeli program dela za to leto. Predsednik OK ZZZB NOV Radovljica Slavko Staroverski-Metod pa je prisotne seznanil s političnimi dogodki doma in v svetu. Ob koncu seje so podelili bivšemu predsedniku organizacije Alojzu Jelencu in tajniku Cirilu Rozmanu posebni priznanji za dolgoletno

vzorno delo brez honorarja ali drugih materialnih koristi. Oba sta s svojim vestnim in predanim delom veliko prispevala k delovanju organizacije in povezovanju njenih članov za opravljanje nalog organizacije. Najzaslužnejšim medvojnimi aktivistom pa so podelili občinska priznanja in značke OF.

Na konferenci so med drugim sprejeli tudi sklep, da bodo letos imeli v Podnartu sedmo partizansko srečanje vseh borcev in aktivistov, ki so med drugo svetovno vojno delali na območju sedanje krajevnne skupnosti Podnart ali iz območja KS Podnart odšli v partizane.

Ciril Rozman

Maribor - Požrtvovalni in uspešni

Občinska organizacija ZZZB NOV Maribor-Pesnica, ki je nastala po preoblikovanju dosedanje mariborske občine, obstoja nekaj manj kot leto dni. V tem času so posvetili posebno skrb seznanjanju članov z gospodarskim položajem pri nas in s politično-varnostnimi razmerami v svetu. Prav tako so bili prizadevni v pripravi na volitev v celotnem delegatskem sistemu krajevnih in samoupravnih interesnih skupnosti ter v družbenopolitičnih organizacijah.

Uspešno rešujejo socialno-zdravstvena vprašanja borcev. Med drugim so v 57 primerih za kmete-borce uredili priznavalnine. Pereč pa je problem ostarelih borcev-kmetov, ki danes ali pa jutri ne bodo več mogli obdelovati svojih posestev. O tem so veliko govorili že na konferencah krajevnih organizacij borcev.

Tvorno se vključujejo pri uresničevanju nalog s področja SLO in DS, kjer je lani pri izvajanju akcij NNNP/81 sodelovalo kar precej njihovih borcev. Ko pa so izvedli seminar za obrambno in samozaščitno usposabljanje delovnih ljudi in občanov, je sodelovalo več kot 20 odstotkov vseh borcev.

Občinska organizacija borcev je skupaj z mladinsko organizacijo srečanje mladine in borcev. Govorili so o predvojnem delovanju skoja in partije, vključujoč tudi okupacijska leta 1941-1945 mariborskega območja.

Ob spomeniku Stojanu Bantanu v Gačniku pa so pripravili slovesnost in zasadili 88 dreves črne bora v spomin na tovariša Tita.

Drago Miklavc

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGA

Težka, junaška in slavna je bila pot

Ob 40-letnici Tomšičeve brigade

Leto 1942 pomeni za narodnoosvobodilno gibanje važen preobrat. Novo nastala situacija je zahtevala, da se je mlada partizanska vojska reorganizirala. Novim potrebam niso več ustrezali partizanski odredi in čete, temveč so se morale po zamisli vrhovnega komandanta Tita organizirati manevrske enote s 400 do 1000 borci, ki bi se lahko uspešno postavile v obrambo proti sovražniku v številnih utrjenih postojankah ob glavnih prometnih poteh. Odredi in čete niso bili sposobni, da bi zavzeli postojanke, v katerih je imel sovražnik veliko vojaštva. Za borbo proti takim silam so bile nujno potrebne močnejše enote, ki bi vodile borbo prehajajoč iz kraja v kraj.

Poleg vojaških razlogov je tako reorganizacijo partizanskih sil zahtevala tudi notranja situacija v Sloveniji, ker so se začele organizirati in oboroževati belogardistične enote. Zato je glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet 30. junija 1942 izdalo odlok o ustanovitvi 1. slovenske proletarske udarne brigade Toneta Tomšiča.

Ko je bil ujet organizacijski sekretar centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije Tone Tomšič, je bilo malo upanja na milost fašističnih razbojnikov. In tedaj ko je Toneta Tomšiča 15. maja 1942 italijansko vojaško sodišče obsodilo na smrt, je prihitel k tovarišu Edvardu Kardelju Boris Kidrič in dejal: »Če se nam ne

posreči, da v zadnjem hipu Toneta rešimo, mora prva naša brigada nositi njegovo ime. »In tako je (v resnici) glavno poveljstvo sklenilo, da bo dobila prva brigada ime po njem. In kot je bil neustrašen Tone Tomšič, naj bi bi tudi ona in bi obenem maščevala njegovo smrt.

Brigada je bila formirana 16. julija 1942. V kočevski vasi Cesta pri Starem logu je bila ustanovljena 1. četa 2. bataljona, drugi dve četi pa istega dne v Ambrusu, kjer se je zbral štab brigade s prvo večjo skupino prostovoljcev. V brigado je bil vključen kot osnova 1. slovenski proletarski bataljon Toneta Tomšiča, ki je bil ustanovljen 12. junija 1942 v Zapotoku iz borcev bivše Proletarske udarne čete, ki je bila v okviru 5. bataljona Notranjskega odreda z borci 1. bataljona istega odreda udarna manevrska enota glavnega poveljstva. Komandant 1. proletarskega bataljona je bil Stanko Semič-Daki komisar pa Alojz Zafožnik-Nikola.

Glavni štab je ves čas skrbel za brigado in je postavil za komandanta Ivana Jakiča-Jerina, predvojnega komuniste, za njegovega namestnika Dakija, za komisarja Ivana Kavčiča-Nandeta, predvojnega komuniste in kasnejšega narodnega heroja, njegov pomočnik pa je bil Niko Šilih-Boris Nikič. Z odlokom glavnega poveljstva je bila postavljena tudi struktura brigade: vsak

bataljon je imel po tri čete. Oboroženi so bili s puškami in lahkiimi mitraljezi. Ko je bila brigada formirana, je imela tisti dan okoli 200 borcev, ki so imeli 15 puškomitraljezov, puške in ročne bombe. Štab brigade in nižji štabi so se pogosto menjavali. Zato je bilo več razlogov. Tomšičeva brigada je bila vzorec za sestavljanje drugih brigad v Sloveniji, bila je tudi šola vojaških in političnih kadrov, ki so odhajali iz Tomšičeve brigade za komandante in politične komisarje v druge brigade ali enote. Tudi sami pogoji bojevanja so zahtevali reorganizacijo enot, tako da so se v vseh situacijah prilagajale spreminjenim razmeram.

Značilnost brigade je bila tudi v tem, da je bila ob ustanovitvi s posebno izbiro sestavljena iz prekaljenih, hrabrih in osvobodilnemu boju slovenskega naroda najbolj zvestih in zavednih borcev. V tem je bil vir njene izredne bojevitosti in množičnega junaštva.

Tomšičevci so bili zgled skromnosti in požrtvovalnosti pri nošenju ranjencev, premagovanju lakote, žeje in nedopovedljivih naporov, zgled pravičnega odnosa do civilnega prebivalstva, zgled pri ustvarjanju bratstva in enotnosti ter zgled trdne razredne zavesti in neomajne zvestobe idealom revolucije.

Kako je bila brigada 1942. leta politično močna, naj po-

kaže primer, ki sem ga navedel v drugi številki našega skromnega »časopisa« »Zepčas«, ki ga je izdajal 3. bataljon brigade: »Novembra 1942 je bilo v bataljonu organiziranih 86% borcev. To so bili člani ali kandidati KPS in člani SKOJ-a.« Tako politično močna ni bila verjetno nobena druga enota. Pri tem moram poudariti, da so bili pred vsako akcijo sklicani sestanki komunistov in skotraljevcev, katerim je bil natančno obrazložen pomen in načrt akcije oziroma borbe. Pri tem je bila vedno postavljena zahteva, da morajo iti prav oni prvi v borbo. Zaradi tega je padlo izredno veliko organiziranih borcev.

Tomšičeva brigada je skupno s 1. proletarskim bataljonom obstojala 1034 dni. Imela je 13 komandantov in 13 narodnih herojev. Skupno je bilo v brigadi okoli 5600 borcev, padlo pa jih je več kot 1500. To je bil ogromen krvni davek za našo svobodo.

Od 16. julija 1942 do 11. avgusta istega leta je imela brigada ime »proletarska udarna brigada«, nato nekaj časa »partizanska udarna brigada« in končno 1. slovenska narodnoosvobodilna udarna brigada Toneta Tomšiča (od jeseni 1942 do konca vojne). Naziv proletarska je znova dobila leta 1952.

Brigada je dobila štiri visoka odlikovanja: red narodne osvoboditve (1944), red partizanske zvezde z zlatim vencom, red zaslug za narod z zlatimi žarki in končno leta 1972 red narodnega heroja.

Tomšičeva brigada se je od začetka do konca odlikovala po veliki udarnosti, izredno udarnih in smelih juriših, po mojstrstvu manevrskega bo-

jevanja in bojevanja s kolone v pohodu, po izredni gibljivosti in vzdržljivosti na pohodih, v globokem snegu in hudem mrazu. Bila je vzgojiteljica vojaških in političnih kadrov, ki so proletarski udarni duh prenašali v vse druge partizanske enote,

Brigada je bila, kot sem omenil, znana po svojih juriših. Z juriši je začel 3. bataljon marca 1943 ob napadu na Ambrus, ko je bil v zasedi proti Zagradcu. Tedaj je nameravala obiti bataljon skupina 200 italijanskih vojakov, da bi pohiteli na pomoč napadeni posadki v Ambrusu. Ko je naša patrula to ugotovila, je odšla manjša skupina borcev, da bi jim to preprečila. Pet borcev-skojevcev se je poglalo v drzen juriš in jih premagalo. Skoraj vse vojake so polovili in zaplenili veliko orožja in streliva. Temu jurišu so sledili številni juriši v ofenzivi v Suhi krajini marca 1943. To je bilo v vasi Planina. Z juriši je brigada nadaljevala tudi pri pohodu 14. divizije na Štajersko spomladi 1944.

Ker je bila brigada v začetku proletarska, so nosili borci na titovkah rdečo zvezdo, s srpom in kladivom, kar so nosili borci s posebnim ponosom. Na seji CK KPS, ki je bila v Kočevskem Rogu 10. avgusta 1942, je bilo sklenjeno, da borci ne bodo več nosili znaka srp in kladivo kot proletarski simbol. Namesto tega znaka so odslej imeli v peterokraki zvezdi »OF«. Ta odlok je bil politično pomemben, ker je bilo potrebno v času, ko je bil belogardizem v ofenzivi in je zbiral okoli sebe pristaše, preprečiti zoževanje narodnoosvobodilnega gibanja. Znak srp in

kladivo so izkoriščali sektaši in pristaši belogardizma, da bi preprečevali vključevanje najširših ljudskih množic v partizanske vrste.

Tomšičeva brigada je bila za nas borce in za naše somišljenike po vaseh in mestih pravi pojem. Tomšičeva brigada je bila strah vzbujajoče ime za italijanske vojake in belogardiste, spoštovanje vzbujajoče tudi pri nemških vojaki. Od Kolpe do Pohorja ležijo kosti padlih borcev. V glavi imam številna imena soborcev, iskrenih prijateljev in Tovarišev. To sem zapisal z veliko začetnico, saj je bilo to tovarštvo nekaj izrednega, nekaj nedopovedljivega, kar ne bomo nikoli več v življenju doživeli. Borci so šli iz borbe v borbo, vsakodnevno gledajoč smrti v obraz. To so bili ljudje, ki so se odpovedali relativno mirnemu življenju za velike ideale in cilje. Pogosto so hodili borci v slabi obutvi ali brez nje, razcapani, večkrat lačni kot siti, utrujeni do onemoglosti, včasih so od izčrpanosti videli privide. Kdo bi preštel vse prehojene kilometre! Danes v borbi na Notranjskem, zvečer, namesto počitka, spet v pohod v naslednjo borbo v bližini Ljubljane itd. itd. Borbi je pogosto sledil nočni pohod, pa zopet borba in zopet pohod in tako je šlo kar naprej in naprej. Tu je padeš Suljo in Milko pri Biču in celo noč smo ju vozili na kmečkem vozu, da bi ju dostojno, po partizansko pokopali v Dobrniču, da ju ne bi še mrtvih onečasti svetovražnik. Solza ni bilo več, solze so se nam posušile, nismo bili brezčutni, ne apatični, pač pa globoko žalostni, ker smo zopet izgubili dragocene, odlične borce. Nihče nas ni vprašal, ali smo

Na obisku pri tankistih Boška Ratkovića

Jeklena pest naše varnosti

V enoti Boška Ratkovića bo 16. julija zelo slovesno. Vojaki in starešine bodo namreč proslavili dan tankistov in osemindeseto obletnico ustanovitve 1. tankovske brigade NOV, katere tradicije in izročila nadaljujejo. Zelo so ponosni, da so nasledniki tako slavne enote iz naše revolucije, in trudijo se, da bi bili pri delu in urjenju prav tako uspešni kot prva Titova tankovska enota. To jim tudi uspeva, saj so že vrsto let med najboljšimi enotami v ljubljanskem armadnem območju in JLA nasploh.

Prvo tankovsko brigado NOV so uradno ustanovili 16. julija 1944 v Gravini v Italiji. Vendar pa sklep o njeni

ščih. Po ustanovitvi je brigada odšla na Vis, nato pa se je izkrcala na območju Dubrovnika. Tam je postala tu-

in borcev, ki so odšli v Sovjetsko zvezo in tvorili jedro 2. tankovske brigade. Ti dve enoti sta tudi predniki danes ene najsodobnejših zvrsti JLA.

V vseh teh letih napornega dela in urjenja pa v enoti niso pozabili na vojake. Veliko so storili za njihovo življenjsko raven. Vojaki imajo na razpolago sodobne spalnice, vojaški klub, učilnice, kabinete in sodobno kuhinjo, ki je med najboljšimi v ljubljanskem armadnem območju. Seveda pa se pri urjenju in prostem času, ki ga je sicer malo, obnašajo skrajno

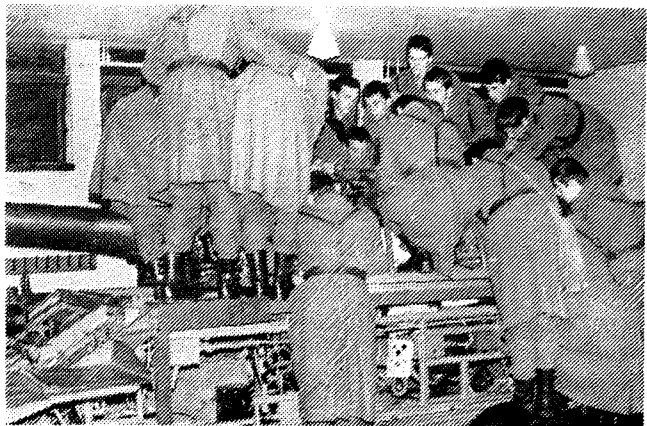
stabilizacijsko. Najbolj racionalno skušajo uporabiti sredstva, ki jim jih je dala na razpolago naša družba in njen delovni človek. Velika sredstva so prihranili s tem, da so začeli sami obnavljati tanke, ki morajo sicer oditi v remontne zavode. Po nor-

ke in druga vozila. Lahko pa se pohvalijo, da so edina enota, ki sama prenavlja tanke.

Kot pravi Boško Ratković, so »krivci« za dobre rezultate enote predvsem komunisti, ki so vedno v prvih vrstah dela. Prav tako pa ne

ne iz enot in vojakov, ki so v njej služili vojaški rok. Nekaj je takšnih, ki jih bo naša industrija začela izdelovati tudi za druge tankovske enote, pa še izvažala jih bo lahko.

Najpomembnejši dan za vsakega vojaka pa je dan, ko bo opravil bojno streljanje, za katerega se je pripravljaj toliko mesecev med urjenjem. Vojaki iz enote Boška Ratkovića so imeli pred nekaj dnevi takšen dan. To sicer ni bil dan, ampak več dni skupaj, saj so pokazali vse, kar so se naučili. Ta enota tudi uri kandidate za komandirje izvidniških avtomobilov in izvidniških tankov. Kot pravi Slobodan Sretenović, ki je vodil streljanje, so vsi kandidati dobro opravili svoje delo. K temu so pripomogla pripravljajna streljanja, ki jih je devet, in dve pravi streljanji.

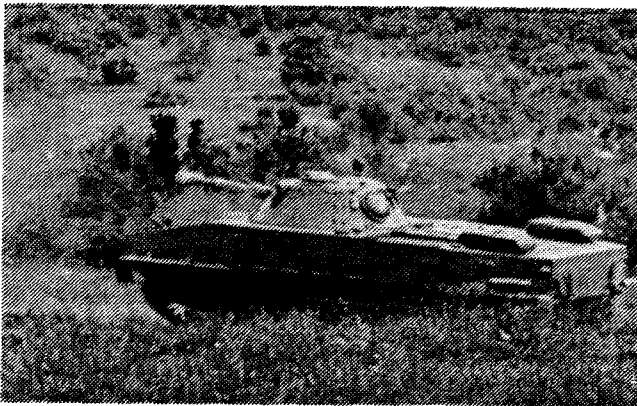

Urjenje začnejo vojaki v sodobnih kabinetih, kjer se na maketah do podrobnosti seznanijo s tanki in z vsem, kar sodi zraven.

ustanovitvi sega že pred zasedanje AVNOJA v Jajcu. Tovariš Tito se je zavedal, da bomo za popolno osvoboditev in spremembo družbene ureditve nujno potrebovali tudi težko oborožitev. Konec leta 1943 so začeli odhajati na urjenje v Italijo in severno Afriko prvi borci. Kmalu pa so se jim začeli pridruževati internirani Slovenci, Hrvati in Črnogorci, ki so bili v raznih italijanskih tabori-

di sestavni del 8. korpusa. Sodelovala je v bojih za osvoboditev Dalmacije in kninski operaciji. Skupaj z 8. korpusom pa je postala sestavni del 4. armade. Njeni borci so krvaveli pri Donjem Lapcu in Trstu, del brigade pa je sodeloval tudi v bojih na Koroškem. Junija 1945 se je umaknila iz Trsta.

Že med vojno so iz njenega sestava določili 612 starešin

Se en kandidat za komandirja izvidniškega tanka je uspešno prestal ognjeni krst. Kot pravi ljudski pregovor, mu je bilo pri srcu vroče, misli in pamet pa so bile ledeno hladne.

ma in predpisih teh zavodov so z vsakim tankom, ki so ga sami prenovili, prihranili družbi 360 tisoč dinarjev. To ni za njihovo enoto nič novega, ker je imela že 1. tankovska brigada svojo delavnico, kjer so popravljali tan-

Starešina Slobodan Sretenović je bil ob koncu streljanja zelo zadovoljen z rezultati.

Zdaj je v enoti Boška Ratkovića že nova generacija tankistov. Brez dvoma bodo prav tako usposobljeni ali pa še bolje, kot so bili njihovi predhodniki. Sloves, ki si ga je enota pridobila, bodo mladi vojak ohranili in mu dodali nove uspehe.

Bojan Kuntarič

lačni, ali smo žejni, ali smo oblečeni – le naprej, dokler ne preženemo iz naše svete, ljubljene zemlje prekleto fašiste. Nismo hoteli, da bi bil uničen naš narod, hoteli smo živeti, hoteli smo uničiti staro, gnilo in začeti novo – lepše življenje.

Pred seboj vidim korakati v snegu starega Brezo (Jože Bosnar). Od onemoglosti oslabljen se drži mule, ki gre pred njim težko otovorjena, za rep, da se sploh še lahko premika. Droben, majhen, z majhnimi pristrženimi brčami. V ponošeni, obledeli modri obleki. Iz strganih hlač gledajo spredaj gola, suha, blede kolena. Nizke črne čevlje ima strgane, zato jih je povil z žakljevino. Na glavi titovka s peterokrako zvezdo, srpom in kladivom. Na hrbtu majhen, star nahrbtnik, na desni rami dolga francoska puška. Nikoli ni nergal, vedno izpolnil vsako povelje brez ugovaranja. Bil je najstarejši v našem bataljonu. Pred vojno je bil v Ljubljani reven čevljarček, ki se je komaj preživljal. Bil je tip pravega proletarca. Hodil je, a nihče ni vedel, kam so mu bežale njegove misli. Mogoče je mislil na svoj dom in revno družino, mogoče je mislil, kako bo zmogel premagati vse te težke napore, mogoče je mislil, kako bi bilo, če bi dočkal svobodo, in kako bo začel novo življenje. In šel je z brigado tudi januarja 1944 na Štajersko, kjer pa je končno tudi njega zadela sovražna krogla. Breza, dobri stari Breza, nikoli te ne bom pozabil.

Kdo ni poznal v našem bataljonu naših hrabrih borkov, kot sta bili na primer Albina in Smiljka. Ni bilo borbe, ni bilo juriša, ali če so bili

potrebni bombaši, da se ne bi prostovoljno prijavili. Ne smem pozabiti našega dobrega, šegavega, priljubljenega, hrabrega in požrtvovalnega dr. Lojzeta (Pirca), ki je bil in bo ostal pojem požrtvovalnega partizanskega zdravnika. Z bolničarjem Fajfo sta vedno nosila njihov »Mokre«, velik nahrbtnik, poln zdravil in instrumentov. In ne bom pozabil hrabrih borcev, mirnega, hrabrega in preudarnega komandanta Igorja, komandirja Mirka, kurirja Albina, sekretarja SKOJ-a Marjana Pezdirja in drugih, ki so bili v začetku v brigadi. To so bili dijaki, študentje, delavci, kmečki fantje in moške. In še imam v spominu dolgo vrsto dragih fantov. Vsi ti in še vrsta drugih so bili junaki, vsak od njih bi bil lahko pravljen za narodnega heroja. Ne morem, da ne bi omenil našega legendarnega junaka, s katerim sem bil celih 14 mesecev skupaj v borbah, narodnega heroja Dakija, pojem borca Tomšičeve. On je že s svojo navzočnostjo vzbujal pri borcih pogum, pri sovražnikih pa pravo paniko. Kar spremenila se je borbeni situacija, če je bil naš Daki prisoten. Večkrat je imel navado, da je v začetku borbe zavpil sovražniku: »Porka m... Daki je tukaj!« In to je pomagalo, kot da bi prišel sam hudič.

Kot film se mi vrstijo v spominu dogodki in obrazi borcev, zlasti kadar srečam starega borca. Kje ste filmski ustvarjalci, da bi napisali scenarij te slavne poti, kje ste komponisti, da bi kdo skomponiral himno Tomšičeve brigade?! Da, bila je res težka, junaška in slavna pot.

dr. Milan Dolenc

Kako poenotiti usposabljanje?

Dosedanji programi usposabljanja ZRVS so vsekakor veliko prispevali k preučevanju in uveljavljanju družbenih vsebin s področja SLO in DS pri RVS. Tematika usposabljanja je dejansko zajela najbolj aktualna vprašanja nadaljnjega izobraževanja RVS ter prispevala k oblikovanju vsestranske obrambno-zaščitne osebnosti. Tako je menil predsednik občinske konference ZRVS Maribor-Tabor, Ivan Gradišek v pogovoru o usposabljanju za potrebe SLO in DS.

Organizacije ZRVS so se uspešno vključile v splošna prizadevanja za krepitev varnosti in obrambne sposobnosti naše družbe. Ob tem pa je Ivan Gradišek izrekel tudi nekatere kritične pripombe z namenom, da bi prispevala k izboljšanju usposabljanja. Proces načrtovanja in usposabljanja za SLO in DS rezervnih starešin in vseh drugih struktur se je uresničeval sicer po sorodnih tematskih vsebinah zelo neusklajeno, za sedanje prilike zelo nestabilizacijsko. Ta ugotovitev temelji na dejstvu, da smo v zadnjih dveh letih po programih ZRVS obdelali skozi predavanja z rezervnimi starešinami osem tem, ki so v večini vsebinsko enake ali podobne programskim temam množičnega usposabljanja prebivalstva, ki je v tem času zajemalo osem tem. Razlika je le v temi »okupacijski sistem«, ki ga prebivalstvo ni obdelovalo, in temah »mobilizacija« in »protiočepni boj« pri prebivalstvu, ki bi bili tudi RVS izredno aktualni. Dejstvo je tudi, da so teme množičnega usposabljanja prebivalstva predavali po KS in TOZD večinoma rezervni starešine.

Dejstvo je, da so časovno vse te teme bile načrtovane ločeno za ZRVS in posebej za prebivalstvo. Tudi sestava tem kot temeljnega pisnega gradiva za predavatelje ni bila enotna za obe strukturi. Dejstvo je tudi, da so posamezne skupine RVS v enem letu morale poslušati osem predavanj, štiri v okviru obveznega programa množičnega usposabljanja prebivalstva in tozd, štiri pa

v krajevni organizaciji ZRVS, kar je v posameznih primerih povzročilo tudi negodovanje RVS. Dejstvo je tudi to, da so dosedanja predavanja za RVS bila včasih posredovana neživljenjsko, nekatere, podvojeno in odmaknjeno od okolja. Vsa ta in še druga dejstva govorijo, da se v usposabljanju niso obnašala dovolj racionalno in ekonomično, kar je tudi eden od vzrokov odsotnosti dela članstva na predavanjih.

Po mnenju Ivana Gradiška bi kazalo v prihodnje poenotiti program usposabljanja tako za rezervne starešine kot za prebivalstvo. Razmisli bi morali tudi o drugačnih oblikah preverjanja znanja RVS, ki bi bile bolj življenjske, bolj množične in bolj privlačne za RVS in ki bi v večji meri odražala družbeno bistvo ZRVS v skupni fronti – SZDL v obrambno-zaščitni problematiki. Zavzema se za takšno obliko preverjanja znanja, kjer se bodo RVS lahko uveljavili med prebivalstvom svojega kraja kot strokovnjaki za vprašanja SLO in DS. Bistvo zamisli je v tem, da se dosedanja oblika preverjanja v okviru »orientacijsko-taktičnega pohoda« ali druge organizacijske oblike preverjanja RVS spremeni v splošno družbeno preverjanje znanja in spretnosti vseh struktur za SLO in DS.

Ime za takšno preverjanje naj bi bilo širše in bolj privlačno, kot je orientacijsko-taktični pohod. Morda bi lahko na primer sprejeli »družbeno preverjanje znanja in spretnosti iz SLO in DS« v okviru obrambnega dne KS oziroma TOZD.

Ne glede na to, ali bi se to preverjanje opravilo v okviru obrambnega dne ali posebej, pa ga je potrebno vključiti in mu dati pečat aktivnosti v okviru akcije NNPP, ki je že postala splošno družbeno priznana vsakoletna aktivnost vseh delovnih ljudi in občanov. V tem preverjanju bi ZRVS predstavljala le jedro organiziranosti. V njem bi sodelovali poleg članov ZRVS, narodna zaščita, civilna zaščita, aktiv mladi

dine, taborniki in druge organizacije, ki so posebnega pomena za SLO in DS. Povsem razumljivo pa je, da bi se tudi vsebina takšnega preverjanja spremenila in bi se v bistvu morala napajati iz znanja pridobljenega iz ciklusa enotne vzgoje prebivalstva in RVS ter množičnih praktičnih aktivnosti akcije NNPP, pa tudi

Velik uspeh teritorialcev

Na širšem območju Črnega vrha nad Idrijo so bile nekajdnevne vaje enot teritorialne obrambe iz ajdovske in idrijske občine. Pripadniki teh enot so v teh dneh z izredno pestrim programom praktičnih oblik usposabljanja, borbenih veščin, oborožitev, taktike in idejnopolitičnega izobraževanja s področja SLO in DS zelo izpolnili svoje znanje. Že prej pridobljeno znanje so s pridom uporabili na terenu, zlasti pri organiziranju in izvedbi posameznih taktičnih nalog.

Enota se je, kot smo lahko sami videli, izredno dobro organizirala kot vojaški kolektiv, predah pa so pripadniki

Pred napadom so starešine še enkrat natančno pregledali načrt akcije.

enote izkoristili za kulturno-zabavno in družabno življenje. Obiskali so jih tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij in gospodarstva iz ajdovske in idrijske občine.

Vsekakor so vredni pozornosti tudi uspehi, ki so jih teritorialci dosegli v sodelovanju s prebivalci krajevnih skupnosti Col, Godovič in posebej s krajinami krajevnih skupnosti Črni vrh. Skupaj z družbenopolitičnimi organizacijami so nazorno pokazali, kakšno mora biti sodelovanje krajanov s teritorialci pri organizaciji skupnega boja zoper nasprotnika.

Mile Gojković

Izpisano iz 5. številke revije Borec

Žepni koledarček – Veliki tekst nekega življenja in nekega boja

Velike stvari človeškega življenja (in človeške smrti) govorijo same zase. Zanje niso potrebni pridevniki, ki bi jih posebej označevali.

Po bitki na primorskem Golobarju so italijanski fašisti padlim partizanom zaplenili, kar so pri njih vrednega našli. Bilo je 26. aprila 1943. Med padlimi je bil tudi partizanski brigadni politkomisar Cveto Močnik. V njegovi torbici so našli droben žepni koledarček, popisan z njegovimi doživljaji iz leta 1943. in prvih mesecev leta, v katerem mu je bilo usojeno umreti. Italijani so poiskali prevajalca in mu ukazali kratke zabeleške prevesti. Prevod so kasneje shranili v Osrednjem državnem arhivu v Rimu.

Dr. Tone Ferenc je poskrbel za vzratni prevod zabelešk v slovenščino, za vsestransko obrazložitev in vsebinsko »uokvirjenje«. Tak je zdaj pred nami ta drobn spomin na velike poslednje mesece nekega partizanskega življenja – in hkrati velik, neponovljiv spomenik partizanske avtentičnosti, ki razkriva lik in vse raznotere doživljajske plasti partizanskega borca – intelektualca – političnega aktivista – komisarja v precej bolj živi in preprčljivi luči kot prenekatera literarna obdelava, ki je skušala ta del borčevskega sestava predstaviti kot toge in zadržte dogmatike.

Cveto Močnik je bil samo eden izmed njih.

25. avgusta 1942, denimo, si je zapisal: »Nekateri tovariši imajo navado govoriti, govoriti, toda nobene volje delati. Prekleta počasnost! Prekleta večna posvetovanja! Greh je izgubiti eno samo uro ali minuto.« Samo ta besedni drobec nam ga predstavi v vsej njegovi človeški svojskosti, ki njegove beležke v koledarčku spreminja v avtentične »komisarjeve zapiske« in obenem v »gradivo za veliki tekst«.

Besede, kakršne so te, govorijo zase.

Nekaj primerov!

28. 7. 42 Kraj začenja biti vroč. Italijanska ofenziva na Travno goro. Močan pritisk.

29. 7. 42 Novi premik. Išče mo kraj, kjer bi lahko ostali blizu naših, ne da bi povzročali zmedo.

30. 7. 42 Novi premik. Ni mogóče nadaljevati poti. Prihod in odhod iz krajev sta onemogočena. Edina stvar, ki nam še preostane, je možnost, da se skrijemo. Material skrijemo: upamo, da ga

ne bodo našli. Zvečer pohod.

31. 7. 42 Najdemo lep kraj. Skrivališče 10–12 metrov višine. Prostor za 8 ljudi. Nas je 12. 8 jih je zunaj. Jemo surovega srnjaka.

1. 8. 42 Skoraj nič spal. Vse kosti imamo otrple. Vsi smo precej potrti. Jemo surovo meso.

2. 8. 42 Vedno v skrivališču. Jemo samo surovo meso. Zdi se, da nas je okupatorska ofenziva obšla. Tako vsaj upamo.

3. 8. 42 Meso je smrdelo že včeraj: kljub temu ga jemo: br... Smo že utrjeni od skrivališča. Nekateri jedo tudi cigarete in ogorke. Vrže mo se na branje. Čitamo »Potepuh Marko« I. Cankarja in »Kralj Matjaž«, »Križ na gori«, »Gospa Judit«, »Boj za Mt. Everest« J. Kozaka, študiramo Lenina »Marx in marksizem.« To zadnje gre precej počasi. Upamo, da bomo kmalu odšli iz skrivališča.

4. 8. 42 Zvečer sem odšel za deset minut iz skrivališča. Čudovito. Samo ko sem se vrnil, sem se onesvestil od smradu, ki je bil notri. Po petih dneh driska. Že dva dni kadimo »Waldmeister« in danes 10 dkg prepečenca.

5. 8. 42 Se vedno blokirani. Vrag vzemi Italijane: ni mogóče oditi. Blokirani. Manjka hrane. Slabimo.

6. 8. 42 Izpulimo kakšen koren, repo, čebulo. Živela ohcet! Dobro smo se okrepili.

7. 8. 42 Zapustimo skrivališče. Zelo onemogli. Italijani so odšli.

Gremo iskat zveze: imamo nekaj za jesti. Polagomo bomo normalno dihali.

Dr. Ferenc pa je našel tudi nekaj Močnikovih pisem, s katerimi je o sebi in o svojih partizanskih doživetjih poročal svoji ženi v Ljubljano ali svojemu bratu Zlatku. Tako je pisal bratu 12. februarja 1943, na dan, ko je bil imenovan za politkomisarja Severnoprimskega odreda:

»Kako je tukaj? Sijajno! Novincev vsak dan več! Prihajajo kar v masah! Po cela vas naenkrat. Vse hoče v partizane – moški, ženske, starši in še skoraj otroci. Vse se hoče boriti in uničevati kar se le da veliko število osovražanih fašistov. Pri nas so cele družine, pet sinov, oče in mati. Majko, če bo šlo tako naprej, bomo imeli tako armado na tej strani, da bo veselje...«

Dr. Danica Bem-Gala, borka NOB, zdravnica in slikarka

»To je moj dolg do preteklosti...«

Že od 1. julija razstavlja v Druženem centru KS Ajdovščina v Ljubljani svoja likovna dela v počastitev letošnjega dneva borca dr. Danica Bem-Gala.

Kontrastne barve, ki se zadržajo v podlago, so odraz

Danica Bem-Gala, borka NOB, zdravnica in slikarka

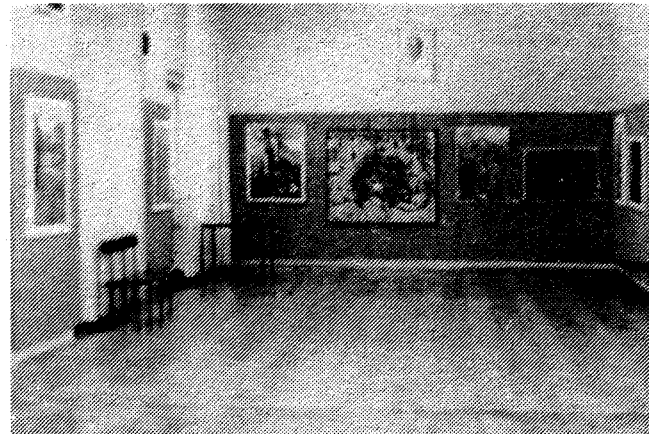
vsega tistega, kar je Danica doživela. Motivi večinoma vlečejo nazaj, v čas narodnoosvobodilnega boja. Partizanska vas Rateče na Gorenjskem, Partizanska vas Studor, prav tako na Gorenjskem, Borec NOB in upokojeni polkovnik Gornik Anton z ženo Lizo, Ogenjca, Talec, Komandant Dren in komisar Stojan si ogledujeta položaj, Smrt pod giljotino... To je le nekaj naslovov Daničinih slik. Slikarka je povezana z naravo. To je predvsem opaziti na sliki Talec, kjer narava preprosto zaživi z dogajanjem, sočustvuje s človekom. Rdeče deblo, s katerega se mrtvi talec sklanja k zemlji, simbolizira našo revolucijo, zelene veje pa prihajajočo zmago in svobodo.

Tudi vsi ostali motivi narave, med katerimi je tudi koroška zemlja, niso zaradi njih samih, pravi slikarka in s kretno roko pokaže na podobe Jalovca, Karavank, Stenarja, Triglava, Bovškega Grintavca, Vršiča itd., ki v akvarelu ali olju ustvarjajo vtise obiskovalcu razstave. »Imam namreč še načrte za prihodnost: v zamisli sem že izdelala cel opus partizanskih slik z borbe na Koroškem in tretjega Prešernovega bataljona. Upodobljeni koroški motivi mi služijo kot nekakšna predpriprava za to

veliko delo. Slikanje je moj dolg, čutim, dolg do preteklosti, do naše revolucije.«

In kako se je pravzaprav začelo? Od kod Danici veselje do barv, do umetnosti? »Pravijo, da sem že kot štiri letno dekletce neprestano hodila okoli s svinčnikom v rokah in neprestano nekaj risala. Mislim, da mi je mati, sicer preprosta kmetica, pa vendar razgledana ženska, vcepljala ljubezen do umetnosti. Kakor mi je po drugi strani oče, ki je bil ranjen v prvi svetovni vojni, vcepil veselje do bolničarskega poklica. Svojo mladost sem žvela za umetnost, pa naj je bila to glasba (igrala sem klavir), pesništvo ali slikanje. Nekoč sem se zamislila: zakaj ne bi tudi sama poskušala? Vzela sem navadno jedilno olje, oče pa mi je dal denar za barve v prahu. To sem zmešala in nastali so moji prvi slikarski poskusi. Bilo je v času vojne, ko je prišel k nam domov v Logatec umetnik Dušan Petrič. Bil je illegalec v Logatcu in tudi naša družina je takrat že ilegalno delala za partizane. Vseč so mu bili moji slikarski prvenec in vzpodbujal me je, naj nikar ne spustim čopiča iz rok.«

Vojna pa je hotela svoje. Septembra 1943, po razpadu Italije, je Danico peljala pot k partizanom, najprej v Logaško četo v Dolomitskem odredu, po razformiranju pa

V Druženem centru krajeve skupnosti Ajdovščina razstavlja svoja dela Danica Bem-Gala

v Prešernovo brigado. Takrat 43. je odšla med partizane tudi njena sestra Olga. Brat Zoran je bil dvanajstletni kurirček, mladoletnega brata Dušana pa so Italijani obsodili na dosmrtno ječo. Že 1942. so ga poslali v tabo-

rišče Gonars, potem pa je bil do konca vojne v Dachauu.

Danica, takrat dvajsetletno dekletce, si je zadela bolničarsko torbo na ramo in od takrat je ni več izpustila. Po bitki na Pokljuki je šla med prostovoljce na Koroško, kjer je vzdrževala stike s tenci in pomagala v štabu, kar je bilo pač potrebno. Ko je nekoč odšla v Celovec po zvezo, so jo ujeli in jo skupaj s še nekaterimi obsodili na smrt na giljotini. Od tod njena slika Smrt pod giljotino. »Bila je to težka preizkušnja,« pravi Danica, ki je že

pripoveduje dalje svojo zgodbo moja sogovornica. »Obnova domovine – to je bilo prvo. Potem medicinski poklic, ki ga je še bilo treba izoblikovati. Leta 1948/49 sem se vpisala v 2. letnik medicine. Dolžnost se mi je zdelala tudi ta, da rodim otroke. Slikarstvo pa je čakalo, vse do leta 1956, ko sem nekaj ustvarjala na Bledu. Po vzpodbudi slikarja Berganta, ki me je pripeljal v likovni klub Dolik Jesenice, sem začela razstavljati. Leta 1959 je nastal moj Talec. Res sem podoživljala ob upodablja-

Pomladansko cvetje; tak naslov nosi slika, na kateri se simbolizirani rožnati cvetovi spajajo s simbolom pomladi življenja – mladostjo

gledala smrti v obraz, »pa se je vse srečno izteklo. Bilo je tik pred osvoboditvijo. Na sestanku delegatov avstrijskih in naših komunistov, med katerimi je bil tudi moj prvi mož Ludvik Bem, so od-

nju, ker sem na lastne oči videla tak primer. Sliko sem poklonila KS Krim-Rudnik, in ko sem jo šla pred nekaj dnevi iskat za razstavo, sem bila kar malo razočarana, ko sem jo zapuščeno in prašno našla v kotu.

Ogenjca pa je nastala ob vseh razmišljanjih in pripovedovanjih mojega moža Petra Gala-Alaksandra. Tako me je prevzelo, da sem jo upodobila že po njegovi smrti, z željo, da postane moja slika skromen prispevek ob otvoritvi muzeja na Ogenjci.

Dr. Danica Bem-Gala dela kot internistka v Kliničnem centru v Ljubljani. Ves svoj prosti čas pa porabi za slikanje, na slikarskih kolonijah, ki ji jih omogoča Klinični center, Dolik Jesenice, planinsko društvo na Jesenicah ter PD Dovje-Mojstrana. Ena od obiskovalk razstave, Vera Peruškova, je v spominsko knjigo, zapisala: »Zdravnik naj ima predvsem srce in dušo za sočloveka-bolnika. Če pa je to srce povezano še z veliko umetnostjo, je ta človek popoln.«

Živa Drole

Ob mesečnikih Savinjske novice in Savinjski občan

Zrcala zgodovinskih dejstev

Glasili občinskih konferenc SZDL Mozirje (Savinjske novice) in Žalec (Savinjski občan) namenjata veliko prostora zgodovini narodnoosvobodilnega boja. Razveseljivo je, da pišeta predvsem o manj znanih dogodkih, najpogosteje prek razgovorov s preprostimi borci-domačini.

V letošnji peti številki Savinjskih novic je objavljen zapis o Feliks Žmavcu, ki se je že v oktobru 1941 povezal z OF v domačem kraju, kasneje pa se je moral s svojimi osmimi brati umakniti na Hrvaško. V Dobaču je ta »partizan – Slovenec« skrbel za zvezo čez Savo, bil nato borec 3. bataljona dvanajste brigade ter dočkal svobodo v zaključnih bojih pri Sv. Duhu na avstrijski meji.

V taisti številki je objavljen sestavek o skupščini občinskega združenja zveze borcev Mozirje.

Podano je obširno poročilo o opravljenem delu ter predstavljen delovni načrt za letošnje leto. Veliko skrb namenja zbiranju še nezbranega spominskega gradiva na leta boja. Sad dosedanjega dela te organizacije je urejena spo-

minska soba NOB v Mozirju. Zgodovinska dejstva iz doline želijo zbrati in natisniti v posebni knjigi.

V žalskem Savinjskem občanu so uvedli posebno stran z naslovom »Po poteh NOB v Savinjski dolini«. V majski številki preberemo sestavke: »Ukradeni otroci«, »Pohod Travnika« in »TV linija«. V prvem izmed naštetih kustosinja Andreja Končar nadrobno opisuje genocid nad najmlajšimi; v drugem izmed sestavkov pisec ne popisuje samo delovanja osrednje bolnišnice Celje ter vsakoletnega pohoda k njej, temveč opozarja na dejstvo, da je naše poznavanje sanitete med NOB v Savinjski dolini vse preveč skopo, saj je, denimo, docela utonila v pozabo bolnišnica v Štruljevih pečinah pod Dobrovoljami, vse preveč pa pozabljamo tudi na zdravnike, med njimi dr. Josipa Potrato, ki je zdravil prve partizane že leta 1941 in padel naslednje leto kot talec; v tretjem sestavku je poudarek na spominu kurirjem, ki so delovali na tamkajšnjih TV linijah.

V aprilski številki Savinjskega občana so objavljeni spomini na konferenco KPS v Šmiglovi zidnici, v marčevski

številki pa – med drugim – sestavek o zbiranju gradiva za zgodovino naprednega delavskega gibanja v Savinjski dolini pred vojno in med njo. Zanimivost objave je bila fotografija članov društva kmečkih fantov in deklet iz Tabora; ni bila dokumentirana, vendar se je oglasila tovarišica Angelca Košmrl iz Ljubljane, fotografijo dokumentirala in nadrobno evidentirala delovanje vsakega izmed članov tega društva v času narodnoosvobodilnega boja. Spet se je potrdilo že znano dejstvo, da so se člani društev kmečkih fantov in deklet množično vključili v OF ter aktivno sodelovali v narodnoosvobodilnem boju.

Uredništvo skuša zbrati kar največ še nedokumentiranega gradiva in ga dokumentirati prek objave in ustreznega odziva.

Zelo razveseljivo je, da je odpadla vsakršna bojazen, češ da za rubriko ne bo dovolj sestavkov. Zdaj jih je toliko, da vseh ne morejo sproti objaviti. Na objavo čakajo, denimo, spomini zdaj že ostarelih kmetov iz krajeve skupnosti Galcija, ki so v podporo NOB žrtvovali vse, a danes izjavljajo, da jim ni žal. Med njimi so tudi tisti, ki so jih partizani rešili iz Starega piskra ob znani reševalni akciji. Spet in spet se vrstijo dokazi, da je NOB neizčrpen vir, iz katerega znata oba savinjska mesečnika črpati doslej neznana dejstva.

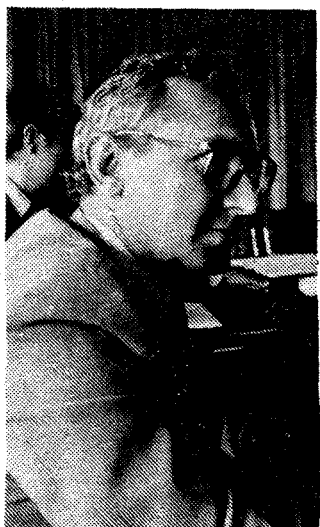
Franč Ježovnik

Zdravilišče Radenci

Bodimo zdravi, ostanimo zdravi

Zdravilišče Radenci ne spada med tista naša zdravilišča, ki se odlikujejo s častitljivo starostjo, a zaradi tega ni nič manj pomembno. Ne bomo pretiravali, če rečemo, da slovi po svojih kakovostnih storitvah po vsej Evropi, specializirano za funkcionalno diagnostično obdelavo srca in ožilja ter rehabilitacijo po srčnih obolenjih, po operaciji srca in ožilja, za zdravljenje managerskih bolezni, rehabilitacijo bolnikov s sladkorno boleznijo in bolnimi ledvicami, po operacijah ledvičnih kamnov, shujševalne kure in zdravljenje obzobnega mesa s pomočjo masaž z mineralno vodo. Odveč je govoriti, da opravljajo vse te postopke z najsodobnejšimi metodami in pripomočki, ki uvrščajo Radence med najbolj priljubljena zdravilišča pri nas in v Evropi, odveč pa je tudi pripomniti, da bi dandanes le težko shajali brez priljubljene radenske mineralne vode, ki je postala sopotnik našega življenja. Geslo Bodimo zdravi, ostanimo zdravi, ki mu delavci Radenske služijo z zvestobo in prizadevnostjo, priteguje v kraj staro in mlado, čedalje večje število tujih gostov in seveda že vrsto let tudi borce, ki nikakor niso v manjšini v skupnosti zdravja išočih.

O vsem tem in še o marsičem drugem smo se nedolgo tega pogovarjali v Radencih

Feri Horvat

za okroglo mizo, ki jo je organiziralo naše uredništvo, da bi se skupaj priklopili do nekaterih spoznanj.

»Dolgoletna tradicija našega zdravilišča,« je dejal generalni direktor Zdravilišča Radenci, Feri Horvat, »nam je narekovala kar najtesnejšo povezavo s krajem, ker je to pač v naravi naše dejavnosti. Vsak bo razumel, da se zdravilišče ne začne in neha pri posteljah in mineralni vodi. Tu so vrelci, tu je turizem, tu so naposled ljudje, zaposleni v naši delovni organizaciji, sicer krajani Radencev in okoliških krajev. Dogajanje v celotnem kraju mora biti podrejeno vsemu temu, a tudi zdravilišče se mora nenehno odzivati potrebam kraja, njegovemu razvoju in hotenjem. Do nedavnega je bilo zdravilišče edini gospodarski dejavnik v kraju in seveda tudi nosilec prenekaterih potrebne dejavnosti. Delovna organizacija je sodelovala pri izgradnji infrastrukture, ulic, cest, vodovoda, itd., pomagali smo pri urejanju otroškega varstva, gradnji šol, gostinske šole (seveda tudi iz povsem poslovnega interesa), pošte – skorajda ni dejavnosti, kjer ne bi sodelovali...«

Vendar Feri Horvat in njegovi niso povsem zadovoljni. Samokritika ni osamelec za to mizo. Predvsem niso zadovoljni z aktivnejšim vključevanjem delavcev v samoupravne organe ter družbenopolitične skupnosti, v sam delegatski sistem, kljub temu da se interesi kraja in zdravilišča iz leta v leto vse bolj prepletajo. So tudi druge nevednosti. Dokončno je

odpravljena anarhija na področju urbanizma: v začetku šestdesetih let so Radenci dobili urbanistični program. Ozko grlo je še vedno nepripravljenost trgovcev, tudi drobna obrt ne sledi potrebam turizma: kompleksne ponudbe preprosto ni. Tudi zdraviliški center še ni v celoti zgrajen, manjka še hotel in nekateri spremljajoči objekti. Trenutno je torej tržišče življenja na enem samem objektu, ki le s težavo zmoro vso pezo zdraviliškega turizma.

O zdravilišču vse najlepše...

Predstavniki krajevnih skupnosti Radenci Jože Ivčič v marsičem soglašajo s Ferijem Horvatom, misli celo, da je malo krajevnih skupnosti v Sloveniji, ki bi se lahko pohvalile s takšnim sožitjem. Marsikaj ne bi bilo dokončanega, marsičesa ne bi imeli, pravi, če bi ne bilo poslušanja z obeh strani.

»V zavest naših ljudi je prišlo, da eden brez drugega ne more. Skušali smo prilagoditi delovni čas pošte, trgovci dežurajo ob sobotah, pogrešamo pa trgovino s spominki – vozijo nam iz

Karlo Udovič

Kranja. Tu je trgovina nekoliko zatajila...«

Že nekako pred dvema letoma smo se v Radencih pogovarjali z nekaterimi borci. Slučajen pogovor, brez kakršnega koli ključa, ki bi pokazal sliko zdravilišča. Takrat

so si bili enotni: o zdravilišču vse najlepše. In danes?

»Radenci so eno najboljših zdravilišč v Sloveniji,« brez

Drago Žerjal

odlašanja in dvomov spregovorijo Karlo Udovič. »Morda se je nekoliko poslabšal odnos strežnega osebja, a ne toliko, da bi motilo. Bil sem v mnogih naših zdraviliščih in si zato primerjavo lahko privoščim. Dopolnilnih programov, zlasti skupine turistov, to idilo sicer nekoliko moti. Stabilizacija pač! Novi hotel bi to seveda rešil. Rad bi omenil nekaj drugega: novi zakon o zdravljenju borcev, vojaških vojnih invalidov, spomeničarjev... Zakon je vnesel v zdravljenje nekoliko več reda, mislim pa, da je nekoliko okrnil pravice. Ljudje so prihajali večkrat na leto, če je bilo treba ali pa ne.«

Podobnih misli je bil tudi Drago Žerjal.

»Brez večje kritike. Včasih smo sicer imeli v Radenski

Za okroglo mizo v Radencih: sodelovanje s krajem je zgledno

izredno koristna predavanja o zdravljenju, ki so jih pacienti vzeli zelo resno. Koristno bi bilo, da bi jih spet uvedli. Moti me pa, da pošta ob sobotah in nedeljah ne dela in si tako odtrgan od dogajanj. To je, na žalost, povsod. Škodi gospodarnosti. In še nekaj: komercializma, kot ga zganjajo nekatera naša zdravilišča, tukaj ne vidim.«

Plačevanje storitev za borce na slepem tiru

Osvald Vurcer, direktor tozda Naravno zdravilišče, bi

zelo rad pritegnil Žerjalu, pa vendar misli, da so se tudi oni malo skomercializirali. Vzrok so znane težave. Teža-

Renata Ficko

ve so tudi z osebjem: precejšen del osebja pritegnejo Moravci in tako so na škodi

Osvald Vurcer

tudi Radenci. Jedro težav pa je drugje. Precejšen problem predstavlja plačevanje storitev za borce, spomeničarje, vojaške vojne invalide, kar se seveda odraža tudi pri osebnih dohodkih delavcev, to pa spet posredno vpliva

cene pa so iste kot lani. Predvsem zato mora zdravilišče posegati po drugih rešitvah, ki pa, kot pravi tovariš Udovič, to idilo nekoliko motijo!«

Z zakonom ni zadovoljen niti Jože Dunaj, vodja recepcije. Še prej pa je povedal, da je izredno skladno sodelovanje med krajevno skupnostjo, šolo, borčevsko organizacijo, vzgojno varstveno ustanovo (ta varuje med drugim tudi otroke gostov!) in zdra-

Stanka Razdevšek

vilščem. Za popoldansko zaposlitev gostov skrbi posebej za to ustanovljena služba.

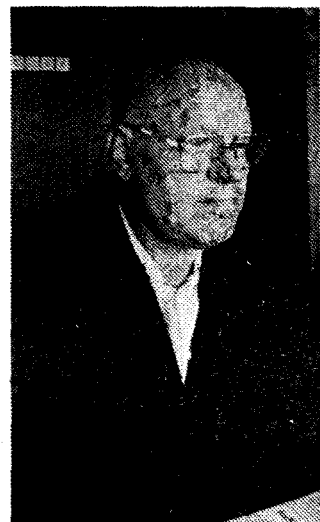
»Tudi mene moti novi zakon, ki se konkretno odraža pri številu borcev, vojaških vojnih invalidov in drugih, ki uživajo te prednosti. V letošnjem letu smo zabeležili 49 vojaških vojnih invalidov, 201 socialnega zavarovanca, od tega 160 borcev... včasih je bila ta struktura ugodnejša. Razlog je seveda novi zakon. Če bo še tako naprej...«

V razpravo se je znova vključil Feri Horvat, ki je dejal, da bi se dalo marsikaj spremeniti, predvsem pri dinamiki pošiljanja napotnic za borce.

»Najslabše je v prvih štirih

nik, ki je hkrati tudi krajevni list, Renato Ficko.

»Pišemo o vsem. Kar se dogaja v kraju, v zdravilišču, skušamo biti prijetni, poklo-

Ludvik Klančar, predsednik borčevske organizacije: »Zdravilišče nam nikoli ni odklonilo pomoči, upam, da bo tako tudi v prihodnje!«

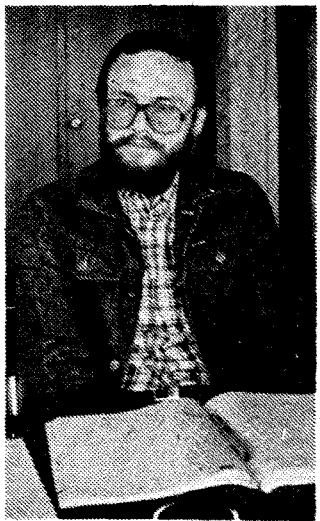
niti krajanu in gostu kar največ razvedrila, koristnih informacij. Če se le da, se približamo gostu in njegovim morebitnim težavam. S članki, intervjuji. Tudi gostje pišejo vanj. Z njimi imamo sestanke, kjer jih podrobneje, kot to zmoro list, informiramo o problemih.

Mislim, da bi bilo prav, če bi se vsi borci v zdravilišču občasno sestajali.«

Tovarišici Stanki Razdevšek, sekretarki osnovne organizacije ZK v kraju, ki je dejala, četudi je na tem položaju le en mesec, da je bilo sodelovanje z zdraviliščem zadovoljivo tako prej kot sedaj, in pa, da bo tudi v prihodnje, je ponudil koristen predlog predstavnik vojaških vojnih invalidov, Drago Žerjal.

»Komunisti na zdravljenju v zdravilišču pogrešamo povezavo z osnovno organizacijo in bi bilo zato prav, če bi se lahko povezali z domačimi komunisti in bili tako nenehno v toku dogodkov.«

Predavanja, ki jih gostje tako pogrešajo, nameravajo v jeseni spet uvesti. Porok za to je kar generalni direktor Feri Horvat. Ne more pa jamčiti za ustreznejši obratovni čas Potrošnikove trgovine, saj niso zalegle menda niti prošnje niti kritike. Nekateri je pač bolj lagodno tako, kot je. Spremembe pri-

Alojz Behek

našajo novo, kvalitetnejše, velikokrat pa tudi precej napora...

V Radencih se naporov ne bojijo, so zagotovili ob okrogli mizi.

Milenko Strašek

Z beleznico med gosti

Kaj lahko stori za goste novinar, koliko zmoro njegovo pero, smo povprašali poklicno kolegico, novinarko internega glasila Radenski vest-

Predmeja se bo oddolžila padlim kosovelovcem

Za prebivalce Predmeje in borce 9. SNOUB Srečka Kosovela bo 17. januar 1944 ostal nepozaben. V okviru taktične razporeditve brigad 30. divizije in IX. korpusa je naša brigada po hudih bojih in napornih pohodih prispele na Predmejo in se nekoliko spočila ter uredila osebno opremo, borci so se umili, seveda niso pozabili na čiščenje orožja.

Tega dne ni bilo v nižjih enotah ne sestankov niti drugih vojaških obveznosti. Brigada je počivala, seveda ne brez budnosti. Blizala se je 12. ura in hrana v kotlih je bila pripravljena za delitev. VI. bataljonu je bilo kosilo razdeljeno, ko je prišla vest, da se bliža sovražnik. Pozorni smo postali vsi, vendar je bila vest še nepreverjena, a tudi na to ni bilo treba dolgo čakati. Stabi bataljonov so takoj izvedli prve ukrepe, ki so se nanašali na strogo pripravljenost. Vsi borci so se morali držati v krogu svojih čet in vodov.

Jedli smo še, ko je komanda bataljona sklicala komandirje čet in dala osnovna navodila. Vest o sovražniku je prvi prinesel Josip Purič, ki je bil na poti v domači kraj na Krasu, dobil je namreč nekaj dni dopusta. Takoj je ocenil položaj in se zavedal, da mora nazaj, da obvesti brigado, kaj je videl. Sopiha-joče je prišel v I. bataljon,

kateremu je tudi pripadal, in obvestil štab. Kmalu je prišla nova vest. Izvidniki bataljonov so z roba »Bratinovega vrha« opazili dve drugi dolgi koloni sovražnikovih vojakov, ki sta, ena tik pod vznožjem predmejskih peččin, druga pa nekoliko jugozahodno po poti in dalje ob potoku Lokavšek, bili očitno namenjeni na Predmejo.

Tedaj je štab brigade izdal povelje o hitri zasedbi položajev na robu jugozahodno od vasi. Nekateri borci še niso povsem pospravili opoldanskega obroka, v tretjem bataljonu ga še razdeliti niso utegnili, ko smo že morali vsi na položaje. Drugi bataljon je zasedel položaje v okolici križišča na Predmeji in južno pobočje do »Bratinovega vrha«, prvi bataljon od »Bratinovega vrha« po samem pobočju nad potokom Lokavšek pod grebenom »Na rampi« in dalje v smeri Prateža, kjer se je spojil s položajem tretjega bataljona. Vse je bilo opravljeno v najkrajšem času. Nemške kolone so nemoteno napredovale, kakor da jih nihče ne pričakuje. Tretja kolona, ki je prodirala iz smeri Kamnje-Bratini, pa je medtem že dosegla cesto Lokavec-Predmeja tik pred prvim tunelom, toda to je bila le predhodnica, vendar se je kaj hitro približala porušeni- mu mostu pred zadnjim tu-

nelom in po krajšem postanku napredovala po leseni brvi proti križišču. Na položajih so naši borci že držali kazalce na sprožilcih, izbirali so si cilje, urejevali zaklone in samo čakali na ukaz. Prvi je vžgal, kakor smo takrat rekli, drugi bataljon. Nemci so bili presenečeni, na tleh so obležali prvi padli in ranjeni sovražniki, ostali so se panično umikali in izkoristili celo obcestni zid za organiziranje ponovnega napada.

Ni bilo dolgo, ko je v boj posegel tudi prvi bataljon, ki je sovražnika prikoval k

tlom in v zaklonišča. Tedaj pa sta nastali dve težavi. Nemci so pričeli z močnim mitralješkim in minometnim ognjem, misleč, da bomo popustili, druga težava je bila, kako zadržati tisto sovražno kolono, ki se je približevala iz Lokavca in izkoristila ugodno kritje vse do globače pod »Bratinovo steno«.

Bilo je že popoldne, bitka je trajala neprekinjeno. Imeli smo že dva padla in nekaj ranjenih. Nemci so imeli mrtvih in ranjenih celo kopico. To je njihovo udarnost močno oviralo. Ogenj iz minometov je še kar naprej razsajal po naših položajih in tudi v notranjosti. Prebivalci Predmeje in drugih zaselkov so navdušeno pomagali borcem naše brigade, vendar jih je obhajala tudi tesnoba. Zavedali so se, kaj jih čaka, če

se Nemci prebijejo, vendar navdušenja ni manjkalo. Zlasti mladina bi kar najraje zavzela položaje med nami in bila sovražnika, ki ni in ni hotel popustiti.

Bila je že 14. ura, ko so Nemci spravili naše enote drugega bataljona v križišču v nevaren položaj. Toda kmalu je to rešila četa prvega bataljona. Drzno je zamenjala drugi bataljon, po krajšem obstreljevanju prešla v protinapad in sovražnik, ki si je že mel roke, kako bo napredoval in nas pgnal, se je moral hitro umikati, tako da so v kratkem času spet bili onstran zadnjega tunela in porušenega mostu. Med tem časom me je na položaju obiskal namestnik komandanta brigade Jovo. Prav tedaj so Nemci z nasprotni strani močno obstreljevali naše položaje s strojničnim ognjem. Vse je kazalo, da bodo skočili v napad iz globače, kjer jih naš I. bataljon ni mogel ovirati. Tu pa je takrat opravil dobro potezo tretji bataljon.

Naši položaji so bili trdni do kraja. Nemci so poskušali še in še, da bi se prebili na planoto, pa jim ni uspelo. Blizala se je noč, ura je bila že štiri popoldne, sonce je zašlo, dan se je hitro umikal. Končno je ogenj popustil in Nemci so se začeli umikati. Tudi pomoč, ki je prišla z osmimi tovarnjaki, ni pomagala.

Živo se še spominjam, kako je partizanka Mira Ilič, doma iz Križa pri Proseku na Krasu, kričala na položaju v nemščini in žalila Nemce, ki so ji nekaj celo odgovarjali. To je bil primer visoke morale naših borcev po več kot

štiriurni pravi bitki. Bili so še drugi junaški podvigi borcev in poveljnikov. Brigada kot celota je pokazala, da je bojevit in da ve, zakaj se bori. Minil je dan velike borbe in žrtvovanja, le spodrs-ljaj, ki ga je doživel drugi bataljon, ko bi moral nenadoma udariti Nemcem v hrbet iz smeri Čavna, je prispeval, da ni brigada sovražnika popolnoma razbila in mu prizadejala pravega katastrofalnega poraza.

Nemci so se umaknili, na bojišču je po takratnih podatkih padlo okrog 100 sovražnikov, 150 pa je bilo ranjenih. Tudi mi smo presteli naše padle junake – bilo je 9 mrtvih in 7 ranjenih. Žrtvovali so svoja življenja mladi kosovelovci na obronkih Predmeje pa tja do Angelske gore.

Padli so za boljšo prihodnost brez izbire: od namestnika komandanta brigade Jovota do komandirjev in komisarjev čet in vodov, do borcev in mitraljezcev. V spomin na njihovo junaštvo in žrtve bo na Predmeji dne 22. julija na dan vstaje svečana komemoracija. Na kraju opisane bitke bo na iniciativno družbenopolitičnih organizacij KS in domicilnega odbora skupnosti borcev Kosovelove brigade odkritje spominske plošče, ki bo pričala zanamcem o skupnem težkem boju borcev za svobodo Titove Jugoslavije.

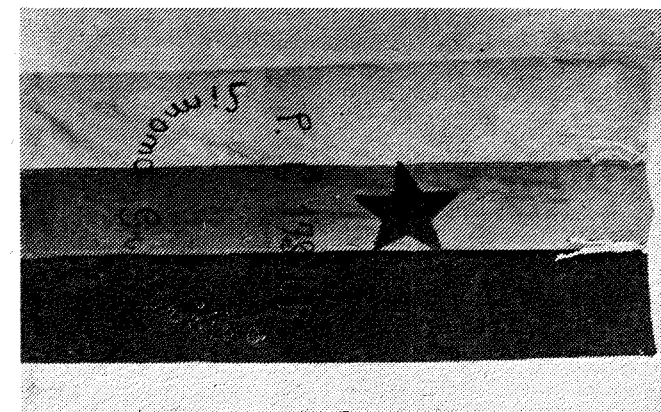
Vabimo vse borce KO-SOVELOVE brigade in druge, da se tega slavlja udeležijo in počastijo spomin na padle junake.

Edi Kodrič

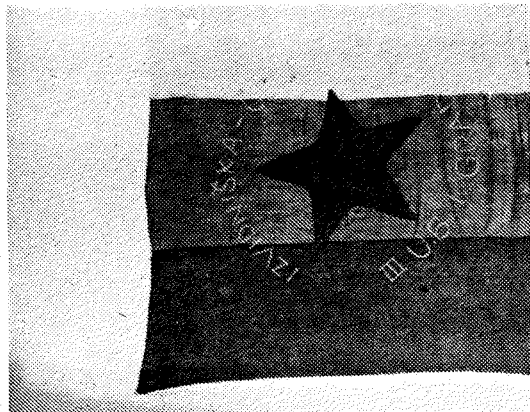
Slika je nastala v starem logorju v Trnovskem gozdu severno od Kucla. Prvi z leve je komandir štabne čete Jakob Gregorič-Jaka, dalje dr. Dušan Možina, Mirko Bračič, komisar brigade, namestnik komandanta bataljona Dušan -Srb-, zadaj na desni Edi Kodrič in obveščevalec Fran Udovič.

Zastave – simboli, pod katerimi so se partizani borili, jurišali, žrtvovali življenja za en sam cilj – svobodo. Te, ki jih predstavljamo, so iz slovenskih enot ali pa podatkov o njih. Borci, starešine, tedanji mladinci in mladinke, ki so sodelovali v NOB, prav gotovo nosijo v sebi spomin na svojo zastavo. Mogoče so jo nosili raz

29

Zastava Pionirske čete 17. SNOUB Simona Gregorčiča: slovenska tribarvnica, na eni strani je prišit napis iz zlatorumene vrvice: P.C. 17 SNOB Simona Gregorčiča, na drugi pa: S.F.S.N. Velikost: 135x60 cm. Hranijo jo v Muzeju ljudske revolucije v Ljubljani.

30

Zastava izvidniške čete Gradnikove brigade: slovenska tribarvnica, okoli zvezde je z zlatorumeno nitjo uvezen napis: IZVIDNIŠKA - ČETA III. U. B. I. GRADNIKA. Dolga je 95, široka 105 cm. Hranijo jo v Muzeju ljudske revolucije v Ljubljani.

Ivan Jan:

Iz kronike Kokrškega odreda

Bataljoni Kokrškega odreda odhajajo po orožje na Štajersko

V juliju 1942. leta je 2. četa 2. bataljona Kokrškega odreda napadla v Kokri sovražnikov kamion in policijsko kolono. Maščevanje okupatorja je bilo kruto – požig vasi, streljanje talcev, nasilno izseljevanje otrok in žena.

Ob 40. obletnici teh dogodkov in 40. obletnici ustanovitve Kokrškega odreda objavljamo odlomek iz orisa bojne poti Kokrškega odreda. Odred je bil sestavljen dvakrat: prvič junija 1942, obnovljen pa avgusta 1944. Njegovo operativno območje se je raztezalo od Kamnika do Jesenic. Hitlerjev raznarodovalni pritisk je bil tu še zlasti močan.

Obsežna kronika je plod večletnega dela prizadevnega pisca Ivana Jana in predstavlja, kakšno pot odpovedovanja, žrtev, stisk, silovitih spopadov, zmagovitih bitk je odred prehodil do osvoboditve.

Velike potrebe in želje po boljši oborožitvi – Najprej je odšel na pot v Zgornjo Savinjsko dolino 2. bataljon, za njim 3. in nazadnje še 1. izpod Stola – Ti oboroževalni pohodi so se odvijali od 29. oktobra do 5. decembra 1944 – Srečanja z bojevitimi brigadami – Čudoviti mitingi in značilna srečanja Gorenjcev s svobodnim življenjem – Sprejemanje novega orožja in streliva – Razgovori s konskimi voditelji – Težka bremena ob vračanju – Kokrški odred je po izdatnem oboroževanju imel 47 strojníc, 355 pušk, 30 brzostrelk, veliko streliva in drugega – Medtem so se domobranci zelo okrepli – Ne le orožje, tudi vpliv nekajdnevnega bivanja na osvobojenem ozemlju je bil nad vse pozitiven.

★★★

Lakota po orožju je v Kokrškem odredu neprestano vladala. Res so predvsem italijansko orožje

prinašali iz skladišč 9. korpusa, vendar to ni zadostovalo. Poleg tega je italijansko orožje v gorenjskem mrazu rado zatajilo, še posebno strojnice brede.

Zdaj se je spet blizala zima, zato so bile želje po nemškem ali angleškem orožju toliko večje. Tisti, ki so bili brez pušk, bi bili radi prišli vsaj do kake stare mavzerice, še več želja pa je bilo usmerjenih k brzostrelkam in lahkim strojnicam nemškega ali angleškega izvora. V Kokrškem odredu je bilo največ borcev, ki so dezertirali iz nemške vojske, zato so dobro poznali nemško oborožitev; poleg tega je bilo na Gorenjskem še vedno laže dobiti nemško kot kako drugo municijo.

Vse te želje po boljši oborožitvi pa so bile zvezane z željami po večjih in bolj samostojnih vojaških podvigih, kot so jih beležili dotlej. Prav zaradi takih želja so bile dostikrat zanemarjene manjše, a potrebne akcije, ki bi gorenjskim razmeram ravno ustrežale.

Okoli 22. oktobra je štab 4. operativne cone na večkratne odredne prošnje naenkrat sporočil, da bodo zavezniška letala tudi Kokrškemu odredu končno odvrgla nekaj orožja. Vendar pa tudi tako spuščanje orožja v Karavankah ni bilo brez tveganja. Lahko bi ga zasegli Nemci ali domobranci. Vendar pa iz tega tudi tedaj ni bilo nič. Zaradi Nemcev, ki so šli v hajko, ni bilo mogoče zakuriti signalnih ognjev, in zavezniška letala so se s tako težko pričakovanim tovorom morala vrniti.¹

Brž za tem je odredni štab od štaba 4. operativne cone prejel novo sporočilo: bataljoni naj drug za drugim prihajajo po orožje in strelivo na osvobojeno ozemlje Zgornje Savinjske doline. To sporočilo je pri vseh, ki so to zvedeli, povzročilo veliko veselja. Ugled novega poveljstva na Štajerskem je takoj zrasel. Saj je bil odred komaj priključen 4. operativni coni, pa mu že dajejo orožje. Takoj so se začele priprave za pohod enega izmed bataljonov, ki pa ga ni bilo lahko določiti.

Odredni štab se je tedaj spet zadrževal v Dragi pri Begunjah, bataljoni pa so bili razmeščeni takole: 1. je taboril in deloval pod Stolom in Begunjsčico, 2. se je gibal pod Storžičem, s težiščem

proti vzhodu, 3. se je zadrževal med njima, od Dobrč do Storžiča.

Odločeno je bilo, da bo na pot proti Štajerski najprej odšel 2. bataljon, in to iz dveh razlogov: deloval je na najbolj občutljivem sektorju KO, kjer je bilo največ domobrantskih postojank, poleg tega pa je bil Štajerski najbližji. Tedaj je taboril nad Zgornjim Lomom pri Pavšlju in Gabrcu.

Taka odločitev odrednega štaba je bila pravilna. A treba je bilo pohiteti, kajti zima je bila pred vrati. V Zgornji Lom je bil tedaj poslan tudi 3. bataljon, ki naj bi od drugega prevzel orožje in potem časno izvajal akcije tudi na tem sektorju, ki ni smel ostati zapuščen. 2

Drugi bataljon je krenil proti Štajerski 29. oktobra in se vrnil 8. novembra, 3. bataljon je odšel 9. novembra in prišel nazaj 19. novembra, 1. bataljon je šel 21. novembra, vrnil pa se je 5. decembra 1944.

To pomeni, da so ti pohodi potekali več kot mesec dni in da se je v tem času zgodilo vmes še mnogo drugega, kar bo opisano pozneje.

Drugi bataljon krene na pot

Začeli so odbirati tovariše, ki ne bi zmogli dolge poti, na kateri so jih čakale take ovire kot Kokra, Krvavec ali pot med Kamnikom in Gornjim Gradom z velikimi višinskimi razlikami. Računati je bilo treba, da bodo ramena na povratku obložena s težkimi tovorji streliva, orožja in eksploziva. Prav tako so izločali orožje, ki ga bodo izročili 3. bataljonu. Ta je že 27. oktobra 1944 prišel v bližino taborišča 2. bataljona. Vse priprave je vodil odredni komandant poročnik Janko Prezelj-Stane, ki se mu je pridružil pomočnik politkomisarja Andrej Bohinc. V odrednem štabu je bilo dogovorjeno, da gresta s prvim pohodom v štab cone prav ta dva.³

Zaradi prihoda 3. bataljona na Storžič je bilo tedaj tam zelo živahno, kajti tudi ta bataljon bi bil čimprej rad odrinil po orožje. Radovednost in neučakanost je prevzemala vse.

Narisal in priredil besedilo
JELKO PETERNELJ

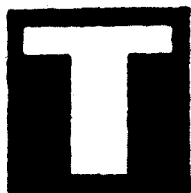
Partizani na Pohorju

21. Prišla sta na Zigertov vrh. Leon je rekel tovarišu, da pojde sam na vrh, če bi eden padel, bi se vsaj drugi vrnil v bataljon. Sel je še kakih dvesto metrov višje. Tam je stal stolp. Stopil je k njemu in opazil pritrjen listek, na katerem je pisalo: »Od 8. do 23. ure! Smrt fašizmu. Svoboda narodu!« Leon je vzel listek in se vrnil k tovarišu, ki ga je že nestrpno čakal.

Sozd Merx

TRGOVSKA DELOVNA ORGANIZACIJA

TEKO p.o.

63000 CELJE, Gubčeva 2

s svojimi poslovalnicami se
priporoča za obisk

T
Sozd Merx

22. Sedaj sta vsaj vedela, da borci Ruške čete že čakajo nanju. Pojedla sta še ostanek kruha, ki jima ga je dal kmet. Stolpu sta se približala dva neznanca. Videla sta, da listka ni več na stolpu. Mislila sta, da ga je odnesel veter. Leon in tovariš sta se oglasila. Stopila sta k neznanca. Leon ju je pobaral: »Smrt fašizmu. Tovariša, sta vidva iz Ruške čete?«

24. Prišel je komisar Osojnik, edini preživeli iz Lackovega odreda. Ta je naperil puško proti njima in ju vprašal, po kaj sta prišla. Leon mu je odgovoril, da sta prišla po njihovo četo, da jo odpeljeta v Kranjčev bataljon. Tako bi zimo laže prebili. »Takšno je povelje bataljona in jaz vas moram tja pripeljati,« je pribil Leon. Komisar ga je vprašal, kako misli to storiti. Tisto pismo, ki ga je Leon poslal po dekletu, jim je bilo sumljivo.

T
Sozd Merx

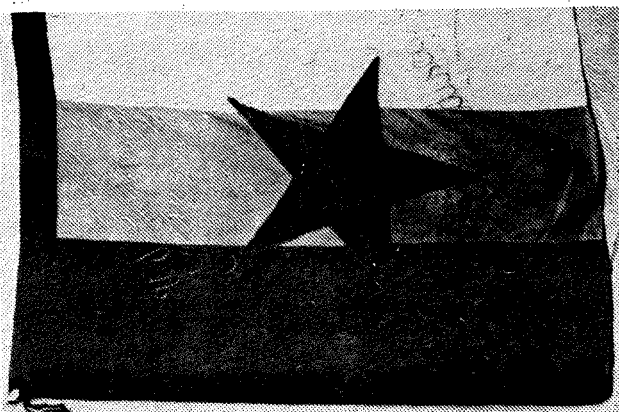

23. Neznanca sta mahoma potegnili pištole in ju namerila na Leona in njegovega spremljevalca. Nekako so se sporazumeli in neznanca sta ju odpeljala navzdol v neko kotanjo, kjer se je utaborila četa. Se vedno jima nista zaupala. Šele ko jima je Leon povedal imena nekaterih borcev iz čete, ki jih je poznal, sta postala nekoliko zaupljivejša. Prišli so pred taborišče, kjer sta morala Leon in spremljevalec počakati.

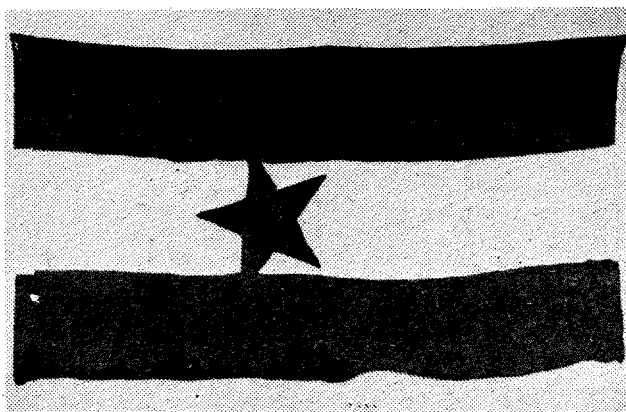
25. Napisano je bilo namreč na nemškem papirju, ki so ga poznali. Če bi takega pisma Leon ne poslal, bi vsa stvar ne bila tako sumljiva. Tako pa so sumili, da sta gestapovca. Leon je povedal, da pozna dva iz čete, ki ga bosta prepoznala. Ko je povedal njuni imeni, so takoj pobesili orožje in pozdravili »Smrt fašizmu«. Segli so si v roke in skupaj odšli v četno taborišče.

ali pa jih je naredila in darovala slovenska mladina. Razstavljene so v muzejih in vojnih poštah širom po Jugoslaviji. Zelo malo je osili razvito, morda sodelovali pri njeni izdelavi.

31

Zastava izvidniške čete SKOJ-a: slovenska tribarvna (bela modra rdeča), podarili so jo prebivalci Središča ob Dravi pri Ormožu. Okoli zvezde je z zlatorumeno nitjo uvezen napis: V dar izvid. četi SKOJ-a Od trg. Središča. Velikost: 130x100 cm. Shranjena je v Muzeju ljudske revolucije v Ljubljani.

32

Zastava Briške čete: jugoslovanska tribarvna (bela modra rdeča), prek belega polja se razprostira rdeča peterokraka zvezda. Velikost: 180x100 cm. Hranijo jo v Muzeju ljudske revolucije v Ljubljani.

Podatke in slike zastav zbral podpolkovnik JLA Stevan Kovačević.

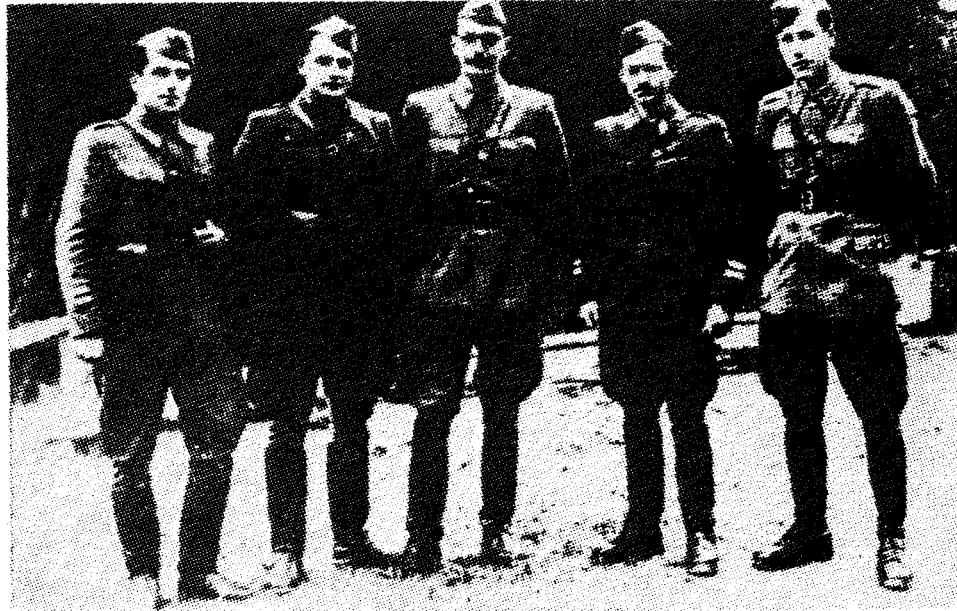
Prosimo, da podatke o objavljenih zastavah pošljete na TV-15, Miklošičeva 28, Ljubljana.

Ker pa so 28. oktobra navsezgodaj opazili močnejšo domobransko kolono, ki se je iz Tržiča usmerila proti Puterhofu (Jelendolu), nato pa proti Lomu, sta oba bataljona poslala tja patrulje in postavila več zased. Do bojnega stika sicer ni prišlo, na dva obveščevalca, ki sta šla v dolino, pa so domobranci le streljali, a ju niso zadeli. Bataljona sta se v taborišče vrnila šele z mrakom. Tedaj je 2. bataljon oddal tretjemu 6 bred, 33 italijanskih pušk in okoli 4400 različnih nabojev, največ za italijanske puške. Poleg tega je 3. bataljon od drugega dobil nekaj hrane, s tem da jo bo po povratku vrnil. Borci so jo morali nositi po 6, 8 in tudi več ur daleč. To je bila v glavnem mast, fižol in nekaj drugih živil.

Bataljonska štaba sta opravila nekakšno predajo in prevzem terena, ki nikakor ni smel ostati zapuščen.

Vesti o teh pohodih niso smele priti na uho sovražniku, zlasti ne domobrancem, ki so že tako vsak dan silili v hribovje. Zato so 3. bataljon čakali dodatni napori, kajti moral bo nadzorovati oba sektorja: svojega in še sektor 2. bataljona. To mu je potem tudi uspelo.⁴

Drugi bataljon je zadržal le 3 brede, 1 zbrojevko, nekaj brzostrelk in 23 pušk, toliko, da se je varoval. Zjutraj 29. oktobra je s 108 borci neučakano, kot spočit konj krenil izza Storžiča prek Male Poljane. Z njim sta nekaj časa hodila tudi odredni komandant in pomočnik politkomisarja s spremljevalcem. Zvečer je brez strela prečkal Kokro, se povzpел na Možjanco in se ponoči ob treh ustavil pri Ambrožu. Nepretrgoma je hodil 10 ur. Borci so utrjeni popadali spat. A zdaj so bili na izrazito domobranskem terenu, ki so ga že poznali, zato so se zelo previdno gibali. Vendar pa so na Možjanci mimogrede mobilizirali 5 moških, a že naslednji dan je eden pobegnil. Ker pa bataljon potem ni bil napaden, se je možak verjetno le kam skril, ne da bi se bil pridružil domobrancem. Po počitku in zajtrku je bataljon 30. oktobra šel dalje in ta dan prenočil le nekaj kilometrov nad Kamnikom. Naslednje jutro, 31. oktobra, je krenil že ob petih in se ustavil šele v Črni. Na cesto so se borci

Štab 4. operativne cone v novembru 1944. Od leve: Petar Brajović, načelnik štaba; Jože Borštnar, komandant; zadnji Drago Benčič-Brkin, politkomisar. Tedaj sta osvojeno ozemlje Štajerske obiskala tudi Franc Leskošek-Luka in Zoran Polić.

spustili že pri Strunjah in se usmerili navzgor proti Černelcu.

Kmalu so naleteli na prvo zanimivost: na cesti in ob njej so videli očitne sledove nedavnih bojev. Med 21. in 25. oktobrom, torej pred slabim tednom, so Nemci tod na vsak način hoteli iz Kamnika priti do Nove Štife in na osvobojeno ozemlje v Zgornji Savinjski dolini. Za to so angažirali blizu 2000 mož, podprtih s tanki, ki so prodirali spredaj. Toda borci Tomšičeve in Bračičeve brigade so jih v ostrih bojih ne le zaustavili, temveč tudi pognali nazaj. Zato so prek ceste ležale debele smreke, ki so pomagale zaustavljati napa-

dalce, na več krajih pa so bili še kupi kamenja, za katerim, so v kupčkih ležali ostanki izstreljenih nabojev. Tam so bila mitralješka gnezda.

Po vijugavi cesti proti Černelcu je bilo treba več kilometrov daleč preskakovati prek ceste ležeče stoletne smreke. Borci so se čudili hudim bojem, za katere še niso vedeli. Vedeli tudi še niso, da je sovražnik pred dnevi proti Gornjemu Gradu silil z več strani, tako tudi z Vranskega, in grede požgal Bočno, Delce, Volovo in Šmartno ob Dreti. Iz smeri Železne Kaplje je prišel do Solčave, ki jo je tudi požgal. Toda naprej ni mogel, ker so ga ustavile in zavrnile brigade 14. udarne divizije. Ob

vsem tem je utrujenost bataljona sproti izginjala.

S prvo brigado 14. divizije, to je bila 13. brigada Mirka Bračiča, so se srečali, ko so se začeli spuščati proti Novi Štifi. Tu je bila svoboda že popolna, a gorenjski partizani, vajeni na tiho govorjenje, na varno premikanje v razmakih, na vse, kar je tipično za konspiracijo, so se tu prvič srečali z razmerami, kakršne so vladale na osvobojenem ozemlju. Ko so opazovali močno oborožene bračičevce, katerih najmanj vsak deseti je imel sarca ali bren, so se jim še bolj vžigale želje po dobri oborožitvi in po večjih spopadih. Več ur je bilo treba, da so se privadili glasnemu govorjenju in normalni hoji.

Na osvobojenem ozemlju

Po nekaj urah so od tam 31. 10. 1944 ob 17. uri prišli v Gornji grad, kjer je bil tedaj razporejen štab cone in štab 14. divizije. Bili so sicer že malce privajeni na svobodno okolje, a so vendar doživeli novo presenečenje. Sprejela jih je namreč komanda mesta. Ta je zdaj poskrbela za njihovo namestitev in prehrano. Na Gorenjskem so bili vajeni, da so prebivali zunaj, da so se s hrano oskrbovali sami, le delno so jim pri tem pomagale organizacije na terenu. Komanda mesta tu pa je bila zdaj nekaj čisto novega. Zato se jim je ta svobodna oaza pod Menino planino še bolj priljubila.

Nastanjeni so bili pri kmetih blizu Gornjega Gradu, ne da bi bilo treba kaj posebno skrbeti za varnost.

Se nadaljuje

1 Peter Bratkovič-Zvonko: Organizacija in delo štaba KO od oktobra 44 do maja 1945. (Avtorjev arhiv.)

2 Na srečo so bila najdena poročila o teh dogodkih, napornih, zanimivih in koristnih pohodih vsakega bataljona posebej.

3 Kot pod 2 in spomini Janka Prezljaja-Staneta. (Rokopis avtorjeva last.) - Poročila štaba KO štabu 4. operativne cone in štabov bataljonov KO štabu KO o razporeditvi in pohodih bataljonov na Štajersko v novembru in poročila do 5. decembra 1944. (Tržiški muzej.)

4 Poročila 2. in 3. bataljona KO 27., 28. in 29. oktobra 1944. (Tržiški muzej.)

LJUBLJANA

Državna odličja
borcem

Ob proslavi dneva borca so v KS »Kolodvor« podelili državna odlikovanja 12 borcem organizacije ZB NOV »Dušan Turk« in 10 borcem ZB NOV »Josip Prašnikar«. V krajevni skupnosti so pripravili skupno proslavo, na kateri je zbrane pozdravil predsednik KK SZDL »Kolodvor« Pold Blatnik, prisrčni krajsi program pa so pripravili učenci in učenke OŠ Toneta Čufarja. Odlikovanja je podelil predsednik občinske konference ZZB NOV Ljubljana-Center, narodni heroj Janez Učakar. Za zasluge v NOB in

družbenopolitično delo v povojnem času so odlikovanja prejeli: red republike s srebrnim vencem – Anton Zupan, red zaslug za narod s srebrnimi žarki – Milan Šval, red bratstva in enotnosti s srebrnim vencem Zlata Dimnik, red dela z zlatim vencem – Rihard Rosbaud, Milena Vrenk, red republike z bronastim vencem – Jože Peterkel, red zaslug za narod s srebrno zvezdo – Zofija Avšič, Sonja Bitenc, Karol Čuk, Drago Jambrek, Marija Gogala, Marija Habe, Zofka Kovarič, Ljudmila Mustar, Cveto Novak, Antonija Ostanek, Nežka Prelesnik, Anica Rovšek, Jože Štgar, Ernest Švara in Božislava Weber, red dela s srebrnim vencem – Veronika Peterca.

HRUŠICA

Štirideset let od
streljanja talcev

Letos poteka 40 let od tragičnega dogodka na Belem polju, ko so Nemci ustrelili 46 prebivalcev Hrušice, Jesenic in Javornika, med njimi tudi štiri Hrušičane – brate Ambrožič. V spomin na ta žalosten dogodek praznujejo v krajevni skupnosti svoj krajevni praznik – kot opomin poznejšim rodovom, da se ne bi več dogajala takšna grozodejstva. Letos, ko od streljanja talcev mineva 40 let, so se krajani odločili, da praznik praznujejo še posebno svečano. V juniju so že izvedli več delovnih akcij urejanja svoje okolice, med drugim so tudi lepo uredili okolico spomenika padlim talcem na Belem polju.

Za uvod v praznovanje so člani borčevske organizacije izvedli streljanje z zračno puško za prehodni pokal talcev, člani DPD Svoboda Hrušica pa so se na domačem odru predstavili z dramo Talci. V petek, 9. julija, je bila sektorska vaja gasilcev, v soboto, 10. julija, pa so odprli muzej NOB in razstavo značk in numizmatičnih predmetov. V soboto, 17. julija, bo dopoldne turnir v malem nogometu, zvečer pa slavnostna seja organizacij in društev iz krajeve skupnosti. V nedeljo, 19. julija, bo jutraj balinarski turnir za memorial Antona Gaserja, popoldne pa zbor internirancev, pregnancev in drugih krajanov. 22. julija – za dan vstaje bodo krajani Hrušice odšli na grobove talcev v Begunje, kjer bo žalna komemoracija. Pripravljali odbor za praznovanje ob tem vabi vse krajane, da se vseh prireditvev udeležijo in s tem počastijo spomin na padle talce, ki so izkpravali na Belem polju.

JANKO RABIC

LJUBLJANA

Povezani z delovno
organizacijo

Ze osemnajst let zaporedoma tovarna Dekorativen vabi na obisk svoje upokojece, med katerimi je največ žensk. Danes ima 1100 delavcev, njihov glavni izdelek so tkanine za oblačilno pohištvo. Čeprav so danes težki pogoji za uspešno gospodarjenje, kolektiv ni pozabil na svoje upokojece. Enkrat na leto povabijo tiste, ki so v najtežjih razmerah delali v tovarni in si služili skromen košček kruha. Delavci se dobro zavedajo, kako težko je bilo življenje pred vojno, med vojno in v povojnem času, ko je bila domovina opustošena. Generacija upokojencev je mnogo prispevala za lepše življenje današnje generacije.

Gostje upokojece so si v spremstvu ogledali tovarno in njeno proizvodnjo, predvsem so jih zanimala nove naložbe in tehnološki proces. Delavci Dekorative so upokojece razveselili tudi s kulturnim programom in denarno nagrado.

V. BOVCON

IDRIJA

Ustanovili odbor
Gradnikove brigade

Na pobudo domicilnega odbora Gradnikove brigade iz Nove Gorice je bil v Idriji ustanovljen zbor območnega odbora Gradnikove brigade, ki so se ga poleg borcev Gradnikove brigade iz idrijske občine udeležili tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij občine Idrija. V idrijski občini je še 48 živih borcev Gradnikove brigade, medtem ko je okrog 40 borcev padlo v NOV ali pa umrlo po osvoboditvi.

Gradnikova brigada je bila ustanovljena aprila 1943 na Tolminskem, po kapitulaciji Italije se je združila z Goriško brigado. Njena domicilna občina je Nova Gorica – glede na to, da je na njenem območju in sploh v vipavski dolini izvedla vrsto uspešnih akcij in ker je bil večji del njenih borcev doma iz teh krajev. Skozi Gradnikovo brigado je med vojno šlo več kot 4000 borcev in je s svojimi kadri močno prispevala k razvoju drugih partizanskih enot na Primorskem.

Novoustanovljeni območni odbor v Idriji je sprejel programske naloge, ki med drugim opredeljujejo družbenopolitično aktivnost borcev – gradnikovcev na vseh področjih življenja in dela v krajevnih skupnostih, vzdrževanje in postavljanje novih spominskih obeležij, med katerimi bo vsekakor najpomembnejši spomenik zmage, ki ga bodo postavili prihodnje leto ob 40-letnico uspešnega uničenja belogardistične postojanke v Črnem vrhu nad Idrijo. Borci Gradnikove brigade pa bodo pomagali pri dopolnjevanju monografije o Gradnikovi brigadi, ki bo izpod peresa Stanka Petelina izšla v letošnjem decembru. Monografija »Gradnikova brigada« na podlagi zgodovinskih virov obravnava zgodovinsko pot te prve primorske in ene izmed najstarejših slovenskih brigad. Knjiga bo na približno 800 straneh, poleg seznama njenih borcev bo vsebovala tudi 120 izvornih fotografij iz časa vojne in 40 skic in zemljevidov.

Gradbenikova brigada zasluži, da se vrednote, po katerih je brigada znana in ki so ji omogočile, da je dosegla tako velike uspehe, prenašajo tudi na sedanje in prihodnje rodove, so poudarili na ustanovnem zboru območnega odbora Gradnikove brigade v Idriji.

SILVO KOVAČ

POKLJUKA

Civilni invalidi vojne
na izletu

Medobčinsko društvo CIV Kranj je konec junija organiziralo izlet na Pokljuko v počastitev dneva CIV Jugoslavije, dneva borcev ter vseh spominskih svečanosti v tem letu. Najprej smo se ustavili v Slatni nad Begunjami, kjer smo k spomeniku položili venec in počastili spomin na padle borce in žrtve fašističnega nasilja. Delegacija je položila venec tudi k spomeniku NOB na Pokljuki.

Udeleženci izleta na Pokljuki

V gostišču »Pri tabornem ognju« smo na tovariškem srečanju prisluhnili komandantu II. bataljona Prešernove brigade, ki nam je izčrpnopisal junaško borbo III. bataljona Prešernove brigade in njegovo herojsko smrt.

Medobčinsko društvo CIV Kranj organizira izlete in srečanja ob spominskih obeležjih iz NOB, želja invalidov pa je, da bi bilo takih izletov več.

JOŽE MROVLJE

LJUBLJANA

Turnir ob dnevu borca

Pod zelenim Golovcem je dvostezno balinišče Kluba upokojencev, ki služi daleč naokrog za rekreacijo starejših in mladih. V počastitev dneva borcev je balinarska ekipa upokojencev priredila turnir osmih ekip mladih in starejših. Čeprav je sonce neusmiljeno pripekalo, so bili tekmovalci vztrajni in disciplinirani. Zmagovalni ekipi Rudnik I. (pred Golovcem in Litostroj) je predsednik kluba Milan Trebše izročil lepo izdelan pokal. Prireditev je za razvedrilo pripravil srečelov, ki je popestril tekmovalni del.

V. BOVCON

BIZOVIK

Odkrili spominsko
obeležje

V krajevni skupnosti Bizovik je organizacija ZB NOV 2. julija, pred praznikom dneva borcev, ob 40-letnici ustanovitve brigad in odredov Slovenije ter 90-letnici rojstva tovariša Tita, odkrila spominsko obeležje, ki je posvečeno dvema partizanoma iz Škofljice, ki sta darovala svoji mladi življenji za svobodo domovine.

Partizana Lojze Kastelic, rojen leta 1915, in Stane Orel, rojen leta 1922, sta bila borca Krimškega odreda, Lojze je bil komandir čete. V

odredu sta bila tudi lažna partizana, Riko in Salko Metlikovič, ki sta Lojzeta in Staneta izdala bizovski belogardistom. Ti so mlada partizana najprej mučili in nato zverinsko ubili pod gozdom v Bizoviku, kjer so jima krajani zdaj postavili spominsko obeležje in s svečanostjo počastili njun spomin.

MARIJA BRICELJ

KOPRIVNA

Padla na pragu
svobode

Borci iz Koprivne so v nedeljo, 4. julija, na Lesjakovi domačiji v Koprivni odkrili spominsko ploščo dvema padlim borcem: Boltežarju Lesjaku, domačinu iz Črne na Koroškem, ki je padel v maju 1945 kot žrtev ustašev, ki so bežali pred roko pravice iz Jugoslavije, ter Melhiorju Kreču, doma iz Domžal, ki so ga ubili Nemci 29. 4. 1945. Ploščo je odkril predsednik združenja borcev NOV Koprivna Franci Germadnik, slavnostni govornik pa je bil aktivist in borec iz Črne Ivan Hercog-Tim. Pevski zbor iz Črne in šolarji iz Koprivne so pripravili pester kulturni program.

Ploščo so izdelali ravenski jeklarji, patronat nad obeležjem je prevzela organizacija združenega dela Akumulator rudnika Mežica. Listino je podpisal njen zastopnik delavcev Franc Pušnik in obljubil, da bodo obeležje skrbno varovali.

IGNAC ZDOVC

TOLMIN

Delež slovenskih
pomorščakov v NOB

V počastitev dneva borca in 40-letnice naše vojne mornarice je občinski odbor ZZB Tolmin v knjižnici Cirila Kosmača odprl razstavo »NOB na Jadranu in slovenski pomorščaki.« Razstavno gradivo prikazuje požrtvovalnost in pogumna dejanja slovenskih partizanskih pomorščakov v drugi svetovni vojni in njihov delež pri osvoboditvi domovine.

Med prva dejanja boja naših mornarjev proti okupatorju sodi blesteči podvig Sergeja Mašere iz Kobarida in Milana Spasića iz Beograda, ki sta aprila 1941 rajši razstrelila rušilec »Zagreb« in žrtvovala svoji življenji, kot da bi ladja prešla v roke okupatorja. Dalje nas slikovno gradivo seznana z nastajanjem raznih pomorskih skupin, enot, odredov, sektorjev ter njihovimi nalogami na domačem in tujih morjih – v severni Afriki, na Bližnjem vzhodu, na naših otokih Vis, Korčula, Hvar itd. Veliko vlogo so partizanska plovila, od »trabakul« do raznih drugih plovilnih sredstev odigrala pri osvobajanju naših obmorskih krajev. Med drugim je šlo za zavarovanje naših transportnih ladij, za reševanje ranjenecv z otoka in celine ter njihovo prevažanje na varna mesta v sosednjo deželo. Šlo je za vzdrževanje pomorske proge med jugoslovansko obalo in zavezniškimi oporišči v južni Italiji, napadanje okupatorjevega ladjevja itd.

Za Slovenijo in še posebej za Primorsko je bila izjemnega pomena ustanovitev Mornariškega odreda pri IX. korpusu, ki je odigral vidno vlogo pri osvobajanju slovenske obale.

Velja povedati, da je bilo v NOB nad 900 slovenskih pomorščakov, mnogi od teh so bili Primorci – s Tolminskega, Postojnskega, Krasa, Istre, Gorice in Trsta, kot razberemo iz številnih razstavljenih fotografij.

Tudi na otvoritvi razstave je bilo navzočih nekaj nekdanjih mornarjev s Tolminskega.

M. P.

Obvestilo

Skupnost borcev Goriškega vojnega področja obvešča vse borce, ki so pripadali enotam komande goriškega, idrijskega in preimenovanega vipavskega vojnega področja, komandi mesta Ajdovščine, Cerkno, Črnega vrha, Cepovana, Dornberka, Gorice, Idrije, Postojne, Senožeč, Sežane, Vojskega, 1., 2. ali 3. bataljona NOV-GRAD-a, partizanskim stražam Bukovje, Renče in drugim, delavnicam, ki so delovale v sestavi komande Goriškega vojnega področja, da bo v soboto, 23. oktobra 1982, ob 10. uri zbor borcev skupnosti Goriškega vojnega področja v BUKOVICI pri VOLČJI DRAGI.

Ob tej priliki se bodo ob zaključku zbora prvičkrat podeljevali spominski znaki vsem borcem, ki so pripadali navedenim enotam najmanj mesec dni. Zato naprošamo vse borce teh enot, da se **takoj ali najkasneje do 15. septembra 1982** pismeno javijo na naslov: Občinski odbor ZZB NOV Nova Gorica, Kidričeva 9/I, 65000 NOVA GORICA – tov. Lemut Bogomir, telefon (065) 21-123.

V prijavi navedite poleg imena in priimka še: datum rojstva, točen naslov ter enoto in čas, ki ste ga prebili kot borec v navedeni enoti.

Vsem borcem toplo priporočamo, da te prijave pošljejo čimprej, ker bodo s tem olajšali delo odboru veliko in zamudno administrativno delo.

Vabila

KOKRA VABI GORENJSKE PARTIZANE IN AKTIVISTE!

Mineva 40 let od požiga vasi, streljanja talcev, nasilne selitve in ustanovitve Kokrškega odreda.

Krajevni odbor ZB NOV Kokra vabi ob obletnici teh dogodkov in ob dnevu vstaje slovenskega naroda na svečano proslavo 18. julija 1982 ob 10. uri v Kokri pri opučenem kamnolomu.

Vabimo borce Kokrškega in Gorenjskega odreda in druge borce, ki so med NOB delovali na tem območju, prav tako tudi svoje žrtve fašističnih zločinov ter vse, ki radi prihajajo v dolino Kokre.

Krajevni odbor ZB NOV Kokra

★

Združenje borcev NOV krajeve organizacije Senovo vabi vse borce in aktiviste Kozjanskega, kakor tudi njihove svoje in vse prebivalce tega področja na **PROSLAVO DNEVA VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA**, ki bo na JEVŠI pod Oslico 22. 7. 1982 s pričetkom ob 10. uri.

Legendarni partizanski Bohor vas pričakuje!
ZB NOV Senovo

★

V nedeljo, 25. julija 1982, bo ob 10. uri v vasi Mali Log v Loškem potoku osrednja proslava ob 40. obletnici oboževane vstaje v tem delu Slovenije in sosednji Hrvaški, ob obletnici formiranja bataljona Miloša Zidanška, v spomin na akcije, ki jih je izvajal, na nastanek osvobodnega ozemlja, razvoj ljudske oblasti ter dogodkov, ki so sledili ob sovražnikovi ofenzivi julija 1942.

Ob tej priliki bomo odprli novo TOZD iz DO »Riko« Ribnica, ki bo tudi pokrovitelj proslave. Prireditvev bo popestrila z bogatim kulturnim programom.

Vabimo vse preživle borce bataljona Miloša Zidanška, vse bivše aktiviste, člane SKOJ-a in mladine, člane delovnega kolektiva »Riko« Ribnica ter vse krajane Loškega potoka, Ribnice, Dolenje vasi, Sodražice, Drage, Prezida, Loške doline in Nove vasi, da se te proslave udeležijo v čim večjem številu.

Odbor za pripravo proslave
KS Loški potok

★

ZB NOV Predmeja in domicilni odbor brigade Srečka Kosovela prirejata otvoritev dveh spominskih obeležij na Predmeji, posvečenih padlim borcem brigade Srečka Kosovela in enote VOS ter padlim civilnim žrtvam fašističnega nasilja.

Vijudno vabimo na otvoritveno slovesnost 22. julija 1982 na predmeji ob 9.30 vse borce, svoje padlih, delovne ljudi in občane ter mladino. Z množično udeležbo na otvoritveni slovesnosti se bomo skromno oddolžili tistim, ki so za svobodo dali največ, kar so imeli – svoja življenja.

ZB NOV Predmeja

★

Domicilni odbor aktivistov OF Severnoprimejskega okrožja vabi vse nekdanje aktiviste na četrti zbor aktivistov 22. julija ob 9. uri v osnovni šoli »Spomenik NOB« v Cerknem. Med drugim bo izvoljen nov domicilni odbor.

Ob 11. uri se bomo pridružili jubilejnemu zboru delavcev ETA Cerkno ob 35. obletnici njihove DO. Slavnostni govornik na zboru delavcev bo Marjan Orožen, predsednik slovenskih sindikatov.

Letošnji zbor bo tudi v počastitev raznih dogodkov našega narodnoosvobodilnega boja izpred 40 let. Vsa pojasnila dobite pri vodstvih krajevnih organizacij ZB in na samem zboru.

★

Borci Tomšičeve
brigade!

Odbor skupnosti borcev Tomšičeve brigade, družbenopolitične organizacije in skupščina občine Kočevje vabijo borce Tomšičeve brigade in druge občane na jubilejno proslavo ob 40. obletnici ustanovitve 1. slovenske proletarske udarne brigade Toneta Tomšiča, ki bo v soboto 17. julija ob 10. uri v Starem logu pri Kočevju.

Ob tej priliki bo odkritje obeležja v kraju ustanovitve brigade v vasi Cesta, nedaleč od Starega loga.

Ciril Planinc

Aprila je umrl Ciril Planinc iz Zagorja, rojen leta 1921. V NOV se je aktivno vključil leta 1944 v Tomšičevo brigado, nato v Šlandrovo, kjer je bil vse do osvoboditve. Bil je dvakrat odlikovan.

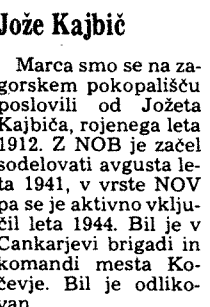
Jože Štupar

Na pokopališču v Dobrniču smo se maja poslovili od borca NOV Jožeta Štuparja. Rodil se je leta 1926 na Dolenjem vrhu. Kot mlad 16-letni kmečki sin se je leta 1942 vključil v aktivno sodelovanje z OF. Leta 1943 se je pridružil Gubčevi brigadi, v septembru leta 1944 je bil dvakrat ranjen. Po okrevanju je bil poslan na belokranjsko vojno področje. Po končani vojni se je vrnil domov in bil aktiven družbenopolitični delavec. Za svojo aktivnost v NOV in povojnem delu je prejel več odlikovanj in priznanj.

Franc Podobnik

V Poljanah v Poljanski dolini smo se poslovili od borca Franca Podobnika, ki je bil rojen leta 1927. Leta 1942 je bil vključen v NOV in do vstopa v Vojkovo brigado opravljal kurirske dolžnosti na terenu. Kasneje je bil v enotah VOS in VDV.

Jože Kajbič

Marca smo se na zagorskem pokopališču poslovili od Jožeta Kajbiča, rojenega leta 1912. Z NOV je začel sodelovati avgusta leta 1941, v vrste NOV pa se je aktivno vključil leta 1944. Bil je v Cankarjevi brigadi in komandi mesta Kočevje. Bil je odlikovan.

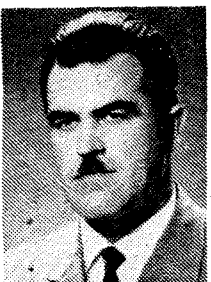
Ivan Plesnik

V 80. letu je umrl Ivan Plesnik iz Luč. V NOV je sodeloval od leta 1944 v raznih enotah na Dolenjskem.

Janez Štiherle

Po dolgotrajni bolezni je januarja umrl Janez Štiherle iz Sp. Lipnice, ki se je rodil pred 81 leti. Kot zaveden Slovenec se je v letu 1941 vključil v OF kot obveščevalec Cankarjevega bataljona. Zbiral je razni material in orožje za partizane. Maja leta 1943 se je aktivno vključil v Jelovski bataljon, zatem je bil v Škofje-loškem odredu kot politkomisar in istega leta je bil ranjen pod Prtovcem. Po vojni je bil aktiven družbenopolitični delavec.

Janko Kavčič

Aprila je umrl Janko Kavčič iz Stare vasi pri Zireh, rojen pred 55 leti na Žirovskem vrhu. Leta 1943 se je vključil v NOV in do vstopa v Vojkovo brigado opravljal kurirske dolžnosti na terenu. Kasneje je bil v enotah VOS in VDV.

Alojz Stare

Od Alojza Stareta smo se poslovili lani na pokopališču v Bitnjah. Rodil se je leta 1912 v Nomju. Bil je aktivni udeleženec vstaje od leta 1941. Leta 1943 je bil aretiran in zaprt v Begunjah, od koder je pobegnil in se priključil partizanom. Bil je dober bорец in pozneje kurir v transportnem vodju JBO in nazadnje v tretjem bataljonu VDV. Bil je večkrat odlikovan.

Peter Crček

Decembra lani smo na ljubljanskih Žalah pokopali sotorca, prijatelja, krajana Zelene jame v Ljubljani Petra Crčka, rojenega pred 74 leti pod Zalogno goro pri Mokronogu. Med okupacijo je bila vsa njegova družina na strani OF, očeta so ubili Italijani, Peter in njegov brat sta odšla v Gubčovo brigado. Bil je intendant in krojač. Po vojni je bil aktiven v raznih organizacijah. Za zasluge v NOV in povojni graditvi je bil nagrajen z več odlikovanji.

Marija Bohanec

Februarja smo se na pokopališču v Bučkovcih poslovili od partizanske matere Marije Bohanec-Mimike. Rodila se je leta 1899. Ker je bila Bohančeva družina zavedna in napredna, so Mimiko s tremi otroki izselili na Dolenjsko, moža Franca pa v Srbijo. Pregnana družina je nadaljevala z odporniškim delom in ostala zvesta OF. Najstarejši sin Franček je kot partizan padel leta 1945, hčerka Angela je aktivno in organizirano delala vse do konca vojne. Po osvoboditvi se je Mimika vrnila na svoj dom.

Katarina Lah

V 85. letu je umrla Katarina Lah. Rodila se je v Kamnici pri Mariboru. Po kapitulaciji stare Jugoslavije se je takoj vključila skupaj s sinom spomeničarjem Otonom Čehom v prve vrste aktivistov. Pri njej doma so se sestajali prvi aktivisti KP in OF za Stajersko. Leta 1943 je bila skupaj s sinom zajeta in odpeljana v Ravensbrück. Po vojni se je vrnila v Maribor. Kasneje se je preselila v Izolo k sinu.

Franc Tribaut

Maja smo se poslovili od Franca Tribauta. Rodil se je leta 1908 na Krapju pri Ljutomeru. Leta 1944 se je vključil v Kozjanski odred. V povojnih letih je aktivno sodeloval v družbenopolitičnih organizacijah.

Stanko Sotenšek

Stanko Sotenšek se je rodil leta 1909 v Kotredžu. Delal je v rudniku Zagorje. V NOV je stopil avgusta leta 1944 v Cankarjevo brigado, kjer je ostal do osvoboditve. Odlikovan je bil z redom hrabrosti.

Marjan Dolenc

Decembra lani smo se na ljubljanskih Žalah poslovili od žirovskega rojaka Marjana Dolenca, starega komaj 51 let. V času NOV se je kot mladinski aktivist vključil v delo že leta 1943, naslednje leto pa je bil že član SKOJ. Z delom v mladinskih organizacijah je nadaljeval tudi v času študija. Več let je bil zvezni in republiški poslanec ter član IS skupščine SRS.

Anton Lazar

Na pokopališču v Starem selu smo se poslovili od Antona Lazara, rojenega leta 1912 v Sedlu. Kot večina primorskih Slovencev je bil tudi Tone vpoklican v italijansko vojsko. Ob kapitulaciji Italije je bil kot italijanski vojak zajet, vendar mu je uspelo pobegniti domov, kjer se je vključil v novoustanovljeni bataljon Andreja Manfrede. Boril se je na Gorenjskem, Primorskem in v Benečiji. V Gregorčičevi brigadi je bil mitraljezec, usposobil se je za radiotelegrafista. Bil je dvakrat odlikovan.

Jože Dolenc

Na viškem pokopališču smo se aprila poslovili od Jožeta Dolenca, starega 70 let. Takoj po okupaciji se je vključil v OF. Bil je komandant zaščite v opekarni Opeka, kjer je bil zbirni center za vojno opremo in drug material za Dolomitski odred. Leta 1943 je bil aretiran in obsojen na 16 let izgnanstva v Italijo. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in se takoj vključil v delo OF. Bil je predan aktivist ter dober tovariš, ki se je veselil vsakega uspeha pri izgradnji domovine. Za svoje delo je prejel pohvale, priznanja in državna odlikovanja.

Franc Stanič

Na kanalskem pokopališču smo se poslovili od borca Gradnikove brigade Franca Staniča, rojenega leta 1921 pri Bodrežu. V začetku septembra leta 1944 je stopil v NOV in istega leta bil ranjen pri Godoviču. Dalj časa se je zdravil v bolnišnicah Pavla in Franja. Po vojni se je vrnil v rojstni kraj.

Anton Šturm

V 71. letu je umrl tovariš Šturm. Pokopali smo ga februarja v Zalem logu. Z NOV je sodeloval od leta 1942 do konca vojne kot terencec in obveščevalec. V njegovi hiši je bila partizanska čevljarska delavnica.

Ivana Vukičević

Na pokopališču v Cajnarih smo se decembra lani poslovili od 62-letne Ivane Vukičević. Rodila se je v vasi Reparje na Notranjskem. Že v letu 1941 je postala aktivistka OF. Tudi vsa njena družina je sodelovala z OF in NOG na območju občine Sv. Vid. V NOV staji padla dva brata. Vse do upokojitve je bila aktivna družbenopolitična delavka v KS. Prejela je tri visoka odlikovanja in več priznanj.

Franc Žižek

Maja lani smo v Cirkulanah pri Ptuju pokopali borca, rezervnega kapetana Franca Žizka, starega komaj 57 let. V NOV se je boril na Visu, v Dubrovniku, Bileci, Gospiču, na Reki in v Trstu kot tankist. Po končani vojni je končal oficirsko šolo v Šabcu. Prejel je več odlikovanj.

Jožefa Suša-Manica

Na pokopališču v Laškem smo se maja poslovili od Jožefa Suša, rojene leta 1901 v Velikem Polju pri Sežani. Ob prihodu okupatorja se je vsa družina opredelila za odpor in vstajo. Navezali so stike z borci Prve celjske čete, ki so se pri njih pogosto zadrževali. Zaradi sodelovanja z NOV je bila vsa družina izseljena v Srem, kjer je naprej nadaljevala z delom. Povezali so se s partizanskimi enotami in aktivisti in z njimi sodelovali vse do konca vojne. Jožefa je še posebno skrbelo za hrano fruškogorskim enotam, kuhala in prala jim je in jim bila prava partizanska mama. Bila je odlikovana z redom zaslug za narod s srebrno zvezdo.

PRAVNI SVETOVALEC

J. L. Z. Kot starostni upokojenec ste v prometni nesreči izgubili nogo. Ali ste za to telesno okvaro upravičeni do invalidnine, čeprav ste jo dobili kot upokojenec?

Odgovor: Po veljavnih predpisih o invalidskem zavarovanju so za telesno okvaro kot posledico bolezni ali poškodbe izven dela zavarovani tudi starostni in invalidski upokojenci. Zato ste tudi vi za telesno okvaro, ki ste jo utrpeli kot starostni upokojenec zaradi poškodbe izven dela, upravičeni do invalidnine.

R. Č. M. Po dopolnitvi katerega leta starosti morajo vozniki motornih vozil na zdravstveni pregled?

Odgovor: Vozniki motornih vozil, ki so dopolnili starost 65 let, morajo na kontrolni zdravstveni pregled, in sicer vsaka tri leta.

E. V. J. Ali se šteje v zavarovalno dobo čas, ki ga je delavec prebil na brezplačnem dopustu?

Odgovor: Čas, ki ga je delavec prebil na takimimovanem neplačanem izrednem dopustu do 30 dni v posameznem koledarskem letu, je všteven v zavarovalno dobo.

M. Ž. P. Do katerega leta starosti so občani dolžni sodelovati v enotah in organih civilne zaščite?

Odgovor: V enotah in organih civilne zaščite morajo sodelovati vsi za to sposobni občani od dopolnjenih 15 let do dopolnjenih 60 let starosti (moški) oziroma do dopolnjenih 55 let starosti (ženske), pri zaščiti in reševanju pa vsi za to sposobni občani. Po navedenih letih starosti pa lahko podaljša sodelovanje v enotah in organih civilne zaščite predsedstvo SFRJ za posamezne kategorije občanov, in sicer v vojni, ob neposredni vojni nevarnosti in drugih izrednih razmerah.

L. T. K. Katerim vojaškim invalidom je ne glede na pokojninsko dobo in vzrok invalidnosti zagotovljena invalidska pokojnina v višini 85% pokojninske osnove?

Odgovor: Vojaškim invalidom od I. do VI. skupine, ki so pridobili pravico do invalidske pokojnine, je ta pokojnina zagotovljena v višini 85% pokojninske osnove ob pogoju, da so polovico razdobja od 15. 5. 1945 do dneva, ko so postali delovni invalidi, prebili na delu, priznanem v zavarovalno dobo.

D. Ž. S. Radi bi vedeli, ali so carine oproščene ne samo predmeti, podedovani v tujini, temveč tudi predmeti, kupljeni z denarjem, podedovanim v tujini.

Odgovor: Po 6. točki 28. člena carinskega zakona so oproščene plačila carine osebe za predmete, ki jih podedujejo v tujini. Ta ugodnost pa se ne nanaša tudi na predmete, kupljene s podedovanim denarjem, in tudi ne na predmete, kupljene z denarjem, dobljenim s prodajo podedovanih predmetov.

K. F. T. Kakšne ugodnosti ima pri nabavi osebnega avtomobila 60-odstotni invalid iz NOV?

Odgovor: Po republiškem zakonu o vojaških invalidih imajo invalidi, pri katerih je vojaška invalidnost v tem, da imajo spodnje okončine okvarjene najmanj za 60% ali da imajo zgornje okončine okvarjene najmanj za 80%, ter slepi invalidi pri nakupu motornega vozila na jugoslovanskem trgu pravico do povračila (regresa). To pravico lahko izrabijo enkrat v šestih letih za motorno vozilo in enkrat v treh letih za motorno kolo ali skuter. Višina regresa je odvisna od odstotka invalidnosti ter od rednih dohodkov invalida in njegovih družinskih članov. V našem primeru znaša regres 30% od osnove, lahko pa se poveča za 10%, če redni dohodki na družinskega člana ne presegajo 50% poprečnega osebnega dohodka zaposlenih iz prejšnjega leta. Osnova za določitev regresa pri nakupu motornega vozila je prodajna cena vozila, pri nakupu osebnega avtomobila pa prodajna cena avtomobila jugoslovanske proizvodnje do 1.000 m³. Vrsto motornega vozila, katerega prodajna cena je osnova za regres, določa vsako leto Republiški komite za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov. Ta komite tudi odloča o regresni pravici za nakup motornega vozila.

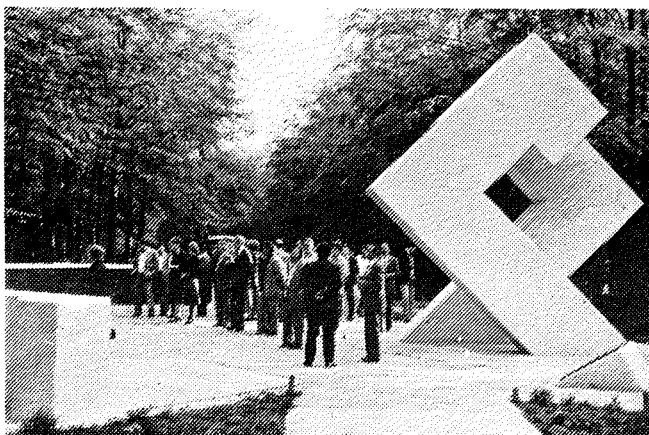
Rezervni vojaški starešine Trbovelj in z njimi pobratenega Lazarevca so ob letošnjih jubilejih obiskali Kozaro, Šamarico in Petrovo goro

Na podlagi skupno sprejetega programa sodelovanja so RVS Trbo-

pred spomenikom na Petrovcu (na Petrovi gori), kjer so prisostvovali tudi

je bil sklican sestanek, kateremu so poleg predstavnikov RVS iz vseh omenjenih občin prisostvovali tudi predsednica IS SO Trbovlje Martina Djokić, podpredsednica občinske konference SZDL Trbovlje Marija Zaletel, predstavnik ZZZB NOV Trbovlje Miha Dolanc in nosilec spomence 1941 Alojz Čede ter predstavnik občinskega sveta ZSS Trbovlje, Alojz Vrbnjak.

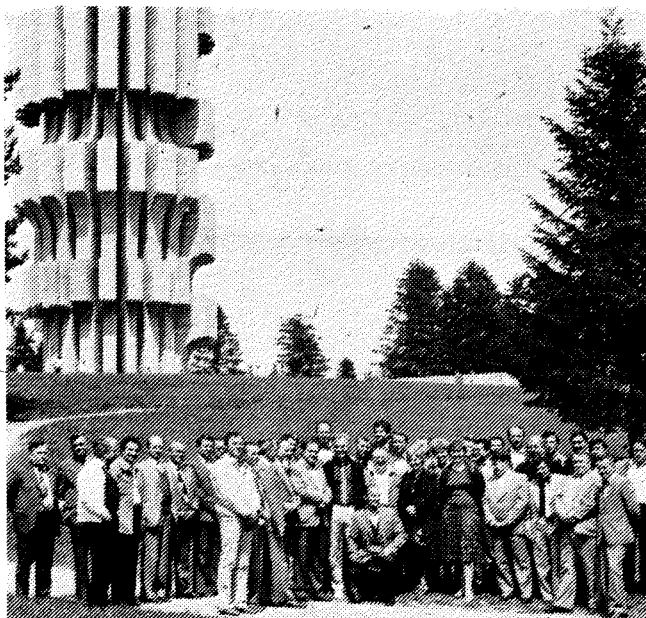
Ob srečanju s člani predsedstva RK ZRVS SR Hrvatske in preživeli slušatelji prve oficirske šole NOV in PO Hrvatske ter narodom Banije, Bosanske Krajine, Like in Korduna so udeleženci proslave s posebnim zanimanjem in po-

Spomenik padlim na Samarici (na Baniji - pri Čavića Brdu), kjer so borci Banijskega partizanskega odreda dali tudi svečano zaprisego. V bližini je spominski dom Šamarica in partizanski logor narodnega heroja Vasilje Gačeše, legende Banije.

velj in Lazarevca (iz bratske SR Srbije) 15. in 16. maja letos obiskali področja Banije, Kozare in Korduna. Namen tega obiska je bil utrditi znanje in s pomočjo tamkajšnjih tovarišev še globlje spoznati dogodke iz časa kozarske epopeje, legendarne Petrove gore in Šamarice. Letos je 40. obletnica preboja iz sovražnega obroča, ustanovitve prve oficirske šole NOV in PO Hrvatske, formiranja 8. kordunaške udarne divizije, junaške smrti narodnega heroja Vasilja Gačeše in drugih pomembnih datumov.

Ta obisk so RVS iz Trbovlja in Lazarevca izkoristili tudi za snidenje in razgovor ter za izmenjavo mnenj in izkušenj pri delu s predstavniki RVS iz Siska, Gline, Karlovca in Prijedora. Spotoma so delegacije obeh občin položile šopke in vence pred spomeniki Prvem partizanskemu odredu NOV in PO Hrvatske v Brezovici pri Sisku k spomeniku kozarske epopeje na Mrakovici, na partizanskem pokopališču, pred partizansko bolnišnico in

Spomenik na Mrakovici, posvečen epopeji Kozare

zgodovinskim uram.

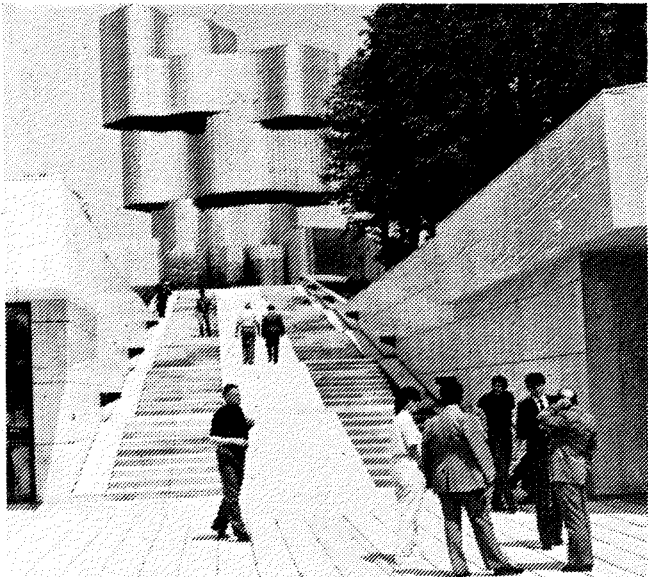
V vasi Gornji Budački so RVS iz Trbovelj in Lazarevca prisostvovali veličastnemu množičnemu zboru, ki je bil posvečen 40-letnici ustanovitve I. oficirske šole NOV in PO Hrvatske. V Sisku, na Kozari, Šamarici in na Petrovi gori so izmenjali tudi knjižna in simbolična darila ter značke. V spominskem domu na Samarici

zornostjo poslušali govor predsednika RK ZRVS Hrvatske o 30-letnici ZRVS.

Obisk je bil za vse udeležence zelo poučen in koristen, prijetna doživetja in vtisi pa enkratni in seveda nepozabni, saj smo RVS iz Trbovelj in Lazarevca bili deležni vse pozornosti od tamkajšnjih tovarišev in predstavnikov njihovih organizacij ZRVS in ZZZB NOV. Ves čas potovanja po Baniji, Kozari in Kordunu sta nas spremljala prvoborca o svojih doživetjih in o dogodkih iz časa NOB.

Kdor še ni obiskal teh krajev bi moral to storiti in spoznati veličino bojev in deleža, ki so ga s številnimi žrtvami in izjemnim junaštvom prispevali narod Banije, Bosanske Krajine, Like in Korduna k zmagi nad fašizmom, k bratstvu in enotnosti vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti in za težko priborjeno svobodo ter svoboden razvoj nove socialistične Jugoslavije in naše samoupravne družbe.

Rudi Matko

Spomenik na Petrovcu, legendarni Petrovi gori, posvečen borbam in padlim žrtvam nasilja Korduna

Elektronabava

LJUBLJANA, TITOVA 40

SPECIALIZIRANO TRGOVSKO
IZVOZNO-UVOZNO PODJETJE
Z ELEKTROTEHNIČNIM MATERIALOM

Predstavništva: Beograd, Čačak, Maribor, Novi Sad, Novo mesto, Rijeka, Sarajevo, Zagreb

Nudi pod ugodnimi pogoji elektrotehnični material in opremo vseh jugoslovanskih proizvajalcev.

Izvaža in uvaža ves elektrotehnični material in opremo ter opremo za industrijo.

Poštni predal: 40 - Telefon: h. c. 311-988 - Skladišče Črnuče - Telefon: 01-481, Telegram: Elektronabava Ljubljana - Telex 311-57 Elnab Ljubljana - Žiro račun: 50101-601-15094

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

Ljubljana, Opekarska 13

TELEFON: CENTRALA: 212-011 ŠEF KOMERCIALE: 218-347 TELEGRAM: KIP Ljubljana - Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

napredek
domžale trgovsko gostinska DO
NAPREDEK
o.sub.o. domžale

Priporočamo se za obisk
naših trgovskih in gostin-
skih enot v Domžalah.

Napredek Domžale

tozd terme čatež

Pravočasno poskrbite za svoje zdravje
Združite prijetno s koristnim
Povežite sistematične preglede z oddihom.

KUPON

PROSIM. POŠLJITE MI INFORMATIVNO GRADIVO IN CENIK STORITEV
NA NASLOV:

Naročam tednik »TV 15« za najmanj eno leto

Ime in priimek

Ulica, hišna št.

Kraj

Pošta

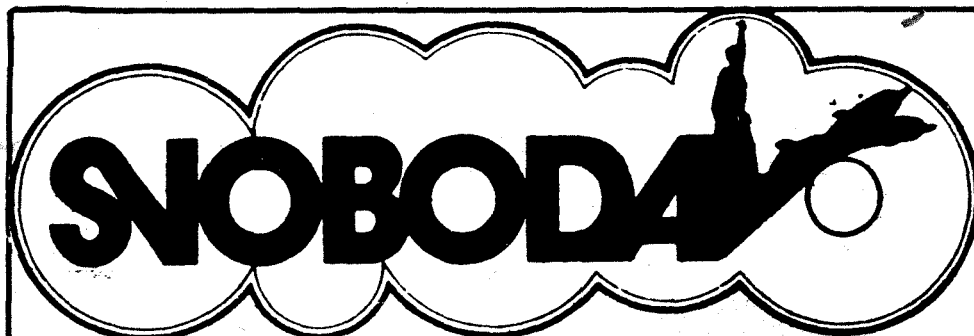
podpis

etiketa žiri
s. p. o.

telefon (064) ● uprava in komercijala 69-270, 69-285 ● predstavništvo Sarajevo (071) 24-775 ● pošta 64226 Žiri ● telegram Etiketa Žiri ● telex 34610 YU ETIKET ● tekoči račun ● SDK Škofja Loka 51510-601-10820 železniška postaja Škofja Loka

**Izdeluje: samolepilne etikete in embleme,
etikete na traku,
tekstilu in papirju,
zastavice,
štartne številke,
plakate in tiskovine**

**Zdravilišče vojaških invalidov
in borcev NOV SRS
STRUNJAN**

Obmorsko klimatsko zdravilišče je primerno za zdravljenje ortopedskih, pljučnih, srčnih in drugih obolenj ter rekreacijo.
Na razpolago so vse zdravstvene storitve, ki so potrebne za zdravljenje vojaških invalidov in borcev NOV v naravnih zdraviliščih – ambulanta, fizioterapija, lekarna, sauna.
Pokrit bazen z ogrevano morskovo vodo je odprt vse leto razen v drugi polovici julija.
Poletno kopališče zdravilišča je odprto od 1. maja.
Priporočamo borcem – nosilcem spomenice, vojaškim invalidom, aktivistom NOB in drugim, da pravočasno rezervirajo čas zdravljenja ali oddiha.

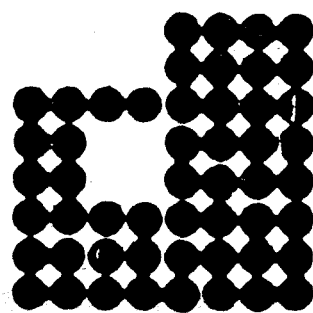
**CENA PENZIONA ZA ENO OSEBO V DVOPOSTELJNI SOBI
ZA ODDIH DO 30. 12. 1982**

julij, avgust
september
oktober, december

dln 650
dln 550
dln 474

Turistična taksa 12 din.
Dodatek za enoposteljno sobo 20%.
Odbitek za tretje ležišče znaša 20%.
Odbitek za polpenzion je 10%, za prenočišče z zajtrkom pa 20%.
Cena za druge goste – nečlane je 10% višja.

SVOBODA Strunjan 66320 Portorož tel. (066) 75-881

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje
Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD
– stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
– roto-ofset časopisni in revijalni tisk
– ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
– grafična dodelava (knjigoveznica)

KARLO FORTE – MARKO SELIN

Odlomek iz knjige *Ne premagljivo oboroženo ljudstvo*

Začetki organizacije partizanske obveščevalne in protiobveščevalne službe na Štajerskem

O organizaciji še učinkovitejše obveščevalne službe na Štajerskem je razpravljala tudi partijska konferenca v Dešnu, v začetku leta 1943, ki je proučila stanje, dala oceno dela in nov zagon razvoju narodnoosvobodilnega gibanja na Štajerskem. Vojaško jo je zaščitil Kamniško-savinjski odred. Sicer pa so jo obveščevalno varovali revirčani. Organizirali so obveščevalno službo, od revirjev preko Vač in Morač v Dešen in z litijskimi aktivisti z zvezami ob zasavski cesti do Dolskega in od tod v Dešen. Med drugimi pomembnimi sklepi je bil poseben sklep o okrepitevi obveščevalne službe, »ki naj bi prodira v same okupatorjeve vrste, okupatorjeve sodelavce in izdajalce pa kaznovala«.

Nekaj mesecev po navodilih CK KPS in po dešenski konferenci je bila po vseh bataljonih na Štajerskem in Koroškem na področju poveljstva 4. operativne cone postavljena mreža bataljonskih obveščevalcev, ki so delovali v vojski in na terenu, kjer se je enota zadrževala.

Ves čas, od prihoda 2. grupe odredov na Štajersko, je v štabu grupe, kasneje v štabu 4. operativne cone, odgovarjal za organizacijo obveščevalne službe Rudi Knez-Silas, prej komandant 1. štajerskega bataljona. Revirska prvoborka Olga Kastelic-Marjetka je o njem zapisala: »Bil je gverilec v pravem pomenu besede, imel je izredno razvit čut za orientacijo podnevi in ponoči, bil je izredno dober vojak in strateg, izredno pošten in vzdržljiv. Pred vojno je slovel kot športnik, maratonski tekač. Razdalje mu niso pomenile nič. Rekel je na primer, da gremo večerjat, pa smo hodili pet ur daleč in nato pet ur nazaj. In prav po zaslugi takega Silasovega čuta za orientacijo smo se umaknili iz obroča skozi edino vrzel, ki je obstajala. To je bilo zarana zjutraj še pred svitom. Vseh 85, kolikor nas je bilo tedaj v taborišču, se je izmuznilo Nemcem. Ti so potem udarili v prazno.«

Navedene Silasove osebnosti in tudi vojaško-politični položaj na Štajerskem so vplivali tako na organizacijo in orientacijo obveščevalne službe na tem področju. Zaradi svoje zdržljivosti je Silas na maratonskih pohodih s patrolo opravljal naloge sam, na Pohorju na Litijskem, na Koroškem, v Savinjski dolini in v revirjih. Vzdrževal je zveze z mrežo obveščevalcev na terenu, kjer se je gibal. Takšno prakso je zadržal, ko je bil poleti 1943 postavljen za načelnika pokrajinske komisije VOS. Ugotovili smo že, da bodo bataljonski in kasneje odredni obveščevalci razvili obveščevalno in protiobveščevalno službo v vojski in na terenu. Takšno organizacijo je zadržal v vojski, razmeroma dolgo pa mu ni uspelo vzpostaviti okrožnih komisij VOS po okrožjih, prav tako ni izpolnil pokrajinske komisije. Zadrževal se je v štabu cone ali se gibal sam. Razvoj gibanja in razvoj dogodkov na svetovnih, jugoslovanskih, prav tako pa na slovenskem bojišču sta narekovala, da se tudi na Štajerskem organizira ustrezna obveščevalna služba po navodilih centralnega komiteja. Položaj na Štajerskem je prav tako dokazoval, da so Nemci kmalu ugotovili, da so z udarci in vdori v terenske organizacije praktično udarjali po partizanskem zaledju in kasneje zadajali hude udarce tudi partizanskim enotam. Za varnost enot je bilo življenjskega pomena zaledje. Kjer so bile močne terenske organizacije, tam so bile močne in varne tudi partizanske enote in obratno, kjer so bile močne partizanske enote, je bilo razvito in močno gibanje na terenu. Tako je bila zastavljena solidna osnova za vojaško in množično civilno terensko obveščevalno službo. Vsega tega so se odgovorni zavedali tudi na Štajerskem. Takoj po ustanovitvi Šlandrove brigade so sredi leta 1943 dodelili nekaj borcev v VOS. Takratni sekretar Pokrajinskega komiteja za Štajersko Stane-Skala piše: »Štab brigade je dal dva vodnika in dvajset borcev za VOS. Brigada nam je sama hotela odstopiti trideset borcev, ki bi prišli v poštev za VOS. Ko pa sem videl, v kakšnem položaju je brigada, sem pomoč zavrnil. Dobro sem vedel, kaj pomeni, če jim jemlješ najboljše borce, saj sem sam to izkusil!«

Iz ohranjenih dokumentov VOS za Štajersko je razvidno, da je Silas kot načelnik VOS 4. operativne cone prvič soprodpisal poročilo o hajki na Kamniško-savinjski odred. Poročilo je datirano za 2. junijem 1943, drugi podpisnik je legendarni komandant Marok-Lojze Kolman. Ze avgusta 1943 pa je Silas poslal organizacijsko poročilo centralni komisiji VOS. V njem je navedel, da je VOS organiziran samo v vojski in da delata v štabu cone in Šlandrove brigade načelnik VOS in njegov namestnik. Hkrati je sporočil, da so v vseh bataljonih po Koroškem, Pohorskem, Kozjanskem in Kamniško-zasavskem postavljeni bataljonski obveščevalci.

Silas je poleg organizacijskih poslov, nanj so bila naslovljena tudi vsa obveščevalna poročila iz vojske, neposredno opravljal še naloge varnostne službe s pomočjo posebej odbrane patrolje varnostnikov.

Razširitev organizacije VOS na Štajerskem

Silas je bil načelnik PK VOS za Severno Slovenijo še pred tem, ko ga je CK VOS tudi formalno imenoval na to dolžnost. Centralna komisija VOS je o tem obvestila Pokrajinski komite za Severno Slovenijo 4. septembra 1943: »Sporočamo vam, da smo celotno organizacijo VOS na Štajerskem tako v vojski kot na terenu zaupali tovarišu Silasu... Potrebno je čimprej organizirati okrožne komisije VOS... Organizirati tudi VS... Vsi člani obveščevalne in varnostne službe morajo biti člani partije ali vsaj kandidati. Kadrom VOS nuditi politično vzgojo. Posebno skrb posvetiti obveščevalni in protiobveščevalni službi v vojski.«

Silas, ki se je takrat zadržal v Šlandrovi brigadi na Dolenjskem, so ukazali, da takoj krene na pot in se na vsak način skuša prebiti na Štajersko. Takrat so namreč Nemci ob Savi skoncentrirali velike sile, da bi »ubranili južno mejo rajha pred banditsko ofenzivo«, kot so pisali v svojih sporočilih na najvišja mesta.

Poleg navedenih organizacijskih nalog je CK VOS Silasu postavil prioriteto nalogo, da čimprej organizira obveščevalno službo, ki bo nadzirala domačo reakcijo, ker »da ljubljansko vodstvo slovenske kontrarevolucije usmerja svoje delo na Štajersko, posebej plava garda«. Druga naloga pa je bila nadzirati nemške vojaške transporte. Zato naj bi organiziral široko mrežo obveščevalcev-železničarjev v Zidanem mostu. Prav tako bi moral čimprej vzpostaviti zveze z rajhom in Avstrijo in se tam povezati z antifasističnimi skupinami.

Silas je na začetku uresničevanje navodil centralne komisije kot vojak in gverilec še vedno posvečal glavno skrb partizanskim enotam, za kar so ga iz centralne komisije kritizirali in ponovno opozarjali, naj usmerja svojo dejavnost predvsem na teren in se posveti odkrivanju domače reakcije.

Iz Silasovega poročila od 29. decembra 1943 pa je že lahko razbrati, da se je v celoti posvetil organizaciji VOS na terenu. Dal je naslednje ocene položaja: »Varnostna služba na Litijskem delo dobro. Jaz grem v revirje, da tam postavim VOS in komisijo. Iz revirjev grem v Savinjsko dolino, da tudi tam postavim VOS in komisijo. V šaleškem okrožju je VOS bolj slaba, ker je tudi politično delo bolj slabo. V mežiškem okrožju VOS dela. Plava garda se v revirjih nekoliko razvija. Za organizatorje vemo. Plava garda se pojavlja tudi v okolici Laškega. Član komisije PK VOS Luka je odšel na pot proti Koroški in tudi vzel s seboj patrolo varnostnikov, ki bo odšla proti Ptujem polju, da razišče zadevo glede Vojske in plave garde, ki prihaja v našo vojsko, in da razbije kanal plave garde«.

Cepprav bi problem razširjenosti plave garde in bele garde na Štajerskem zahteval obravnavo, moram zapisati, da so bile prvotne ugotovitve in ocene, posebno o plavi gardi močno pretirane, enostranske in nedokumentirane. Res je, da so takoj po kapitulaciji Italije in z začetkom dobrombrstva na Gorenjskem poskusili, zlasti na območju Litijskega, razviti belo gardo, ki pa jo je VOS v kali zatrl. Vendar je bilo to območje Gorenjske, kjer so Nemci posebno po letu 1943 dajali določene koncesije slovenskim reakcionarnim krogom v Ljubljani, ker so jim bili hlapčevsko vdani. Na Štajerskem ves čas niso bili za nikaršnje kompromise. Mihailović in njegovi so bili Nemcem sicer koristni v Srbiji, Bosni, na Hrvaškem, pa tudi v Slovenskem Primorju so jih leta 1943 sprejeli, toda na Štajerskem nikakor ne – to je bil za nacistični rajh. Nekakšni zametki plave garde so bili od leta 1943 na robu Slovenskih gor, tako imenovane četniške skupine Jožeta Melaherja Amagosa. Vendar se je tudi ta skupina konec decembra 1944 morala odkrito sporazumeti z Nemci in postala del nemške policije za boj proti partizanom. Iz zaplenjenih dokumentov, nemških, dobrombrskih in četniških, je danes razvidno, da je vodstvo jugoslovanske vojske v domovini vzdrževalo iz Ljubljane zveze z Zmagoslavom v Slovenskih gorah preko dobrombrskih postojank v Kranju in Primorskem do javk v Celju, Litiji, Laškem in Mariboru.

Se nadaljuje

Kako so pisali svoja šolska glasila pred letom 1941

Gospod Doropoljski – velik prijatelj otrok

Kdo je bil pa to, boste vprašali. Isto vprašanje si postavlja tudi urednik Zvončka Engelbert Gangl pred 75 leti, učitelj, mladinski pisatelj in družbeni delavec, ki se je odločil, da bo v reviji objavljati otroške dopise in nanje odgovarjal. Tako se predstavlja kot gospod Doropoljski: »Povem vam. Gospod Doropoljski je velik prijatelj otrok, je marsikaj

slovna stran glasila je bila natančno izrisana in pobarvana. Nekaj je vendar treba potrditi: mlado dopisništvo in šolska glasila niso šele od danes. Poleg šolskih so učenci pisali tudi razredna glasila. In o čem so pisali? Pokukali smo v urednikov kotiček Jugoslovanskega z Vrhpolja, kjer je med drugim zapisano: »Ker je pričela šolska ograja rjaveti, so jo

prizadevnosti šolskega vodje, mladinskega pisatelja Venceslava Winklerja,« meni tovarišica Tatjana. »Tam so izdajali še Bloški zvon. V zadnji številki 1. letnika tega šolskega glasila je ocenil dela učencev v listu in napisal, da ni namen šolskega lista vzgajati pesnike in pisatelje, ampak predvsem vaja za izražanje misli in lepi obliki in vzbujaanje samozvesti (To pa nam je potrebno tudi danes, vsem, ki pišemo javnosti, mar ne?) Bloški zvon je imel tudi svoj uredniški odbor.«

Da ne bi hvalili samo Bločanov, je treba omeniti tudi meščansko šolo v Trbovljah z mesečnikom Utrinki iz leta 1929 in Našim listom, pa z zbornikom 2. dekliškega razreda Prvi vzlet in listom šolske občine 3. razreda Svit, zbornikom 1. a razreda Brstje, glasilom 2. razreda Dijaškim poročevalcem. Krajši čas so izhajala glasila Naš list z osnovne šole na Vrnskem, Naša mladost, razredno glasilo 6. razreda osnovne šole na Bledu, Nageljčki z osnovne šole Tinje pri Slovenski Bistrici pa Naš list iz Senčurja. Lepo je bil urejen tipkan šolski list Studenček s 1. dekliške osnovne šole v Celju, ki ga je v letu 1940/41 urejal mladinski pisatelj Franjo Roš.

Tudi iz ljubljanskih osnovnih šol hrani Slovenski šolski muzej nekaj glasil: Vrabčki iz Zgornje Šiške,

Letnik V. Novi Rod Stran 95.

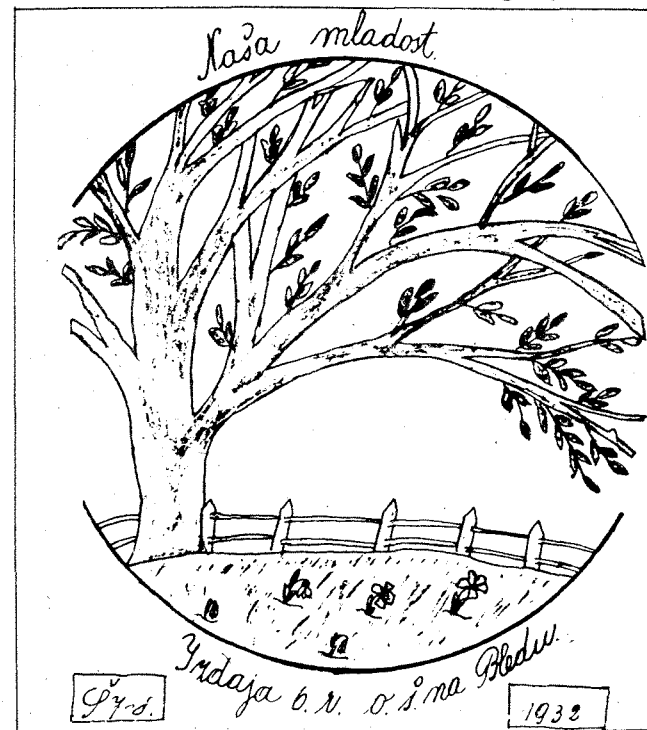
KOTIČKARJEM

doživel na svetu; vam bo tudi vedel marsikaj povedati, le brez skrbi ga vprašajte o tem in onem. Pa veste, malo čuden je pa le ta gospod Doropoljski. Poslušajte! Vedno ste slišali, da so pridni otroci ljubi Bogu in ljudem, hudebnih pa da nihče ne mara. Glejte, ta čudni gospod Doropoljski pa ima rad tudi take otroke, ki jim pravijo ljudje, da so hudobni. Ali ni to čudno? Pa je že taka na svetu! Niso vsi ljudje enaki!

Vidite, gospod Doropoljski vabi tudi take dečke in deklice, in to še posebej, naj mu le pišejo brez strahu in brez skrbi...«

In otroci so mu začeli pisati: o vsem; o domu, šoli, opisovali so drobne doživljaje, zbirali narodne pripovedke v domačem kraju, odzivali so se na politične dogodke, zlasti iz prve svetovne vojne, izgubo Koroške in dela Primorske... Več kot trideset let je bila v Zvončku rubrika Kotiček gospoda Doropoljskega. Zapis izpod mladih peres pa so zašli še v druge mladinske liste: v Angelček, Mlado Jugoslavijo, ki je v letih 1919 in 1920 izhajala v Velikovcu, pa v Novi rod, naš rod, Vrtec, Mladi junak, Naš dan, Mladi Korotan, Razori in še nekaj jih je bilo. Uredniki so razpisovali tudi nagradne natečaje za otroške dopise.

Počasi so nastajala šolska in razredna glasila naših osnovnih šol. Najstarejša, ki jih hrani Slovenski šolski muzej, so iz leta 1928. »Pobudo so dala šolska vodstva in posamezni prizadevni učitelji. Nekateri so poskušali popestriti in dopolniti pouk prostega spisa v šoli z opisovanjem dogodkov iz resničnega življenja ter ob tem prišli na misel, da bi najboljše otroški spisi lahko izšli v posebnem glasilu, ki naj bi bilo ogledalo posamezne šole ali razreda,« pripoveduje tovarišica Tatjana Hojan, ki se je ukvarjala s proučevanjem mladega dopisništva, ko je bilo še v povojjih, in je pripravila o njem razstavo v Slovenskem šolskem muzeju v Ljubljani. Seveda, pogoj so bili drugačni kot danes; večinoma je bilo treba pisati s peresnikom v roki in tintnikom pred seboj. Vsaka na-

Nova pravda, spet z Blok (1934/35), naslednji zapis:

1. Na čelu razreda je razredni odbor, ki sestoji iz predsednika, tajnika in glavnega reditelja.

2. Ta odbor se izbere tako, da se sestavijo kandidatne liste. Tista, ki dobi največ glasov, dobi vse tri odbornike. Novoizvoljeni odbor ima vso oblast.

3. Za odbornike ne morejo biti izbrani tisti, ki imajo kak slab red.

4. Odboru se lahko da pismena nezaupnica, ki pa jo mora podpisati tri četrtine tovarišev in tovarišic.«

»Sploh je največ razrednih in šolskih glasil izšlo na šoli Bloke, morda prav zaradi

Sonček iz ljubljanske gluho-nemnice, lepo ilustrirane Mravljice z bežigrajske »ogledne« šole, prav tako od tam iz poskusnega 3. a razreda Grič in 4. b Drobčinice.

Kotički z otroškimi dopisi v predvojni mladinskih listih in osnovnošolskih glasilih nam posredujejo življenje takratnega otroka pa tudi nekatere dragocene podatke o delu na posameznih šolah, ki jih šolske kronike ne omejnajo. To so poskusi šolske samouprave, govore o šolskih hranilnicah in športnem udejstvovanju. Šolski listi so povezovali šolo in dom ter budili v učencih smisel za samostojno delo.

Živa Drole

Počitnice, letovanje otrok Deset dni – kaj pa potem?

Počitnice in letovanje otrok – to je prava tema za poletni čas, vendar le za pogovor; za organiziranje je že kar malo prepozno. Navsezadnje pa je le boljše kdaj kot nikoli. Lahko koristi za dolgoročne načrte v prihodnje. Tako so si mislili tudi na Zvezi prijateljev mladine Slovenije, ko so v začetku letošnjih počitnic sklicali predstavnike različnih organizacij in društev, da bi povedali, kakšne možnosti organiziranega letovanja oziroma preživljanja prostega časa počitniških dni nudijo našim najmlajšim.

Sekretar sveta za letovanje otrok in mladine pri ZPMS Janez Plevnik je povedal, da so pred letom dni izvedli anketo, kdo se ukvarja z organiziranjem letovanja otrok in mladine. Ugotovili so, da so to pretežno ZPMS, taborniki, gasilci, organizacija RK, Počitniška zveza in TVD-Partizan. Več kot 50 odstotkov letovanj otrok organizira ZPM. Letos bo približno 28000 predšolskih in šolskih otrok letovalo preko te organizacije. Seveda pri vseh letovanjih izpade generacija

od 15. do 19. let. Poleg tega se je treba zavedati, da so to le letovanja, ki trajajo deset do dvanajst dni. Kaj pa ves ostali čas? Počitnice se vendar vlečejo skozi dva meseca. Premalo je odkrite množice možnosti za preživljanje prostega časa počitniških dni v soseskah, krajevnih skupnostih. Kakor so letovanja že utečena družbena skrb, tako nikakor ne morejo zaživeti preprostejše, cenejše in pestre oblike vzgoje, varstva in rekreacije otrok v domačem kraju. Zveza prijateljev mladine se že od oktobra lani ukvarja s pionirjem v krajevni skupnosti, pa je le premalo odziva, premalo zanimanja za pionirja v samih KS. Drugod spet je premalo informiranosti o dejavnostih, v katere se pionir lahko vključi. Zakaj v takih primerih ne bi na primer izkoristili splošnoizobraževalnih knjižnic? Knjižnica je pač prostor, ki mora imeti odprta vrata tudi v času počitnic. V njej mladi bralci poleg dobre knjige dobijo tudi informacijo, kaj se zanje pomembnega v kraju dogaja, le organizatorji prireditev morajo to

knjižnici javiti.

Najbolj velja pohvaliti tabornike. Zveza slovenskih tabornikov je organizacija, ki nikakor ni sama sebi namen. Dela vse leto. Letos se je za taborjenje prijavilo 11.000 članov taborniške organizacije, pa še 1000 prijav pričačujejo. In še več bi jih bilo, če bi imeli potrebno opremo. Kako priti do nje? Lahko bi prišli, če bi naleteli na več razumevanja pri občinskih odborih SLO, ki imajo neuporabno spravljene šotore v svojih skladiščih.

Republiški koordinativni organ za prometno varnost skrbi predvsem vprašanje, kako zavarovati otroka doma in na letovanju, saj številno prometnih nesreč, v katerih so žrtve otroci, le narašča. Lepe počitnice pa lahko oskrbimo le živemu in zdravemu otroku. Za boljše prometno varnost skrbi še Rdeči križ z večjo zdravstveno varnostjo in varnostjo ob vodi. RK organizira tečaje za reševalce. Imajo jih na Bledu, v Bohinju, Izoli, Piranu in Kopru. Veliko jim pri tem pomaga visoka šola za telesno kulturo.

In kako se vključuje v počitniške dni Zveza telesnokulturnih organizacij? V Sloveniji je 2100 TKO, v katerih je 400.000 članov; kar 80 odstotkov mladih. V 15 osnovnih šolah imajo šolska športna društva. Telesnokulturne organizacije so vključene v celoletno pripravo programa za otroke in doraščajočo mladino. V zimskih počitnicah so organizirali zimsko dejavnost, pa še sneg jim je bil naklonjen. Manj odziva je za poletne počitnice. Menda je premalo strokovnjakov, ki bi se poletni ukvarjali z mladimi. Pač tudi strokovnjaki želijo dopuste, ki so se že tako vtelesili v poletne dni. O športnih ploščadih menijo, da jih je dovolj za zadovoljevanje potreb po gibanju, saj jih je v zadnjih desetih letih zraslo več kot 150, današnji čas stabilizacije pa ne obeta še kaj novega.

V letovanja se vključujejo tudi gasilci, ki dajejo velik poudarek vzgoji naše mladine. Na Debelem rtiču v domovih RK letuje približno 1000 pionirjev-gasilcev. Imajo pa še letovišča v Savudriji, na Mozirski planini in na Kolpi.

V prihodnje bo vsekakor treba nameniti več pozornosti programski usmeritvi družbenopolitičnih organizacij in društev skozi celo leto in ne le v šolskem letu.

Živa Drole

Protestna manifestacija

Slovenska mladina na Koroškem je pripravila protestno manifestacijo pred koroško deželno vlado, da bi s tem izrazila svoje ogorčenje nad diskriminacijami v zadnjih mesecih in nad protimanjšinsko politiko koroške deželne vlade.

Velikovec, Žitara vas, celovška železniška postaja, slovenska gimnazija, nastopi koroškega deželnega glavarja – to so zadnji primeri protimanjšinskega ozračja na Koroškem, proti njim se obrača mladinska manifestacija.

V Velikovecu so slovenskim mladinskim zborom preprečili nastop v občinski dvorani, v Žitari vasi so napoti dvojezični napisi v šoli, na celovski železniški postaji slovenskim dijakom nočejo prodajati vozovnic v njihovi materinščini, slovensko gimnazijo z mazaško akcijo proglašajo za koncentracijsko taborišče za Slovence in koroški deželni glavar Wagner izziva koroške Slovence s svojim nastopom ob 40-letnici pregnanstva in upora in drugimi nevalificiranimi izjavami. Primerov diskriminacije je še več, omenimo naj samo ravnanje koroškega deželnega šolskega sveta, ki vztrajno vrača vloge slovenskih organizacij, češ da niso napisane v nemškem uradnem jeziku.

»Vsako prizadevanje za ustavno zajamčene pravice pomeni že provokacijo,« je rečeno v letaku mladine. »Take so predstave koroških politikov o 'miru na Koroškem', o miru, ki naj bi manjšini zavezal jezik, da bi umolknila.« Slovenska mladina je ogorčena zaradi takega vedenja koroške politike in je s protestno manifestacijo 7. julija povedala svojo k tem vprašanjem.

SINDOK

Šel je popotnik skozi atomski vek

Nekoč se je rodila misel. Ker ni vedela, kam bi šla, se je vselila v človeka. Človek jo je poslušal in jo vtelesil v atomsko jedro. Misel je bila atom. Človek ga je začel izkoriščati in nastal je atomski vek. Misel je potovala po atomskem veku in rodila nove misli. Atom je zavladal veku. Izkoriščal je svojo energijo. Toda on ni imel koristi; imeli so jo samo ljudje. Ko pa so ga ti začeli izkoriščati za ubijanje, je spoznal, da ni dobra misel. Napako je naredil, ko se je vselil v človeka. Spoznal je, da je vse manj ljudi, ki ga izkoriščajo za mirljubne namene, spoznal je

pokvarjenost betonskih puščav, ves egoizem in materializem ljudi. Zato se je atom-misel odločila, da pobegne iz atomskega veka. Zaman. Človek je spoznal njeno skrivnost in postala je tako velika, da jo je imel v sebi vsak človek. Misel je bila ujetnik atomskega veka. Jetnik same sebe. Še vedno bo morala potovati skozi atomski vek in gledati svoje zločine. Toda prišel bo dan, ko se bo rodila nova misel, in ker ne bo vedela kam, se bo vselila v človeka. Človek jo bo vtelesil in postala bo MIR.

JANEZ ROŽNIK, 8. a
OŠ Simona Jenka, Kranj

Ne skrbimo samo letos, ko je leto starejših, za ostarele: obiskujemo jih, se z njimi pogovarjamo, jim kaj prinese. Učenci prvega in drugega razreda pa znamo še več. Starejši ženi smo nabrali storže, ker kuri z njimi. Naložili smo jih v samokolnice, vreče in jih ji pripeljali. Kako je bila vesela!

SMILJANA ADAMIČ, 2. r
Stranice

Dve akciji

Predsedstvo konference mladih delavcev je razpravljalo o pravem pomenu akcij »Najboljši delavec samoupravlja« in »Najboljša osnovna organizacija«. Čutiti je, da akciji doslej nista pritegnili k sodelovanju ravno širokega kroga mladih. Mladinci so se spraševali, če je smiselno akciji nadaljevati. Le trinajst OK ZSMS je namreč poslalo svoje predloge. Kje so pa vse ostale organizacije?

Sklep je vendarle bil, da je treba akcijo resno speljati do konca, opredeliti njen smisel, in to čimprej, v septembru pa bodo na vrsti priznanja.

Ž. D.

Spomin na vas, tovariši, ne sme umreti!

Vojna je grozna! Pomislimo samo, koliko nedolžnih ljudi je umrlo zaradi vojne. Z denarjem, ki ga uporabljajo v te namene, bi lahko napravili veliko dobrih del, da bi bilo ljudem lažje. Kako lepo bi bilo življenje na svetu, če bi zavladal povsod mir!

Vojna ne izbira. Vse ljudi pobira, ki jih lahko doseže. Koliko družin je za vedno ostalo z grenkim priokusom smrti. Koliko storjenega gorja! Tisti, ki vojno začnajo, niti ne pomislijo dobro.

kakšne zločine začnajo: koliko bo pohabljenih, mrtvih, brez doma, nedolžnih žrtev...

Tisti, ki je vojno preživel, sprašuje ves svet: Zakaj uničujete sami sebe in vse, kar je človeški um ustvaril? Tako pa sprašujemo tudi mi, ki živimo v svobodni neuvrščeni Jugoslaviji, in želimo, da bi na svetu vladala mir in svoboda.

MARTINA LABAŠ, 8. b
OŠ Kerenčičevih, Pesnica

Težko sem pričakala počitnice

Kot vsako leto se je tudi letos približal čas počitnic. Ta beseda iz dneva v dan bolj brni v ušesih učencev, ko se šolska vrata nočejo in nočejo zapreti, čeprav je naša vna za učenje že popolnoma popustila. V naših nadebudnih glavah se že motajo druge misli: kako bomo jutraj spali, kako ne bomo imeli nobenih skrbi in kako bomo na morju odkrivali nove skrivnosti, se bogatili z novimi doživetji.

Zadnje dni se je čas premikal kot polž. V šoli so od nas še vedno zahtevali znanje in pozornost. Mi pa bi radi dolžnosti kar preložili na naslednje šolsko leto.

Kaj ste, počitnice? čas brezskrbnih sanj? Čas prostosti in veselja? Čas, ki je samo naš in nam ga nihče ne more vzeti?

ALENKA SKUBER, 5. c
OŠ Simona Jenka, Kranj

Domovina

Domovina je roža,
ki vsa lepa cveti,
domovina je ptica,
ki v vetru leti,
domovina moj dom je,
sem jaz in si ti,
domovina je sreča,
je solza kristalna,
ki včasih po licu zdrsi,
domovina je Tito,
njegove misli, dejanja,
njegovi sni za srečo ljudi.

TANJA VELDIN, 8. a
OŠ Kerenčičevih
Pesnica

Počastili smo 40-letnico ustanovitve Brkinske čete

Konec aprila smo se učenci od 6. razreda dalje z avtobusi odpeljali na Tatre, le korak stran od suhorskega gozda, kjer se je rodila legendarna Brkinska četa. Vihteli smo krampe, sadili smo drevesa. Po delu smo šli v vrsti pojoč na miting, kakršne so nekoč imeli partizani. Slavnostni govornik je bil Lojze Maslo, ki je med drugim dejal: »Borba na Nanosu 18. aprila 1942 je močno okrnila Brkinsko četo. Dva dni za tem sta brata Drago in Franc Maslo na suhorskem gradu zbrala preživele borce in na novo formirala Brkinsko četo...«

MILAN CERKVENIK, 6. b
OŠ dr. B. Magajne, Divača

Upamo, da bo gozd, ki smo ga učenci zasadili na Tatrach, že čez nekaj let prekril opustošenje hudega žleda. Delali smo z voljo in udarniškim zanosom. Nič kaj preveč utrujeni smo kot nekoč partizani s harmoniko in veselo pesmijo po delovni akciji prikorakali v vas in izvedli še proslavo, na kateri smo se neposredno pogovarjali z borci Brkinske čete.

ZDENKA RADMAN, 8. b
OŠ dr. B. Magajne, Divača

Ob tej priložnosti so učenci in delavci osnovne šole iz Divače poslali narodnemu heroju Karlu Maslu pismo:

»Učenci OŠ dr. Bogomira Magajne Divača smo se danes zbrali na Brkinah, zibelki Brkinske čete. Srečanje z borci je naše veliko doživetje. Žal se vi srečanja niste mogli udeležiti, zato vam pošiljamo naš pionirski in mladinski ZDRAVO skupaj z obljubo, da hočemo nadaljevati vaše delo in stopati po poti, ki ste jo vi borci začrtali že pred 40 leti.«

Poletna politična šola klubov OZN

Center klubov OZN Slovenije pri RK ZSMS letos že osmič organizira poletno politično šolo klubov OZN, s katero poskuša premostiti zatišje v delu klubov OZN v poletnih mesecih. Večina teh klubov namreč dela v počitnicah, ko so šolska vrata zaprta. Med poletjem najbolj aktivni klubovci, ki se udeležijo te poletne šole, spoznajo veliko koristnih stvari, ki jim pomagajo pri njihovem nadaljnjem delu.

Letošnja poletna politična šola klubov OZN bo v prostorih mladinskega zdravilišča in letovališča na Debelem rtiču. V dveh izmenah bo potekalo delo: prvi so na vrsti osnovnošolci, od 23. do 30. julija, druga izmena pa je namenjena srednješolcem in klubovcem v delovnih organizacijah ter krajevnih skupnostih (od 31. julija do 7. avgusta).

Klubi OZN letos praznujejo svojo 25-letnico v Sloveniji, zato je temu namenjena osrednja vsebina šole. Nove metode in oblike dela, s katerimi se bodo seznanili klubovci, bodo še popestrili delo klubov OZN v prihodnje.

Ž. D.

Izza kongresa ZZB NOV Jugoslavije

Pavle Stoilkov – predstavnik bolgarske manjšine v Jugoslaviji

Proti zapiranju v kakršnekoli meje

Pavle Stoilkov je doma iz Dimitrovgrada, komaj nekaj kilometrov oddaljenem kraju od meje s sosednjo Bolgarijo. Na borčevski kongres v Beograd je prišel kot delegat bolgarske manjšine v Jugoslaviji. Ujeli smo nekaj trenutkov v odmoru med kongresnim zasedanjem in z njim na kratko spregovorili mimo referatov.

Predstavil se je kot borec 22. srbske udarne divizije med NOB, takoj po vojni pa je bil občinski sekretar ZZB NOV Dimitrovgrad. Ponosen je na medaljo zaslug za narod in na plaketo ZZB NOV Jugoslavije, s katero so nagradili njegovo delo v borčevski organizaciji.

»Na območju občine Dimitrovgrad žive pretežno pripadniki bolgarske narodnosti,« pripoveduje Pavle, »kar 93 odstotkov bi lahko rekel, da jih je. Ob njih pa so še druge narodnosti in narodi, največ Srbov in Makedoncev. Vsi živijo v slogi, veže jih bratstvo in enotnost, nobene nacionalne nestrpnosti ni in nihče nikogar ne vpraša, kateremu narodu pripada.«

Zanimalo nas je, kakšni so odnosi s sosednjo Bolgarijo, pa smo dobili takle odgovor: »Trudimo se, da smo s sosednjo Bolgarijo prijatelji, da se zblizujemo na vseh področjih. Najbolj nam to uspe med mladimi. Vsako leto ob dnevu mladosti namreč pride k nam v goste bolgarska

mladina. Veliko je sodelovanja na kulturnem področju. Sicer pa vzdržujemo stike na ravni občine, regije in republike po delegatski poti. Naša prizadevanja, da se odnosi med našo borčevsko organizacijo in komitejem borcev proti fašizmu in kapitalizmu iz Bolgarije poboljšajo, pa niso naletela na popolno razumevanje pri bolgarskih sosedih. Iz že znanih razlogov na žalost tudi danes v Bolgariji negirajo makedonsko nacijo in državnost ter ponarejajo določena zgodovinska dejstva o našem narodnoosvobodilnem boju,« je kar malo žalostno povedal naš sogovornik, potem pa odločno dodal: »Toda mi si bomo še naprej prizadevali, da se odnosi poboljšajo. Navsezadnje smo mi proti vsakemu zapiranju v republiške, pokrajinske in druge meje.«

Borci dimitrovgradske občine so, organizirani v svoji borčevski organizaciji, pomemben faktor skupnega političnega, gospodarskega in družbenega razvoja svojega okolja. Čeprav že v letih in slabega zdravja, so aktivni. »Zavedamo se težav, v katerih smo, zavedamo pa se tudi, da iz njih lahko izidemo kot zmagovalci,« pravi tovariš Stoilkov, »saj nikoli nismo bili močnejši, kot smo danes, nikoli nismo imeli tak ljudski potencial, kot ga imamo danes. Le složni moramo biti

in združiti besede in dejanja. Žrtve naše revolucije nas obvezujejo in bodo tudi prihodnje generacije obvezovale, da neomahljivo hodimo pot tovariša Tita.«

Enotnost bolgarske narodnosti v Jugoslaviji z ostalimi narodi in narodnostmi naše domovine se je skovala v toku narodnoosvobodilnega boja. V Titovi Jugoslaviji je doživela svojo popolno afirmacijo in napredek. »Uresničena je enakopravnost na ekonomskem in političnem področju, enakopravno smo zastopani v vseh organih in organizacijah občine in federacije, enakopravno lahko uporabljamo bolgarski jezik, imamo svoje radijske in televizijske oddaje, posebni tednik Bratstvo v bolgarščini, otroški list Drugarce in časopis Most. Naše delovne organizacije so združene s sorodnimi delovnimi organizacijami v drugih republikah in pokrajinah, kot na primer usnjarstvo Bratstvo s Koteksom iz Splita, turistična organizacija Balkan s Kompasom iz Ljubljane ali kmetijska organizacija Stočar z Ineksom iz Beograda.«

Razšla sva se z besedami: »Čuvajte bratstvo in enotnost!«, ki jih je Pavle Stoilkov izrekel ob stisku roke pri slovesu. »Mi borci smo najbolj občutili, kako se je ta veličina ustvarjala.«

Živa Drole

Jan Tutoveanu

Prijateljstvo, ki sta ga učvrstila Tito in Ceausescu

Temno zagorel možakar močne postave v nekako kar presvečani temno modri obleki, Bukareščan, sin oficirja romunske vojske, nekaj šef generalštaba, pri nas ni prvič. Tokrat se že tretjič spoznava z Jugoslavijo in njenimi ljudmi in tako razlike od včeraj do danes močno padejo v oči.

»Primerjava med včeraj in danes je težko opravilo za človeka, ki je deželo in njene ljudi spoznal le bežno, vem pa, da ste zelo veliko naredili, da je tisto, kar ste z napori zgradili, veličastno in da je težko ocenljivo,« navdušeno pripoveduje, trudeč se najti pravišnje izraze, med katere se tu in tam meša tudi kakšna srbohrvatska beseda. »Zdi se mi pomembno, da obe državi gojita prijateljstvo, ki sta ga učvrstila državnik Tito, ki ga globoko spoštujem kot človeka, borca proti fašizmu, izkoriščanju, za neuvrščeno in boljše odnose med ljudmi, proti vojni in slehernemu nasilju in seveda velikega prijatelja naše dežele, ter Ceausescu.

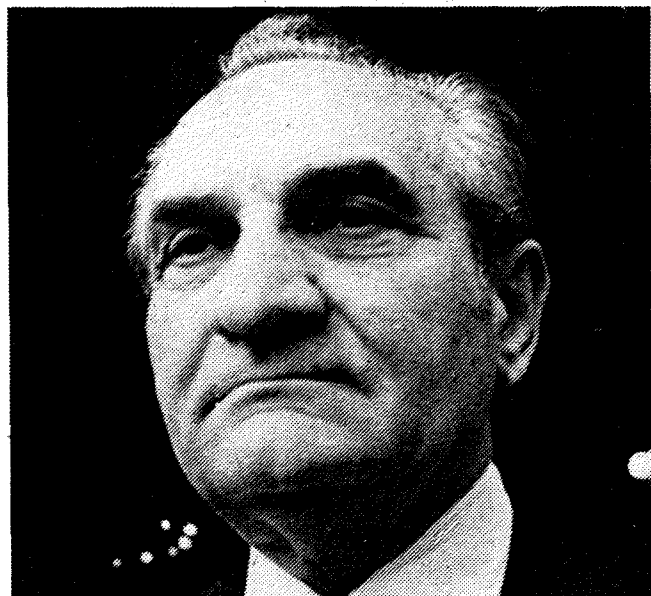
Z velikim zadovoljstvom spremljam razvoj vaše države in menim, da bi morali obojestransko sodelovanje še razširiti in tako tudi globiti prijateljstvo.

Stiki naših borcev z vašimi so zelo tesni, vendar jih je premalo. Temeljiijo predvsem na medsebojni izmenjavi izkušenj, a bi kazalo to sodelovanje poglobiti na bolj praktičnih osnovah.«

Jon Tutoveanu je član prezidija Komiteja protifašistič-

sem imel razne odgovorne funkcije, v naši vojski, bil sem tudi šef generalštaba.

Z Jugoslavijo sem se prvič spoznal leta 1966, drugič pa znova čez šest let. O kongresu vse najbolje. Vidim, da se izredno trudite, da bi izboljšali družbenoekonomski po-

nih borcev in veteranov protifašističnega boja Romunije in armadni, general v pokoju.

Bil je udeležen pri osvoboditvi Transilvanije. »23. avgusta 1944 sem se priključil odporu, pozneje so me poslali v vojne šole, po vojni pa

ložaj dežele, in prepričan sem, da to zmorate in tudi boste uspeli. Kot sem vedno občudoval vaš narodnoosvobodilni boj, tako tudi sedaj občudujem vašo neizmerno prepričanje v uspeh – in seveda tudi voljo.«

mst

»Srečen, da sem spet med prešernovci!«

Minulo soboto so se v Križah pri Trziču na Gorenjskem srečali borci VII. SNOUB Franceta Prešerna, da bi slovesno počastili spomin na čas NOB, na padle tovariše in obletnico ustanovitve brigade, ki bo prihodnje leto slavila 40-letnico. Prav ganljiva so srečanja borcev z mladino in krajanji, in to velja tudi za prešernov-

Bogdan Javor-Peter

ce. Zlasti mladina današnjih dni zvesto ohranja in nadaljuje tradicije narodnoosvobodilne borbe, tako tudi tu v Križah.

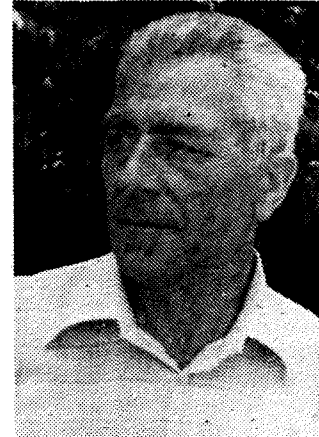
Slavnostni govornik na sobotnem srečanju borcev Prešernove brigade je bil Janko Prezelj-Stane, ki je med drugim dejal:

»Srečanje nas borcev ima svoj pomen, saj tako vsako leto ponovno obujamo spomine na bojno pot nas prešernovcev, posebno pa zazivimo z dogodki kraja, kjer se srečamo. Današnje srečanje tu, na tem mestu v Križah, na levem bregu Save, pa ima nekaj posebnega, nekaj širšega, nekaj, kar nas je med vojno povezovalo z vsemi ljudmi, z našimi lepimi kraji, z vsem, kar je označevalo naš boj in našo domovino. Spomnimo se, kako je brigada 30. septembra 1943 prišla z Dolenjske nazaj na Zirovski vrh. Prva ugotovitev je bila, da se v času odsotnosti prešernovcev na Gorenjskem ni nič spremenilo. Nemci so se počutili gospodarje enako kot prej, še vedno je bil tu 19-SS policijski bataljon in 499. grenadirski bataljon.

V naši brigadi pa je v tem času bila bistvena sprememba. Ob prihodu z Dolenjske je bila drugačna, bila je izurjena, imela je velike borbene izkušnje iz prejšnjih bojev, imeli smo dobro oborožitev, predvsem pa veliko samozavest in veliko voljo za boj na Gorenjskem. Prešernovci namreč nismo pozabili, kako so nas Nemci pred dvema mesecema pospremili z Gorenjskega, predvsem na Zirovskem vrhu.

Poleg uspehov smo doživljali tudi neuspehe, imeli smo žrtve, zato smo potrebo-

vali tudi nove borce. Ker teh ni bilo več na desnem bregu Save, smo se odločili, da pričnemo našo ofenzivno dejavnost na levem bregu Save. Kmalu zatem je brigada dobila okrepitev. Mladi ljudje, ki so stopili v vrste borcev, so to sprejeli kot svojo nalogo. Nato so sledili številni boji: na Jamniku, boji pri Idriji, rušenje proge Ljubljana-Trst, boj za ranjence, boji na Lavtarskem vrhu, na Jelovici, napadi na sovražne postojanke okrog Bleda. V mesecu juniju pa se je prvi bataljon zopet nahajal na levem bregu Save. Tokrat ni imel le naloge, da izvaja mobilizacijo, temveč da izvede tudi nekatere vojaške ofenzivne akcije. Prvi dan je bataljon prišel do Sv. Lovrenca pod Storžičem, naslednji dan pa je že v Pristavi pri Trziču mobiliziral okoli 40 mož in fantov, predvsem uslužbencev tovarne Peko, dan pozneje pa je v Bašlju in Zgornji Beli dobil okoli dvajset novincev.

Martin Zupanc

V tem času je bil štab bataljona obveščen, da je orožniška postaja v Križah precej brezskrbna, zato je sprejel sklep, da se na postojanko izvede napad. 10. junija ponoči je bil napad izveden, toda borci bataljona so bili presenečeni, kajti Nemci so jih pričakali na položajih, sovražnik pa se je priplazil borem za hrbet. Bili so izdani. Bataljon se je moral umakniti. To je bil za bataljon težak udarec, vendar borci niso klonili. Bataljon je moral naprej, da bi izvršil postavljene naloge. 17. junija je prišel bataljon v sestavo brigade na Lavtarskem vrhu. Brigada je pozneje nadaljevala ofenzivne akcije v sestavi 31. divizije.

Bogdan Javor-Peter je bil politkomisar I. bataljona Prešernove brigade ter sekretar rajona Radovljice, Bessnice, Kropce. »Takšna srečanja borcev pomenijo zame mnogo. Tu obujamo spomine na tiste hude čase, ko smo zmagovali, pa tudi izgubljali. Lansko leto sem v Ribnem govoril borem, ki so me ne-

kajkrat prekinili z burnim in odobravajočim aplavzom. Vendar mojih besed razen borcev nihče ni vzel za omembe vrednih, tudi sredstva obveščanja ne. Šele na 12. kongresu ZKJ so bile ponovno izrečene! In še to: med vojno smo odgovarjali za svoje napake, bili poklicani na odgovornost. Kaj pa danes?»

V VII. SNOUB Franceta Prešerna je bil od 20. novembra 1943 do konca tudi Salih Bilić iz Zenice. Bil je najboljši mitraljezec. »Danes me je na srečanje, ki je zame peto po vrsti, pripeljal sin. Rad se vračam med nekdanje soborce, ki so še danes moji najboljši tovariši. Ta srečanja so mi zelo draga. Čutim tovarišstvo, čeprav sem od drugod. Ponosen sem, da so me tovariši uvrstili med najboljše mitraljezce brigade, je na kratko povedal o svojem vtisu s srečanja.

Martin Zupanc iz Kranja, borec, mitraljezec, vodnik, komandir čete in komandant 3. bataljona Prešernove brigade: »15. maja leta 1944 smo šli z bataljonom na Pevno pri Škofji Loki, kjer smo uničili tovarno, v kateri so Nemci izdelovali torbice, opaske in podobno. Pobrli smo za nas koristne stvari in se napotili na Lavtarski vrh. Drugi dan smo skozi meglo zaslišali strele in kaj kmalu ugotovili, da bo »vroč dan«. Napadli so nas Nemci. Tu je padlo pet naših borcev, več pa je bilo ranjenih, vendar smo vztrajali do popoldanskih ur, ko je nam in Nemcem zmanjkalo streliva.

Salih Bilić

Nemcem nismo dovolili, da bi prišli do ranjencev, ki smo jih spravljali dol do cerkve. Tolkli smo se za ranjence in tudi zase. To borbo je vodil I. bataljon Prešernove brigade.

To so le drobci iz spominov borcev – sogovornikov, hrabrih mož in žensk, ki so kovali to, kar danes imamo. Le škoda je, da jih je iz dneva v dan vse manj...

Jože Čurin

tv-15 naš
TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektor-redaktor: MILENA GLAVNIK; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 320-486 – Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35